

FAMILIA

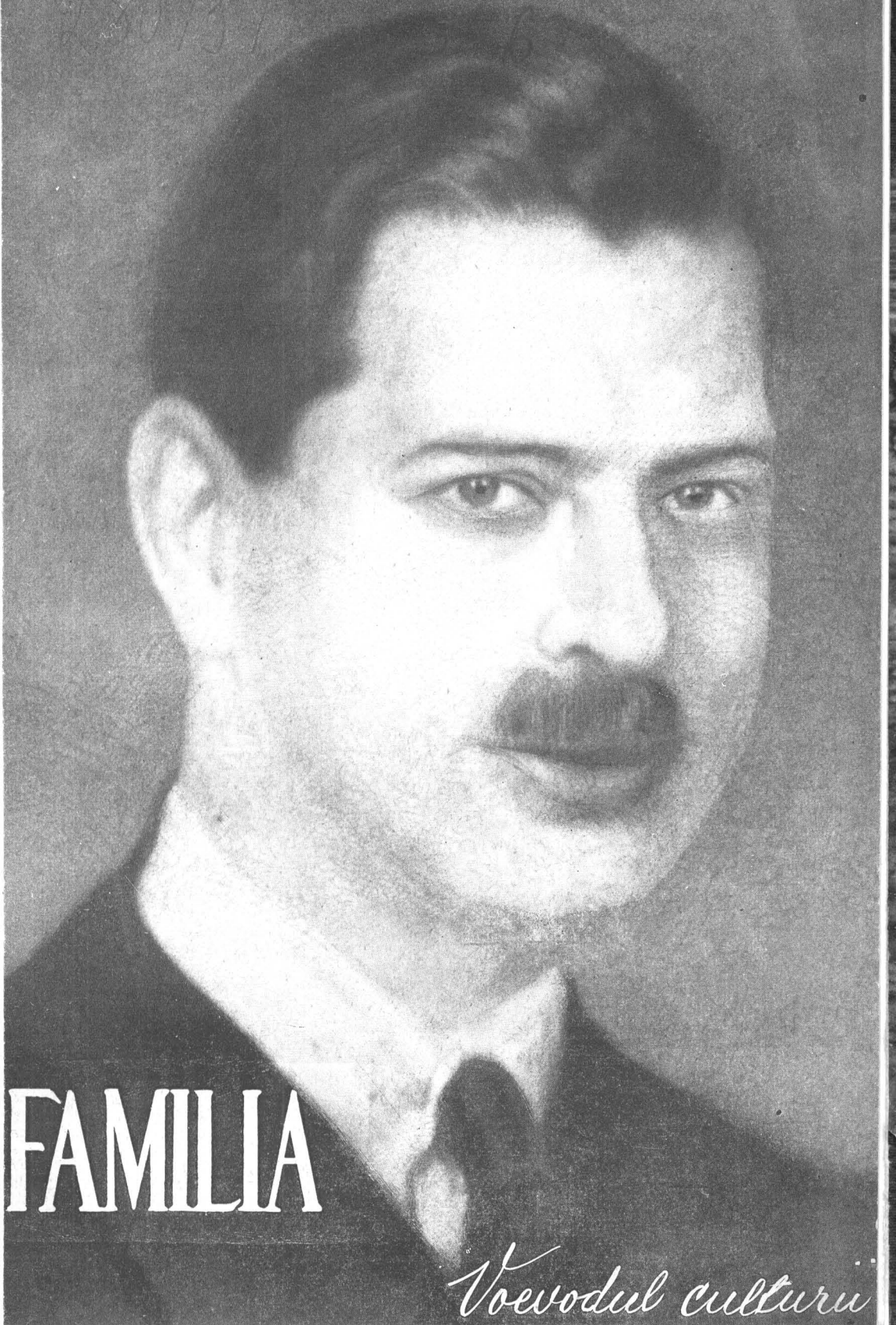
REVISTA LUNARA
DE CULTURA

526

DIRECTOR
M. G. SAMARINEANU

200757

A black and white portrait of a man with dark hair and a mustache, looking directly at the camera. He is wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a dark tie. The background is a textured, mottled grey.

FAMILIA

Voevodul culturii

FAMILIA

REVISTA ASOCIAȚIEI SCRITORILOR ROMÂNI
DIN ARDEAL

Fondată în 1865
de
IOSIF VULCAN

DIRECTOR: M. G. SAMARINEANU

SERIA III. ANUL VII.

3-4

Marție—Aprilie 1940

„GRAFICA” ORADEA

S U M A R U L

No. 3-4

<i>Romulus Seișanu</i> — Frontierele noastre	pag.	5
<i>Cornelului Albu</i> — Triptic pascal (poezii)	«	23
<i>Neagu Rădulescu</i> — Camera 24 (nuvelă)	«	23
<i>George Bota</i> — Noui principii în învățământ?	«	35
<i>D. Tătăroiu</i> — Rugă pentru zonă (poezie)	«	40
<i>G. G. Vrabie</i> — Dascăli ardeleni necunoscuți	«	41
<i>Lucian Emandi</i> — Poezii	«	51
<i>Ion Ceparu</i> — Octavian Sumea (sfârșit)	«	55
<i>Petre Boldur</i> — Viața din inimă (fragment)	«	65
<i>Teodor Scarlat</i> — Scrisori din București	«	74

SCRIITORI ȘI CĂRȚI:

<i>Octav Șuluțiu</i> — Alexandru Călinescu: Declin (1934) și Mări moarte (1937) — Vladimir Streinu: Pagini de critică literară — Mihail Chirnoagă: Logodna — Șerban Cioculescu: Viața lui I. L. Caragiale — Teodor Scorțescu: Con- cina prădată	pag.	77
---	------	----

NOTE

REVISTA REVISTELOR

ROMÂNEȘTI

MAGHIARE

FRONTIERELE NOASTRE

de ROMULUS SEIȘANU

Istoria politică și militară a frontierelor noastre este în strânsă legătură cu însăși istoria dramatică a neamului românesc. Formațiunea, evoluția și remanierele ce le-au suferit, în timp și în spațiu, până când au intrat în faza stabilizării de astăzi, au fost rezultanta unor fenomene politice și acțiuni militare.

Deaceea frontierele noastre dinainte de 1914 au fost dinamice, variabile și lipsite de stabilitate.

Dinamismul lor a fost impus, fie de interesele superioare naționale ale celor două State românești de a le modifica spre a cuprinde în cadrul lor teritorii etnice românești, sau de a le apăra împotriva celor ce le-au violat; fie prin tendințele opuse ale Statelor vrăjmașe de a le modifica prin anexiuni forțate.

O caracteristică interesantă a frontierelor noastre din trecut este că ele au încălecat fluviul și muntele. În această privință românii, încă dela constituirea statelor lor, au adoptat și aplicat concepțiile și principiile romanilor în materie de frontieră naturală, — fluvială, sau muntoasă. Cari au fost acele concepții și principii? Ori unde frontiera ajungea la un fluviu, ea trecea dincolo de el, așa că Romanii ocupau ambele sale maluri conform principiului strategic al ocupațiunii capetelor de pod și oriunde frontiera ajungea la un munte, ea trecea dincolo de creastă, așa că Romanii ocupau amândouă versantele.

De, aceia frontiera — Limes — a imperiului roman, care de fapt era o zonă militară fortificată, trecea pe malul stâng al Rinului și al Dunării, încât fluviile acestea făceau parte chiar din zona militară a frontierei.

Ca urmaşi ai daco-romanilor, în ținuturile cuprinse între Tisa, Carpați, Dunăre, Nistru și Marea Neagră, românii dela întemeierea celor două state naționale, — Țara românească și Moldova, — au urmărit și isbutit să aibă sub controlul și stăpânirea lor Dunărea de Jos cu ambele sale maluri și cu cheile sale strategice, Porțile de Fer și Delta; Nistrul, într-o vreme cu amândouă malurile; munții Carpați cu cele două versante; precum și fațada maritimă, Dobrogea. Eminescu a definit poetic această politică întemeiată pe dinamismul frontierelor din trecut:

*„Rămâneți în umbră sfântă, Basarabi și voi Mușatini;
Descălicători de țară, dătători de legi și datini,
Ce cu plugul și cu spada ați întins moșia noastră
Dela munte pân'la mare și la Dunărea albastră”.*

Din titlurile lui Mircea I, domnul Țării Românești, reese că el a avut sub stăpânirea sa amândouă malurile Dunării dela Porțile de Fer până la Marea Neagră. În privilegiul dat de el negustorilor din Polonia se spune, că frontiera de vest a țării românești se întinde până la Porțile de Fer. Ce trebuie să înțelegem prin aceasta? Frontiera de Vest parte se oprea chiar în fața Porților de Fer, sau în zona ei, se cuprindea și defileul cu sectorul cataractelor? De fapt, intra în zona frontierei de Vest și defileul cu sectorul cataractelor, deoarece într'un document se precizează că Mircea a stăpânit sectorul numit Iuțeli, adică sectorul cataractelor; precum și Banatul Severinului, care se întindea spre Vest până la râul Caraș.

Hâjdeu scrie în „Istoria Critică”, precum că Mircea cel bătrân a stăpânit în toată puterea cuvântului Banatul Severinului înainte de anul 1400, care cuprindea: „Oltenia și porțiunea orientală a Timișoarei cam până la râul Caraș”, — adică până la Baziaș, unde e și azi limita frontierei româno—jugoslave.

Dintr'un alt document semnat de Mircea, reese că în epoca sa, frontiera de Sud a țării românești s'a întins mult spre Sud, până la „Odriu”, adică până la Adrianopol.

Nu se știe în ce împrejurări Mircea a întins frontiera de sud a țării până acolo. Ceiace este sigur însă, e că atât sub Mircea, cât și sub urmașul său, Mihail, frontiera trecea mai jos de Dunăre, între defileul Porților de Fer și Marea Neagră și

cuprindea în zona sa, o parte din teritoriul actual al Bulgariei și întreaga Dobrogea.

Cel dintâi Domni ai țărilor românești au stăpânit și toată zona Carpaților.

Încă din sec. XIII-lea, Țara Hațegului din Transilvania a fost încorporată în teritoriul țării românești. Mircea a exercitat suveranitatea sa asupra tuturor țărilor românești de dincolo de Carpați. În 1393 el se intitula în documentele oficiale „singurul stăpânitor al Ungro—Vlahiei și al ținuturilor de dincolo de Carpați și anume: Banatul Severinului, Amlașul, Țara Hațegului și Țara Făgărașului”.

El a avut câțva timp pârcașii și vameșii săi în castelul Bran construit înainte de cavalerii teutoni din Țara Bârsei.

Până la începutul sec. XVI-lea acele părți ale Transilvaniei au făcut parte integrantă din Țara Românească.

Domnii Moldovei — Ștefan cel mare, Bogdan al III-lea, Ștefan-ăniță și Petru Rareș, — au avut și ei posesiuni în Transilvania și anume: Ținutul Ciceul cu 60 sate și târguri; Ținuturile Bistriței și Rodnei cu 50 sate; Cetatea de Baltă; Ținutul Ungurașul cu 24 târguri și sate. Pentru apărarea zonei frontierei carpatine noi am susținut 13 războaie cu ungurii.

Două evenimente de o importanță covârșitoare, cari s’au petrecut în cursul sec. XV-lea și la începutul sec. al XVI-lea, prăbușirea imperiului roman bizantin și stabilirea turcilor în Sud-Estul Europei, urmată de politica lor de expansiune pe linia Dunării și a gurilor sale, au modificat frontierele politice în aceste părți, împotriva intereselor și drepturilor noastre naționale.

În 1420 turcii au luat în stăpânirea lor Dobrogea românească și cetățile de pe dreapta Dunării; în 1487 cetățile — porturi moldovenesti, Cetatea Albă și Chilia; iar după înfrângerea dezastruoasă a ungurilor dela Mohacs în 1526 și dispariția Ungariei ca stat independent, o mare parte a Ungariei și Banatul Temișanei.

Noi am continuat însă lupta pentru asigurarea drepturilor noastre străvechi în zona frontierilor, și peste Dunăre și peste Carpați. Așa, am luat parte în 1445, după bătălia dela Varna, la acțiunea flotei cruciaților de sub comanda Ducelui de Burgundia, pe Dunăre. În cronica cavalerului Varvin din epoca

aceia, găsim amănunte interesante, privitoare la concursul armat ce l'au dat românii cruciaţilor francezi în acţiunile ce le-au întreprins pe malul drept al Dunării împotriva turcilor pentru cucerirea cetăţilor Silistra, Turtucaia, Sf. Gheorghe din faţa Giurgiului şi Nicopole. Mai târziu, Mihai Viteazul a întreprins expediţii armate peste Carpaţi pentru cucerirea Transilvaniei şi peste Dunăre, pentru stăpânirea malului drept al marelui fluviu.

Sub acest Domn strălucit, trupele noastre au intrat în 1559 triumfătoare în Alba Iulia unde s'a proclamat pentru întâia oară unirea Transilvaniei cu Ţara Românească şi Moldova.

După ce am pierdut Transilvania, frontiera noastră de Vest, Nord, şi Nord-Vest s'a strămutat iarăşi în zona Carpaţilor. Am suferit după aceia alte mutilări a teritoriului naţional, când imperiul Otoman a luat sub controlul său Dunărea; când Austria a anexat, în 1775 partea de Nord a Moldovei numită la început Cordon şi apoi Bucovina, iar Munteniei ţinutul Cernei cu Orşova Veche, când Rusia a anexat, în 1812, partea de Est a Moldovei dintre Prut şi Nistru numită de aceştia Basarabia, când Ungaria în 1863 a anexat Banatul, iar în 1867 Transilvania, în urma compromisului încheiat cu Austria.

În asemenea condiţii frontierele ţărilor române din trecut, au fost artificiale şi anormale, căci o mare parte din români au fost puşi sub dominaţiuni străine împotriva voinţei lor şi a drepturilor lor etnice şi istorice.

Acele frontiere erau condamnate să fie năruite pentru totdeauna, căci ele au fost stabilite împotriva principiului naţionalităţilor şi al voinţei neamului nostru; împotriva spiritului de dreptate ce trebuie să domine lumea civilizată şi împotriva dreptului Românilor de a dispune de patrimoniul lor integral naţional.

De aceia, încă dela apariţia zorilor renaşterii noastre naţionale şi culturale, adică dela începutul sec. XIX. cărturarii români de dincoace şi de dincolo de Carpaţi, au întrevăzut într'un viitor apropiat înfăptuirea idealului nostru naţional şi au pregătit generaţiile succesive, ca să poată fi la înălţimea misiunii lor istorice.

În Epoca contemporană România a urmărit politica instinc-

tului național în vederea liberării tuturor provinciilor subjugate și în 1916—1919, prin vitejia și sacrificiile ostașilor săi s'a înfăptuit visul generațiilor trecute: România întregită în frontierele sale firești, între Tisa, Dunăre, Carpați, Nistru și Marea Neagră. Aceste frontiere prezintă o lungime de aproape 3700 km. și se apropie de un cerc.

D. de Martonne, eminentul geograf francez, care a publicat numeroase și importante studii geografice și etnografice asupra țării noastre, a constatat că „dintre toate țările create în Europa, sau transformate după război, forma cea mai fericită o are România, căci ea se apropie de un cerc, adică de figura care are cea mai mare suprafață și cel mai mic contur. Ori, conturul sunt frontierele sale. Avem deaface cu un Stat bine condiționat: o Țară complectă cu munți, câmpie, coline, regiuni forestiere și descoperite, agricole, pastorale și industriale”.

Care este caracteristica frontierelor actuale ale României?

Înainte de a răspunde la această întrebare e necesar să examinăm o chestiune importantă care în spiritul multora nu e tocmai lămurită. Este vorba de concepția ce o avem despre frontieră. Este o mare deosebire între concepția populară despre frontieră, limită, graniță sau hotar, și concepția științifică și politică a frontierei.

După concepția populară, frontiera este o simplă linie de demarcație și de separație politică și teritorială între State. Reamintesc că origina acestor termeni este următoarea: frontieră vine dela cuvântul latin frons, care înseamnă frunte, de unde derivă și termenul fruntarie și are înțelesul de partea cea mai înaintată a teritoriului, care face față altei părți înaintate a unui teritor învecinat, Limita e linia trasă pe sol ce desparte două ținuturi, două Țări. Granița, își găsește origina în cuvintele slave Krai, Kraina, care înseamnă margine, mărginaș. De aceia zone frontierei de Est a Serbiei Vechi se numește și Kraina; iar Ukraina de peste Nistru, înseamnă și ea margine, în sens de frontieră, căci numele acesta l'au dat în secolul XVI-lea cazacii din regiunea Niprului zonei frontierei dela Vest dintre Nipru și Bug, care pe atunci era aproape pustie.

În sfârșit termenul hotar, este un cuvânt de origină mongo-

lică şi are sensul unei linii de demarcaţie cu caracter agrarian, o limită de proprietate, de moşie.

Aceste concepţii sunt simpliste şi nu corespund funcţiunilor multiple ce le îndeplineşte frontiera modernă în organizarea statelor actuale, atât în ordinea internă cât şi în ordinea internaţională.

Frontiera e un fenomen esenţial politic. Ea nu-i o simplă linie de separaţie, ci o zonă; ea nu-i o limită de demarcaţie agrariană, ci o limită de suveranitate a statului asupra spaţiului teritorial, marin şi aerian ce-i aparţine; o limită de competenţă executivă, de natură politică şi juridică. Frontiera modernă are ca element esenţial spaţiul pe care-l încadrează şi ca substanţă vie, naţiunea. Frontiera e şi un principiu de unificare şi un principiu de separaţiune, un mediu de colaborare şi de exerciţiu al funcţiunilor sale de ordin intern şi internaţional.

Dintre tipurile de frontieră modernă astronomice, geometrice, naturale, geografice, artificiale sau convenţionale şi etnografice, cele astronomice şi geometrice sunt numai în America şi Africa, cele naturale, geografice şi artificiale, în toate continentele; iar frontiera etnografică superioară tuturor celorlalte, deoarece ia în seamă în primul rând de mediul uman, sub forma de naţiuni şi naţionalităţi, o găsim în combinaţie cu cele naturale mai mult în Europa.

Cum Naţiunea are un teritoriu ce-i aparţine de drept, căci pe el s'a născut şi s'a dezvoltat; un stat al ei unitar, frontierele acestui stat naţional sunt etnice.

Faptul însă ce se ia în consideraţie de către unii interesaţi sau necunoscători ai problemei frontierelor, linia frontieră, iar nu zona sa, adică ceea ce taie şi desparte linia frontieră, iar nu mediul etnic ce încadrează, — s'a obiectat, că principiul etnic n'a fost respectat pretutindeni de către cei cari au fixat frontierele statelor din Europa după războiul mondial.

Fireşte că în Europa, din cauza amestecului raselor, al naţiunilor şi a pătrunderii micilor grupuri etnice în masele etnicilor principale, prin colonizări şi infiltraţiuni, nu se pot trasa frontiere etnice propriu zise.

Constatăm apoi o deosebire între concepţia popoarelor din antichitate şi concepţia popoarelor moderne cu privire la inviolabilitatea zonei frontierilor. Frontiera primitivă a fost conside-

rată sacră și inviolabilă. În evul antic, când a înflorit civilizația egipteană pe malurile Nilului; și cea greco-Romană în regiunea Mediteranei, frontiera a părăsit caracterul sfânt, și neviolabil. Ea era trasată simbolic de preoți cu ritualul religios și era pusă sub protecția zeilor. Muntele-frontieră a păstrat același caracter sacru și mistic. Așa au fost cei șase munți numiți Olimp din Orient; munții Pindului din peninsula Balcanică, munții Ossa, Pelion, Eta, Cylen și Parnas ai grecilor; muntele Efraim, al evreilor; muntele Sinai și alții, cari toți au fost la frontieră. Faimosul munte Olimp ce era situat la frontiera dintre Tesalia și Macedonia, după credința grecilor din antichitate, era reședința zeilor. Atât dem ult s'a confundat în antichitate muntele cu frontiera, din cauza caracterului său sacru, încât chiar atunci când frontiera trecea printr'o câmpie, sau un pustiu, ea se marca din distanță în distanță cu blocuri de stânci în forme conice, sau piramidale, ca să reamintească forma munților. Stâncile și bolovanii ce intrau în compoziția acestor monumente erau luate din munți și transportate de mii de sclavi până în zona frontierei.

De aceea în antichitate frontierele au fost marcate cu temple, altare, statui colosale, coloane înalte și morminte. Sritorii greci și romani, pomenesc de statuele și altare ridicarte în Alpii Julieni, dealungul frontierei Italiei. Distruse de barbari, Argobaste, după ce a stabilit garnizoane în zona acestei frontiere, a reconstruit vechile altare și statuele colosale ale lui Jupiter Fulminator și Hercules.

Zeul frontierilor — Hermes, la greci și Mercur, la Romani — era protectorul zonei lor și a tratatelor. El avea ca atribute, câinele și cocoșul, cari simbolizau, paza, straja, vigilența. Oricine ar fi cutezat să violeze zona frontierilor, era pedepsit cu moartea, căci violarea frontierilor, prin nesocotirea caracterului lor sfânt, era considerată un sacrilegiu.

Mai târziu, când barbarii au năvălit în China și în Europa și au nesocotit acel caracter sacru al frontierilor, s'a organizat zona militară fortificată a frontierilor — cum a fost faimosul zid chinezesc lung de câteva mii de km.; zona limes, sau vallum, a Romanilor; sau zona frontierei protejată de o altă zonă pustie. În epoca modernă cu toate că s'a introdus principiul respectării și inviolabilității frontierilor dreptul internațional public pe

care nu toate popoarele înţeleg să-l aplice, invocând împotriva lui principiul revizuirii, care nu poate fi de cât generator de conflicte armate şi de anarhie în lume, statele sunt nevoite să fortifice sistematic zona frontierelor ameninţate.

Şi acum să vedem care este caracteristica frontierelor României Mari.

Din punctul de vedere al clasificării ştiinţifice, ele se pot împărţi în frontiere naturale (maritime, fluviale, muntoase) geografice, istorice şi convenţionale.

1. FRONTIERA MARITIMĂ

Frontiera noastră maritimă între Bugaz şi sud de Ecrene se întinde până la limita zonelor apelor teritoriale, adică până la 3 mile Est de coastă. Zona frontierei noastre maritime prezintă două particularităţi interesante.

Una, este de ordin militar, — cheia strategică a gurilor Dunării — şi a doua este de ordin fizic, fenomenul natural al înaintării Deltei Dunării pe tot frontul ei în Marea Neagră din cauza depunerilor aluviunilor şi al formaţiunii bancurilor de nisip chiar în faţa gurilor Chilia, Sulina şi Sft. Gheorghe. Înaintarea Deltei în Mare este mai accentuată în faţa braţelor Chilia, Sulina şi Sft. Gheorghe.

O dovadă de înaintarea Deltei în Marea Neagră, o avem în faptul următor: pe când târgul pescăresc, Vâlcov, această Veneţie primitivă a noastră, a fost în 1830 la o distanţă de 4 km. de mare; azi el se găseşte la o distanţă de 18 km.

Prin urmare, o înaintare de 14 km. în 110 ani.

Din cauza aceluiaş fenomen natural, care dealtminteri se produce la toate deltele fluviilor ce se varsă în mări fără flux şi reflux, cum sunt mările din complexul mediteran, s'a dezvoltat în timpul din urmă Delta secundară a Chiliei, activează puternic braţul Stari-Stambul în sensul că transportă mari cantităţi de aluviuni în faţa Sulinei şi s'au format insulele din dreptul gurei Sf. Gheorghe. Din cauza acestui fenomen natural, frontiera noastră maritimă, în sectorul Deltei, este variabilă.

2. FRONTIERA DE SUD

Frontiera de Sud a României e stabilită pe fluviul Dunării, pe linia talvegului — adică pe drumul ce-l urmează vasele în

cursa lor în susul fluviului, — între 2. km. Est de Baziaș și localitatea Turc-Smil situată la Vest de Turtucaia; iar dela Turc-Smil până la Sud de Ecrene la Marea Neagră, de o linie convențională pe o lungime de 213 km. Dunărea, între Baziaș și Est de Țigănași, pe o lungime de 232 km., formează frontiera cu Jugoslavia. Nici această frontieră nu constituie o limită etnică, căci pe malul drept al Dunării, în regiunea Porților de Fer și în văile încântătoare ale Moraviei și Timocului din Jugoslavia sunt peste 300.000 români, cari au păstrat limba, credința religioasă, conștiința națională, obiceiurile, tradițiile și frumoasele costume românești.

Frontiera Dunării cu Bulgaria are o lungime de 388 km. Nici această frontieră naturală, fluvială nu este o limită etnică, căci Românii populează aproape toate satele și o parte din orașele și târgurile din valea Timocului, din regiunea Vidinului, și din zona Dunării între Vidin și Sîstov.

Satele românești din regiunea Vidin formează un grup compact. Iată ce scria profesorul bulgar doctorul Ișicoff, în 1911:

„Cei mai mulți români trăiesc în jud. Vidin unde formează continuarea unei compacte masse românești. De aceia ei au și radiat până departe pe Dunăre în districtul Cola. Numărul lor este de 75.673; iar al celor cari vorbesc românește se ridică la 88.109”.

Mai sunt apoi câteva zeci de mii de români în zona Dunării între Vidin și Sîstov.

Reamintesc că în 1878, după războiul din Balcani, Rusia ne-a oferit, în schimbul retrocedării județelor din Sudul Basarabiei, pe lângă Dobrogea până la linia Rusciuk—Varna și Ținutul Vidinului, locuit în majoritatea de români; dar guvernul de atunci a refuzat oferta, deoarece n'am voit să recunoaștem indirect dreptul Rusiei de a stăpâni Basarabia Românească.

În ce privește frontiera convențională Româno—Bulgară dela Sudul Dobrogei, ea a fost fixată prin tratatul dela București din 1913 și a fost recunoscută definitiv prin tratatul încheiat la Neuilly, după războiul mondial. Bulgarii din zona acestei frontiere sunt toți coloniști stabiliți aci în ultimile decenii. Ei au fost aduși în Dobrogea din Rumelia și din regiunea Balcanică.

3. FRONTIERA DE NORD-EST

Frontiera noastră dela Nord-Est, formată din cursul principal al Nistrului, este în drept și în fapt o restabilire a vechei frontiere a Moldovei dinaintea de 1812, care a fost recunoscută în noua ordine internațională prin tratatul dela Paris din 1920, relativ la unirea Basarabiei cu România.

În acest tratat, care s'a încheiat între România, Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, se spune că „din punctul de vedere geografic, etnografic, istoric și economic, unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată”.

S'a pretins — bineînțeles de adversarii noștri — că unirea Basarabiei cu România s'a făcut în condițiuni juridice neregulate, deoarece nu s'a obținut consimțământul formal al Statului cedant cu prilejul schimbării de suveranitate. Statul cedant? Unde era acel stat în 1918 spre a-și îndeplini cesiunea față de noi?

Statul care anexase Basarabia — Imperiul Rus — s'a prăbușit în 1917 și atunci și-a pierdut efectul și actul anexiunii.

În cazul acesta cum era un stat dispărut să mai facă figură de stat cedant față de România? Apoi, noul Stat ce s'a constituit în urma dispariției imperiului Rus, U. R. S. S., a proclamat el însuși dreptul tuturor popoarelor și naționalităților din teritoriile ce au aparținut Rusiei țariste să dispună liber de soarta lor pe baza principiului auto-determinării. Ceeace s'a și petrecut. Mai întâiu, Republica autonomă Ucraina și apoi Republica moldovenească Basarabia, s'au declarat independente. Independența republicii moldovene, Basarabi, s'a declarat în Ianuarie 1918 și în această situație și calitate, Basarabia, prin voința întregii sale populațiuni românești și a majorității celei minoritare, a hotărât, în Martie 1918, unirea pentru totdeauna cu România.

În ce privește regimul frontierei Nistrului, dl. de Lapradelle, profesor de drept internațional la Facultatea din Paris, spune: „Considerând just Nistrul, dacă nu ca o limită, dar cel puțin ca o frontieră, U. R. S. S. a încheiat cu România la 20 Noembrie 1923, un acord instituind un procedeu pacific de regulament pe loc a conflictelor prin comisii mixte de conciliere intitulat: „Regulament relativ la măsurile și mijloacele ce au de scop să prevină și să rezolve conflictele ce pot surveni pe Nistru, în-

cheiat între U. R. S. S. și România la Tiraspol, la 20 Noembrie 1923."

De fapt și de drept, Nistrul formează o frontieră naturală, istorică și politică definită. Ea nu este însă și o limită etnică, deoarece peste Nistru și până la Bug sunt grupe compacte etnice românești; iar între Bug și Nipru, în Crimeea, în Bazinul Donețului, în Caucazia, la Saratov, în Turkestan și în Siberia, la Zabaical și Priemurie, sunt grupe românești răslețite. Numărul total al românilor din U. R. S. S. trece de 1.200.000, dintre cari 1.000.000 în U. R. S. S. Europeană și 200.000 în Siberia.

Insuși faptul, că s'a organizat la 11 Octombrie 1924, o republică moldovenească autonomă între Nistru și Bug, dovedește întinderea elementului etnic român și spre Răsărit de frontiera României. Aceasta întărește și mai mult drepturile noastre indiscutabile asupra Basarabiei, cari sunt de ordin etnic și istoric.

4. FRONTIERA DE NORD

Frontiera noastră de la Nord, între Nistru și Prut, în dreptul vărsării Ceremușului, a convențională. Dela Prut până la muntele Stogu ea trece pe culmile Carpaților Păduroși; de la muntele Stogu trece în valea Tisei, până la vărsarea Vișăului; iar de aci frontiera urmează cursul Tisei până la Teceu și trece pe munții Ouașului. În sectorul Bucuvinei frontiera este istorică; deoarece corespunde cu aceea a Moldovei dinainte de 1775 — data anexării Bucovinei de Austria; iar în sectorul Maramureșului, frontiera numai este istorică, deoarece ținutul străvechiu al Maramureșului a fost tăiat în două.

Cum în 1920, când s'a încheiat tratatul dela Sevres, nu se recunoscuse încă Poloniei drepturi asupra Galiției orientale s'a prevăzut să rămână vechea frontieră administrativă dintre Galiția și Bucovina; iar prin stipulațiuni ulterioare, să se fixeze traseul pe teren al acestei linii. Trasarea s'a făcut în 1928, între Polonia și România, după ce i s'a atribuit Poloniei Galiția Orientală. Această frontieră este în acord cu rezoluția adunării Naționale din Cernăuți, votată la 28 Noembrie 1918, în care s'a prevăzut: „Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei în vechile hotare până la Ceremuș, Colaciu și Nistru cu Regatul României”.

Acest act al Unirei a fost motivat pe dreptul istoric, pe

dreptul de liberă hotărâre de sine al populaţiunii şi pe principiile de drept şi umanitate.

Dreptul istoric a fost bazat pe faptul că, „de la fundarea principatelor Române, Bucovina, cuprinde vechile ținuturi ale Sucevei şi Cernăuţilor, ce au făcut pururea parte din Moldova, că în cuprinsul hotarelor acestei ţări se găseşte vechiul Scaun de Domnie dela Suceava şi multe alte urme şi amintiri scumpe din trecutul Moldovei; iar fiii acestei ţări, umăr la umăr cu fraţii lor din Moldova şi sub conducerea aceloraşi Domnitori, au apărat dealungul veacurilor fiinţa neamului împotriva tuturor încălcărilor din afară.

În ce priveşte situaţia etnografică a acestei zone de frontieră, ea s'a modificat sub dominaţia Austriei, din consideraţiuni de ordin politic şi economic.

În anul 1774, când Austria a anexat Bucovina, erau în această provincie 63.700 români, 8.400 ucrainieni, 526 evrei, şi 2374 alte naţionalităţi, în total o populaţiune de 75.000 locuitori cu o majoritate zdrobitoare românească.

Dacă populaţiunea aceasta ar fi crescut normal dela 1777—1918, fireşte că românii ar fi avut aceiaşi majoritate zdrobitoare.

În realitate, austriacii, ca să sdruncine blocul român, au lăsat să pătrundă în Bucovina un număr considerabil de ucrainieni şi evrei din Galiţia. Faptul că în 1774 se găseau în Bucovina 63.700 români şi 11.300 străini, dintre cari 8400 ucrainieni; iar în 1910, când s'a făcut ultimul recensământ austriac, numai 273.254 români faţă de 526.844 străini, dintre cari 305.101 ucrainieni, dovedeşte invazia organizată metodic de autorităţile austriace cu elementele ucrainiene şi evreeşti în cei 144 ani de ocupaţie austriacă în Bucovina.

În cazul acesta s'a impus ca frontiera de Nord a României să corespundă cu frontiera istorică. Ea este deci legitimă şi definitivă.

5. FRONTIERA DE NORD VEST

Frontiera de Nord-Vest n'a fost fixată de noi. La conferinţa păcii delegaţia română a prezentat un memoriu în care s'a formulat şi justificat revendicările teritoriale ale României întemeiate pe principiul naţionalităţilor şi pe dreptul poporului român de a se constitui într'un stat naţional în frontierele sale fireşti.

Limita frontierei de nord-Vest, aşa cum a fost indicată în

acel memoriu n'a corespuns cu limita etnică românească, căci a lăsat mai spre Nord și Vest grupuri compacte românești. Comisia experților din care au făcut parte delegați englezi, francezi, italieni și americani, a trasat frontiera româno—ungară fără să consulte pe membrii delegației române. Fiecare grup de experți ai aliaților, a trasat frontiera sa. Cea mai apropiată de frontiera prevăzută în tratatul dela 4 August 1916, încheiat între România și puterile aliate, a fost aceea propusă de experții englezi. Atunci s'a examinat cele patru linii și pe baza unui compromis experții celor 4 puteri aliate au căzut de acord asupra unei linii ce a rămas definitivă. Ea a fost adusă la cunoștința guvernului român printr'o notă la 12 Octombrie 1919. Delegația de pace ungară a pretins însă că fixarea acestei frontiere a fost făcută numai pe temeiul tezei susținută de delegația română. După cum am spus nici un membru al delegației române n'a fost consultat de comitetul experților, care a lucrat cu ușile închise și deci n'a voit să sufere influențe și să primească sugestii din afară.

Cum a ajuns comisia experților la fixarea actualei frontiere de Vest româno—ungare, a spus-o lordul Balfour, în ședința Camerei Comunelor din 13 Februarie 1920:

„Această frontieră — a declarat Lordul Balfour — a fost fixată de comisia experților în urma unor cercetări amănunțite și bine cugetate și cu dorința sinceră de a creia o frontieră dreaptă pentru toate părțile”.

Așa dar, s'au făcut cercetări amănunțite și bine cugetate spre a se ajunge la creierea unei frontiere drepte, — adică obiectivă, iar nu subiectivă. Și dovada o avem în faptul că ea nu corespunde în totul cu frontiera fixată de noi în 1916 și 1919.

Ungurii s'au plâns că delegații lor la conferința păcii n'au fost consultați în ce privește trasarea acestei frontiere. Afirmațiunea lor nu corespunde adevărului. Cine a fost președintele delegației maghiare la Paris? Conte Apponyi. Ori, iată ce a scris contele Apponyi în memoriile sale publicate acum câțiva ani:

„Membrii conferinței mi-au făcut onoarea să-mi ceară lămuriri asupra situației etnice a teritoriilor smulse Ungariei. Din fericire — scrie contele Apponyi — eram gata să răspund în-

trebărilor puse, căci aveam la mine admirabila hartă etnografică întocmită de Paul Teleki. Cu harta asta în mână m'am dus la locul ocupat de dl. Lloyd George. Toți delegații principali m'au urmat și, aplecați pe hartă, au ascultat explicațiile mele".

Au ascultat, s'au uitat pe harta etnografică întocmită de dl. Paul Teleki, dar delegații puterilor aliate n'au fost de loc convingși că teza maghiară ar fi cea justă. Și cum erau să fie ei convingși când dl. de Martonne, eminentul geograf și etnograf francez, care cunoaște bine România și în special Transilvania în urma studiilor ce le-a făcut, spune că harta aceea, așa zisă etnografică a Ungariei, întocmită de contele Teleki, constituie un fals în materie cartografică, căci aproape tot spațiul între Tisa și Carpați este plin de goluri, acolo unde sunt români, ca și când Transilvania ar fi în mare parte pustie. După aceea comisia de delimitare a trasat frontiera pe teren. Ce s'a petrecut atunci? Pe când frontiera dintre Ungaria și fostul stat Cehoslovac a fost în unele părți corectată de către comisia de delimitare în favoarea Ungariei, deci a găsit îndreptățite acele corectări, aceiași comisie n'a rectificat nici într'un punct traseul frontierei dintre România și Ungaria. Pentru ce? Iată ce a răspuns juristul maghiar, Antal Ullein, într'o broșură publicată la Paris în 1929, sub titlul: „Natura juridică a clauzelor teritoriale ale tratatului dela Trianon”:

„In ce privește frontiera dintre Ungaria și România, comisia de delimitare n'a putut să descopere nici o injustiție oarecare demnă de a fi semnalată Soc. Națiunilor". Chiar dacă acea comisiune de delimitare ar fi încercat să obțină o corectare a traseului, ea ar fi urmat să se facă în favoarea noastră, căci în teritoriul actual al Ungariei, în 1919 au rămas peste 250.000 români dintre cari minimum 55.000 au păstrat limba, credința strămoșească și conștiința lor națională; iar ceilalți, din nefericire, au fost în mare parte maghiarizați. Cu toate că după recensământul ungar din 1920 ar fi fost atunci numai 23.695 români în Ungaria, iar după cel din 1939, s'a înregistrat de recensorii maghiari numai 16.221, — deputatul maghiar, Victor Knaller, a declarat în cuvântarea ce a pronunțat-o în Camera din Budapesta, în 1925, că după informațiile sale din sursă oficioasă maghiară, numărul românilor trebuie să fie evaluat la 50.000.

Fapt este, că între Tisa și frontiera Româno—ungară sunt numeroase comune cu majorități etnice românești; iar după alipirea de acum un an a Rusiei subcarpatice, numărul românilor din Ungaria este de minimum 75.000.

Numeroși oameni politici, etnologi, geografi, istorici și publiciști maghiari au încercat să inducă opinia publică internațională în eroare cu privire la caracterul pretins nedrept al actualei frontiere româno—ungare. Nedrept, pentru ce? Nu corespunde ea oare principiului etnic, adică nu cuprinde în zona sa o majoritate covârșitoare românească? Transilvania și Banatul nu au oare o populație majoritară românească? Nici ungurii nu îndrăznesc să conteste acest adevăr.

Marele revoluționar maghiar, Ludovic Kossuth, în corespondența ce a avut-o după 1848 cu Ladislaus Teleki, s'a ocupat de problemele etnice din Ungaria și a fixat până unde se întinde elementul etnic românesc.

(Publicistul maghiar Oscar Iaszy a întocmit acum câțiva ani o hartă etnografică a Ungariei și Transilvaniei, după datele găsite în corespondența lui Kossuth. În această hartă, care a fost publicată în revista americană „*Foreign Affairs*” din New-York, frontierele Ungariei coincid cu acelea ale Ungariei de după Trianon, prin urmare și cu frontiera actuală de Vest Româno—ungară. Ori, Ludovic Kossuth a fost un erou revoluționar, un mare și înflăcărat patriot ungar, care n'ar fi fixat acele frontiere etnice, dacă ele n'ar fi corespuns realității.

În 1870, autorul ungar, Haán, scrie în lucrarea sa „*Trecutul comitatului Bikis*”:

„Valahii locuesc mai ales în orașele Gyula, Kedegyhaza, Bekes-Csaba”.

Unde se găsesc azi aceste orașe? În România Mare? Nu. În Ungaria.

Alt autor maghiar, Borovschy, în lucrarea intitulată „*Comitatele și orașele ungare*”. Comitatul Satu-Mare, apărută la Budapesta, înainte de războiul mondial, scrie:

„Românii domină exclusiv în comunele Somcuța-Mare, Baia-Mare, Seini și masa lor a depășit chiar aceste limite. Ei sunt numeroși deasemenea în partea occidentală de comunele Ardud, Careii-Mari și Satu-Mare”.

Acelaș autor scrie în capitolul despre comitatul Timiș:

„Populația valahă este mai numeroasă în comitatul Timiș și atât din punctul de vedere cultural, cât și material ea ocupă primul plan printre românii din această țară”.

Alt autor ungar, Beksicsi Gusztav, în lucrarea sa „Maghiarimea și maghiarizarea”, publicată la Budapesta în 1883, constată, că cei 289.000 români din județul Caraș-Severin formează un zid de neinvins în calea maghiarizării, căci în fața lor se găsesc numai 7000 de unguri; după cum în județul Arad sunt 175.000 români, și numai 67.000 de unguri, iar în județul Timiș sunt 150.000 români și numai 25.000 unguri.

În harta etnografică a Ungariei, anexată la lucrarea „Statistica etnografică a Ungariei”, publicată de ungurii Lang și Ikkelussy în 1884, se trasează frontiera etnică românească spre Tisa și aproape de Debrețin, adică mai la vest decât actuala frontieră româno—ungară.

Într’o altă lucrare importantă publicată de ungurul Matlekovics, în 1896, sub titlul: „Ungaria cu prilejul mileniului”, se fixează frontiera etnică românească deasemenea mai la Vest de cea actuală.

În hărțile etnografului ungar, Balogh Pál, din 1904, frontiera etnică românească trece la Nord-Vest și Sud-Vest dincolo de cea actuală.

În 1912, dl. Ștefan Bethlen, fostul prim ministru al Ungariei, a fixat și el o frontieră etnică română, care depășește spre Vest pe cea actuală. El a recunoscut, că numărul românilor întrece numărul ungarilor în comitatele Satu-Mare, Bihor și Arad și românii sunt într’o majoritate zdrobitoare în comitatul Caraș-Severin și în mai multe comune din comitatul Timiș-Torontal. Aceleași constatări le-a făcut în ajunul războiului mondial etnograful ungar, Koloman Geresi, academicianul Varga, Ștefan Tisza, fostul prim-ministru și alte personalități politice și culturale maghiari. Iată cum însăși ungurii de seamă, au recunoscut caracterul etnic românesc al zonei frontierei noastre de Vest. Și care este situația etnică în zona acestei frontiere, după aplicarea tratatului dela Trianon? Dacă ținem seama de datele recensământului nostru din 1930, iată proporția românilor și a ungarilor din această zonă:

În Județul Arad, 66,4% români contra 18,1% unguri; în Jud. Bihor 64,4% români, contra 27,5% unguri; în Jud. Sălaj 60,2%

români, contra 30,4% unguri; în Jud. Satu-Mare, 62,9% români contra 21% unguri; în Jud. Maramureș, 56,8% contra 6,2% unguri.

Iată pretinsa injustiție ce s'ar fi făcut Ungariei! Dacă amatorii de revizuire în materie de tratate nu pot invoca principiul etnic în favoarea lor, nu pot călări nici pe așa zisul drept istoric, căci Transilvania în cursul istoriei a fost un principat separat aproape independent, în afară de statul ungar și a avut multă vreme stema și sigiliul ei.

Totuși, ungurii au întreținut și întrețin legenda unei Transilvanii care ar fi fost incorporată 1000 ani în statul lor maghiar. O legendă ușor de spulberat, căci ea nu se întemeiază pe adevărul istoric. Timp de aproape 800 ani, Transilvania a fost un principat separat, aproape independent. În această privință avem de partea noastră chiar pe Contele Apponyi, fostul șef al delegațiunii de pace maghiară la conferința păcii dela Paris.

Căci, iată ce se spune în Nota VIII-ea (anexa a 4-a) semnată de Contele Apponyi, în 1920 și comunicată conferinței păcii dela Paris, cu privire la situația Transilvaniei în cursul veacurilor trecute:

1. „Dela moartea Sf. Ștefan până în epoca Sf. Ladislau istoria Transilvaniei e învăluită într'o mare întunecime. Tot ce iace știm e că posesiunea sa e cu totul nesigură din cauza Bisenilor de aceeași rasă ce trăiau în teritoriul României actuale. Invaziile Bisenilor și mai târziu acelea ale Cumanilor, au atras atenția Sf. Ladislau asupra Transilvaniei.”

Așa dar, nici în timpul domniei Regelui Ștefan, nici în timpul domniei urmașului său, Sf. Ladislau, Transilvania n'a făcut parte integrantă din statul Ungar primitiv.

Ea a fost o țară necunoscută și temută pentru ungurii din pustă.

Dar în timpul domniei regilor unguri din dinastia Arpazilor? Citez din aceeași notă a delegațiunii ungare semnată de contele Apponyi:

2. „Transilvania ne apare sub domnia Arpazilor ca o provincie independentă”.

Și după dezastrul dela Mohacs din 1526 când statul ungar a dispărut după harta Europei, care a fost situația Transilvaniei?

Citez din aceeași notă:

3. „In luna Ianuarie a anului 1542 Dieta întrunită la Turda, organizează statul separat al Transilvaniei. Este adevărat că din acel moment Transilvania ajunge sub apăsarea împrejurărilor un stat independent”.

„Transilvania a format cu ținutul din jurul Tisei, așa zisul Partium, un principat electoral dela adunarea constituantă dela Turda din 1542 până la moartea prințului Mihail Apafi în 1690 și ca atare, ea a fost cu totul independentă de Regatul Ungar, dar sub protectoratul general al Sultanului”.

În aceeași notă, se precizează:

4. „Administratorii vienezi ai afacerilor politice ai Dinastiei Habsburgilor, voiau bucuroși să încorporeze Transilvania ca unul din domeniile ereditare ale Casei de Austria în imperiul Habsburgilor. Oameni politici ai Transilvaniei reușită însă să obțină diploma leopoldină, care asigură autonomia provinciei speciale a Transilvaniei. Transilvania autonomă continuă deci să se desvolte chiar în epoca dominațiunei austriace, care a durat dela 1690 până la 1848... Situația sa specială s'a manifestat în exterior prin blazon și sigiliu aparte”.

„Existența deosebită a Transilvaniei începe în 1526 și se sfârșește în 1867”.

Așa dar, însuși contele Apponyi, șeful delegațiunei ungare la Conferința păcii din Paris, a recunoscut în notele și memoriile comunicate delegaților marilor puteri aliate victorioase, că Transilvania vreme de 8 secole, n'a făcut, nici de fapt și nici de drept parte din statul ungar, ci a fost un principat separat, aproape independent. Abia în anul 1867, profitând de slăbiciunea și chiar de situația critică în care se găsea Austria, Ungaria a obținut autorizarea împăratului.

Iată în lumina orbitoare a adevărului istoric, desprinzându-se în linii armonioase România Mare de drept, care nu este o creațiune a tratatilor, ci voinței și geniului neamului românesc, unit pentru totdeauna în frontierele sale firești.

Dacă amatorii de revizuiți în materie de tratate nu pot invoca în favoarea tezei lor, nici principiul etnic, nici dreptul istoric, căci Transilvania în cursul istoriei după cum au recunoscut și Ungurii a fost mai mult un Principat autonom și aproape independent, atunci ce fel de frontiere urmăresc?

Am aci un document maghiar, care prezintă un interes de ordin istoric și psihologic. El datează din anul 1917 și cuprinde

un plan relativ la frontiera româno—maghiară ce se proiecta atunci.

Autorul, sau autorii acestui plan credeau că Austro—Ungaria va încheia o pace separată cu aliații; sau va ieși victorioasă din Războiul Mondial. Din ordinul cui s'a întocmit acest plan? Și cine a luat cunoștință de el în 1917, adică în timpul războiului mondial?

Intr'o notă ce o găsim înregistrată în acest document secret, citim următoarele:

„Rectificarea de frontieră, luată în considerație de mine și recomandată de mine Regelui Carol și contelui Tisza István". Care frontieră urma să fie „rectificată"? Frontiera Carpatină româno—ungară.

Acela care a luat „în considerație" „rectificarea" de frontieră a fost Arhiducele Iosif dela comandamentul suprem al armatei austro—ungare; iar celelalte două personaje, cărora Arhiducele Iosif le-a recomandat-o spre a lua o hotărâre definitivă sunt: fostul împărat al Austriei și Rege al Ungariei, Carol al V-lea, deportat, după încheierea păcii, în insula Madera, unde a și murit, și contele Tisza István, fostul prim-ministru al Ungariei, asasinat în 1918 la Budapesta, după prăbușirea imperiului Habsburgic. Aceste trei personaje au crezut, desigur, realizabil acel plan. Să vedem în ce consistă așa zisa „rectificare" a frontierei carpatine. În plan este colorat cu verde teritoriul ce era să fie luat României și anexat Ungariei. Așa, este trecut în zona verde maghiară, partea de vest a Jud. Mehedinți cu orașul T.-Severin; întreaga regiune muntoasă a Carpaților, Munteniei și Moldovei, în care se cuprinde între altele și regiunea petroliferă până la o linie sud de Câmpina.

Așa dar, o ocupațiune a ambelor versante ale Carpaților cu o prelungirea mai accentuată în Valea Prahovei.

Planul acesta mai cuprinde și alte particularități interesante de ordin etnic și strategic. Găsim întrânsul determinate limitele circumscripțiilor de apărare ale acestor frontiere, cuprinzând județele secuești, o parte din Jud. Brașov, Sibiu, Hunedoara, Severin și Timiș-Torontal. În nota înregistrată pe acest plan, scrisă de Arhiducele Iosif și spune că aceste circumscripții sunt destinate apărării frontierei noi, cu scopul de a fi colonizate cu soldați și invalizi unguri. Se proiecta deci isgonirea românilor din această zonă a Transilvaniei și Banatului, spre a se aduce

în locul lor prin colonizări masive soldaţi şi invalizi unguri. Iată ce tip de frontieră au conceput conducătorii Ungariei din timpul războiului mondial în centrele vitale ale românismului.

Acest plan desvăluie concepţia ce au avut-o conducătorii de odinioară ai Ungariei în materie de frontieră în opoziţie, nu numai cu drepturile şi interesele noastre naţionale, dar cu toate principiile ce sunt la temelia statelor civilizate moderne.

Noi, nu ne-am mărit ţara, nici prin anexiuni forţate, nici prin cuceriri, nici prin nesocotirea voinţei populaţiunilor din teritoriile alipite.

Noi am liberat ce a fost înlănţuit; am unit ce a fost despărţit prin silnice; am sfărâmat hotarele nefireşti şi le-am înlocuit cu cele fireşti şi drepte; am pus pământul nostru strămoşesc sub domnia celor în drept să-l stăpânească; am aşezat pe temelii solide şi neperitoare aşezământul armonios al statului unitar român, şi am dovedit că urmărim o politică de pace şi de bună înţelegere cu toţi vecinii, dar şi o politică de veghe necurmată la frontiere.

Situaţia internaţională actuală ne impune nu numai stricta neutralitate, dar şi întărirea forţelor apărării noastre naţionale. De aceea am fortificat zona frontierelor, am sporit potenţialul nostru material şi moral; dar prin unirea sufletească a tuturor românilor, prin spiritul de solidaritate naţională, ca şi prin voinţa noastră neînfrântă, vom şti, dacă va fi nevoie, să apărăm şi să păstrăm cu preţul oricăror eforturi şi jertfe, patrimoniul nostru naţional.

Romulus Seişanu

TRIPTIC PASCAL

de CORNELIU ALBU

BOTEZUL

Cernit de neguri senilii, Olimpul
își aplecase gândul peste veacuri;
iar Pan ședea trudit pe negre vreascuri,
halucinat... cum schimbă toate Timpul!! ..

Căci undeva murea simbolul vieții. —
Povară se părea orice plăcere.
Și renunțări, suprema mângăere,
vesteau, din văgăuni, anahoreții...

Apoi deodată se făcu tăcere...
Un faun împietri... iar o naiadă
Și-a stins ființa, neputând să vadă.

îngenunchiata Zeului putere...
Spre Iordanul Sfânt mergea poporul
și-i deslega pe toți BOTEZATORUL.

RĂSTIGNIREA

A fost trimis ca să aducă pace
Și-al Iadului portal larg să-l deschidă;
în suflete nădejdea s'o aprindă,
să 'nobileze tot ce'n inimi zace.

Și el era un Zeu. Cei cu credință
părtași erau minunilor făcute.
Iar Moartea ori Viața, după vrute,
puteau alege fără de căință.

*Dar Farisei s'au adunat la pândă...
și înarmați cu falsa mărturie
rostit-au, prin Pilat, greaua osândă.*

*Trei cruci priveau spre cer, la răspântie!
Străpunsu-L-a cu sulița oșteanul
Și resemnat muri NAZARINEANUL.*

INVIEREA

*Dar când a fost să se'mplinească vremea
și scrisul din Scripturi să se'mplinească,
nimic din răutatea omenească
nu l-a putut zăgăzui puterea!!...*

*Un serafim deschisu-l-a mormântul.
Și înfruntând a morții veșnicie
pe om l-a rechemat la viața vie
stingând păcatul vechi decând pământul.*

*De-atunci, an după an, de Paști, s'aprinde
lumina în altar și'n conștiință:
simbol de neuitată biruință.*

*Din început, El e biruitorul!
Minune pe care mintea n'o cuprinde...
— „A înviat din morți MĂNTUITORUL”!!*

Corneliu Albu

CAMERA 24

— NUVELĂ —

de NEAGU RĂDULESCU

Camera, de mărimea unui pătul de porumbei, avea două paturi. Unul lângă ușă și altul lipit de fereastră.

— Nu pot să fac nimic domnule! Dar nimic! — gesticula directorul pensiunii. — Toate camerele sunt ocupate. Toate! A, mâine, da. Mâine e întâi. Îți rezerv una cu fereastra spre munți. Astăseară o să dormi și dumneata în patul ăsta.

— Și în ălălaltul?

— O doamnă. O văduvă inofensivă și cumsecade, pâinea lui Dumnezeu.

— Domnule, dar...

Am vrut să-mi înșfac geamantanul și să fug, dar glasul ironic și straniu al patronului — un lungan leit Franz Iosif — m'a pironit în loc.

— Nu găsești în altă parte nici o saltea. Poate vrei să dormi în gară? Nu te-ași sfătui. Ai putea să pleci de aici cu o pneumonie... Te-ași culca la mine, dar dorm cu nevastă-mea și în toate camerele am numai perechi, înțelegi dumneata, vilegiatură... Culcă-te coane aici și n'avea nici o grijă! La prețul ăsta...

M'a convins.

Cocoșat de tristețe m'am așezat în mijlocul patului strângând geamantanul la piept ca pe un coleg rămas repetent.

Prin crăpătura ușei Franz Iosef, m'a avertizat, răsucindu-și mustața fericit.

— Dânsa poate vine mai târziu — știi? — se plimbă seara prin parc. E o femeie foarte, foarte cumsecade! Să nu care cumva să crezi că... E puțin însă cam bolnavă de nervi. Puțin, cum să-ți spun eu... cam originală. Asta e cuvântul, dar în-

colo... O să dormi și dumneata cu fața la perete, că mâine nu te uit eu. De altfel uite e în cameră și un paravan. Il pui între paturi. Și fă-te comod. Ca la dumneata acasă. Sforăie, tușește, nu te sinchisi. Somn ușor.

— Bună seara.

Inchis între cearșafurile celor patru pereți mă resemnez și purced la un inventar al camerei. Pe tăblia patului de vis-a-vis, atârnă lăbărtat un combinezon și lângă perete odihnește ca o farfurie adâncă, o pălărie de fetru împodobită cu frunze și cireși. Intre paturi, pe măsuta de noapte, într'o ceașcă de ceai cu motive chinezești o perie de dinți. Apoi o carte de vise, o cutie de pudră și o fotografie în care zâmbeste o zână de vre-o opt-sprezece ani.

Privind bucele și ochii domnișoarei din poză, îmi aud inima pisând parcă zahăr și nuci în piuliță, pentru cozonacii de Paști.

Desigur, povestea cu văduva nu a fost decât o farsă. Franz Ioseful mi-a rezervat o surpriză. Ce pezevenghi bătrân! Și ce surpriză!

Sar din pat, drept în fața oglinzii de deasupra lavoarului, îmi strâng nodul dela cravată, îl îndrept, îmi așez haina, dunga pantalonului și-mi iau satisfacut locul în pat lângă geamantan. Acum poate să vie. Nu se face să mă culc. Asta ar fi neobrăzare. Trebuie să o aștept. Zâmbesc mereu, nedeslipindu-mi uitătura depe fotografie. Imi mușc de fericire buza de sus, stăvilindu-mi un chiot și mângâi tandru pielea geamantanului. La început ușor, cu vârful degetelor, pe urmă voluptos cu întreaga palmă.

Iată ce am dorit încă din tren. O aventură!

Prin deschizătura ferestrei de mansardă, aerul tare de munte dă buzna înăuntru. Pe culoar se aud pași.

Aștept.

Inima e acum un dop de plută în sticla esofagului.

Iarăși privesc patul și recolta fructiferă a pălăriei.

Spânzurat de tavan un bec îmi planează deasupra capului ca un nimb și împrăstie în odaie din abundență mălaiul luminei.

Mai îmi așez nodul cravatei și-mi șterg pantofii cu marginea macatului.

Undeva bate un ceas. Rar, neverosimil, ca într'un turn părăsit. Ce liniște neobișnuită! Aerul dă buzna în odaie... Pielea

geamantanului e moale ca o coapsă... Franz Josef... Fotografia...

— Te-ai culcat? Hei, n'auzi? Adormiși, pușor? Mi-a spus jos. E, așa-i în vilegiatură. Prea mulți domnule, prea mulți!

Rămân cu gura căscată. Orizontul mi-e întunecat de un fălău cu un șold mai înalt decât celălaltul. Un autentic dorobanț. Din ranița spatelui capul ei cu părul tăiat scurt, e foarte mobil și gloanțele mărunte ale ochilor clipesc șiret sub sprâncene.

Cucoana se mișcă, vorbește. Iși scoate pardesiul și îl agață în cuier.

Inlemnit lângă geamantan, nu pot șopti decât un anemic sărut mâna.

Și deodată ea deschide o gură cât o pungă de mare și cascade.

— Mi-e somnică!

Se uită curioasă la mine, cu sprâncenele ridicate, râzând răgușit, arătându-mi niște dinți rari și cavolini.

— Da pune domnule geamantanul jos, ce îl ții în brațe? Apropos cum te cheamă?

De abia răspund, trist, cu toate corăbiile iluziei înecate: — Sandu Ioanid.

— Nu-mi place, o să-ți spun Sandi sau Săndel. Nu e mai frumos?

— Cum crezi matală, sărut mâna, — tremur eu și mă închin în gând.

Da poate vrei să știi cum mă cheamă și pe mine. Nu fi indiscret! Nu fi indiscret! Zoe Veselaru, oțule!

E originală, îmi pompez curaj, repetând cuvintele directorului pensiunii.

Ea se apleacă expeditivă.

— Pune geamantanul colo. Mi-e somnică. Așa. Ia acum și paravanul. Nu se poate fără paravan, nu se poate...

Acum n'o mai văd dar aud îndreptând spre mine mitraliera întrebărilor.

— Ai cămașe de noapte?

— Am, sărut mâna.

— Ți-e somn?

— Mi-e, sărut mâna.

— Dormi cu fața la perete?

— Da, sărut mâna.

— Sforăi?

— Mama spunea că da, sărut mâna.

Ochii îmi caută golul ferestrei. Dacă sar, îmi sparg capul. Trebuie în ori și ce caz să găsesc un mijloc de-a scăpa de aici.

Între timp, Zoe Veselaru se desbracă.

— Ai putea să stingi lumina?

Ezit. Pela spate mă îmbrățișează caracatița unui fior rece. Asta mai lipsea. Mi-e frică și tremur ca o varză. Totuși întind mâna și întorc comutatorul.

— Ași putea să trec pe culoar? — plâng eu.

— Nu-i nevoie dragă. N'avem paravanul?

Aud cum îi fâșie combinezonul, apoi cămașa de noapte. Pantofii tăcănesc în podele și deodată somiera oftează din toate baerile ei de sârmă.

— Nu te culci?

— Ba da, sărut mâna!

— Uite ce e dragă Sandi, nu crezi că mi-ai sărutat destul mâna?

— Dacă dumneavoastră spuneți!

— Nu dumneavoastră mă, ce e aia? Oițo! Oița îmi spun mie toți.

— Oițo!

— Așaaaa! Ești bucureștean, nu?

— Da — suspin eu.

— Se vede cât de colo educația. Și cât stai?

— Să văd. Poate o lună.

— În București nu cumva stai pe Popa Tatu?

— Nu. Pe Buzești.

— Tot am ghicit eu. Pe aproape.

Și tace.

În sfârșit!

După vreo cinci minute îi aud respirația regulată. Atunci îmi scot încet pantofii cu gesturi de borfaș, îi așez cu băgare de seamă. Și-mi ocup moșia patului meu așa îmbrăcat cum sunt, cu pumnul strâns gata de atac.

— Hâââ! Ââââ! Hâââ! Ââââ!

Nasul domnei Zoe Veselaru a înălțat prin bezna camerei un smeul cu coadă.

— Hâââ! Ââââ! Hâââ! Ââââ!

Mai privesc odată cerul, ca un timbru albastru și înstelat, oftez, îmi căinez destinul și iarăși stau și ascult. Parcă sunt lungit peste niște șini de tren și aștept fierăria unei locomotive să-mi strivească oasele.

Cum încerc să mă întorc pe o parte, somiera prinde glas. Atunci mă sperii și rămân neclintit.

Prevăd că n'o să dorm deloc. Dar sârmele patului de vis-avis, nu se lasă mai prejos.

Chelălăiesc și ele.

— Dormi?

— Nu...

— Dă paravanul la o parte că nu mai e nevoie.

— Imediat.

— Știi ce să faci Săndel ca să dormi? Numără până la cincizeci și trei. Da cu ochii închiși. Cu ochii închiși puîșor, mă înțelegi? Eu așa fac.

— Număr.

— Somn ușor.

— Sărut mâna.

Pauză. Intre cele două paturi acelaș maidan de întuneric și tăcere.

Stau rezemat în cot, ros de gărgărițele amortei (sunt un iremediabil fricos!)

Aștept să se coboare din tavan sau să iasă din perete o ghiară de vampir care să mi se prindă belciug de gâtlee.

Mă strecor mai mult subț plapumă, cu inima doldora de spaimă, încovrigat, cu genunchii aduși subț bărbie. În peștera asta de lână subț bolovanul de puf al pernei, aștept din secundă în secundă, ca o nouă Genovevă de Brabant, un miracol. Pufăi pe nări arșiță și între coaste aud din portofelul gras al inimei, cum cad rar, unul câte unul arginții.

Mi-e frică, transpir și cerul gurii mi s'a uscat.

— Ai adormit?

— Năă.

Pe urmă iarăși un sfert de ceas beznă și liniște de cimitir. Prin cap îmi trec tot felul de bazaconii. De lângă primărie — e încă de vreme — notele de trombon și trompetă ale muzicei militare se căznesc supra sonor să escaladeze munții.

— A început muzica militară, păcat, adormisem — se întoarce pe partea cealaltă Zoe Veselaru.

— Tu poți să iei aspirină? — continuă tot ea, ridicându-se în cot.

— Da, — miorlăi eu ca în fața unei prăpăstii, neașteptându-mă deloc la o întrebare de felul acesteia.

— Nu zău! Nu mai spune! Eu nu pot să iau dragă, doctorii. Da deloc! Știi ce-i aia, deloc!

Prin întineric simt cum și-a lăsat să lunece buturuga unui picior din plapumă și cum o leagănă pe marginea patului.

— Ție îți place muzica?

Parcă lângă ușa bâjbăie cineva. Mi se pare că a așezat un scaun acolo.

— Câte odată — îi răspund și ciulesc urechea: — nu ți se pare că e cineva lângă ușa?

— Prostii. Nu-i nimeni — mă asigură Oița — n'ai văzut? Camera asta e pe un culoar separat.

Și ca să mă asigure mai bine, se dă jos și deschide larg ușa.

N'a făcut oare semn cuiva? Nu, doar a încuiat ușa cu cheia.

— Nimeni! Ce ți s'a năzărit! Ce să caute cineva noaptea pe culoar? Vaaa! Dar am uitat. Ce nepoliticoasă sunt dragă, să-ți dau o dulceață. Ți-o fi sete pușor. Parcă ne-am cunoaște de un veac și parcă am fi trăit aici în cămăruța asta împreună o viață.

— Te rog, nu te deranja — o implor eu mai mult de frică, să n'o văd ca o stafie în cămașa lungă împleticindu-se prin cameră. Ea însă nu se astâmpăra. Se apleacă și scoate de nu știu unde, un gavanoș din care îmi oferă o lingură de lemn plină. Câtiva fragi cad pe cearșaf. Atunci mâna ei șerpuiește pe sub plapumă, măsurând parcă dimensiunile patului, ștergând niște stropi iluzorii de dulceață.

Fragii mi s'au oprit pe omușor și coana Zoe Veselaru s'a așezat mai comod în pat.

— Auzi? — am tresărit: — e cineva lângă ușa.

M'a mângâiat pe obraz ca pe un nepoțel.

— Cine să fie? Ți se pare — și deodată a tipat în întineric, — ce faci? Dece mă ciupești? Nu ți-e rușine?

Cine o ciupește mi-am zis și mi s'a părut atunci că mai e cineva în cameră și m'am ghemuit sub plapumă, gândind nerod: — dacă o fi ascuns sub pat?

— Fii cuminte! Fii cuminte! — mă chircește coana Zoe mereu în zid ca pe nenorocita nevestă a meșterului Manole.

În tigva capului am probabil dinamită, că presimt că o să-mi plesnească.

Un picior al ei se târăște subț plapumă. Și celălaltul.

Gura i-o simt caldă ca o cafea cu lapte, apăsându-mi umărul, urechea, obrazul.

Când ridic ochii în spre fereastra de deasupra ușei, înmărmuresc. Între două palme lipite pe geam un chip strâmb de om, desenat nedeslușit din cauza întunericului, a înțepenit într'un rânjet și orbitele-i albe de panopticum caută să sfreddească bezna.

Arăt cu degetul, dar ea nu se uită și râde.

S'a spânzurat cineva, s'a spânzurat cineva, ași vrea să strig, dar pulpele-i calde și desvelite îmi împing genunchii. Ard ca o plită și de groază o strâng în brațe, involuntar, strivindu-i sânii, șuerându-i.

— E cineva lângă ușă. Il văd! Il văd! Auzi...

— Nu e nimeni puiule — suspină Oița — da spune-mi drept, n'ai să mă uiți. Nu-i așa?

Liniștea e neobișnuită. Parcă n'ar trăi nimeni în pensiunea aceasta.

Chipul înghețat de strigoi din ferăstruica de deasupra ușei stăruie încă rânjind acolo.

— Nu-i nimic! Nu-i nimic! — mă acoperă cu trupul ei coana Zoe Veselaru, nu te mai uita.

— Mi se pare! Mi se pare! — caut să mă conving și eu nădușit learcă.

Și deodată un fluerat prelung sfâșie liniștea pensiunii. În gara orașelului de munte a intrat rapidul de noapte.

E în spre cântători.

Nu știu cum am reușit să adorm. M'am trezit însă din somn tercit în perete cu o durere de cap pe care nu cred s'o aibă în anumite momente decât cugetătorii.

Primul gest pe care îl fac, e să mă uit la ferăstruica de deasupra ușei. Chipul nedeslușit de acolo a dispărut. Născociri fantastice în cari nu crezusem niciodată îmi trec prin minte. Poate era un strigoi. Poate mi-a supt sângele toată noaptea, d'aia sunt acum atât de obosit și mă pipăi instinctiv pe gât să descopăr vre-o rană, ca o ventuză.

Dar alături coana Zoe Veselaru sforăind cu gura deschisă

ca un crater de vulcan, cu un zâmbet de solemnă satisfacție pe față, mă readuce la realitate risipindu-mi pâcla straniilor născociri.

Deasupra ușei nu-i decât un geam simplu ca toate geamurile. N'a fost desigur decât un coșmar.

O privesc mai bine pe coana Zoe Veselaru și mi se pun cârcei la toate încheieturile. Ce coșmar!

Fața ei, mâinile și o pulpă care se lăfăește afară din plapumă indecent.

Incet, să nu ating muntele de alături mă cobor din pat și mă reped în fereastră.

O deschid larg. Dușul rece și răcoritor al dimineții mă plesnește în plinul obrazului.

Rezemat de pervaz îmi jur soarta și-mi compătimesc începutul vilegiaturei.

Pe măsuța de noapte, în ceașca de ceai cu motive chinezești, dantura coanei Zoe Veselaru, zâmbeste hidros, ironic. Mă uit fugitiv în oglindă. Roșesc. Mi-e rușine.

Îmi arunc haina pe umeri, înșfac pardisiul pe-o mână și vreau să ridic geamantanul.

Cotul însă îmi lovește după măsuța de noapte un caiet îmbrăcat în piele.

Când îl deschid dau în el de un catalog de bărbați. Date, aprecieri, semnalmente ca într'o fișă militară.

15 Iunie. Savu Popescu. Înalt. Ochi albaștri. Mustăți. 30—35 ani. Și-a uitat vesta în cameră. Plecat dimineața.

22 Iunie. I. Răstoacă. Student medicină. Drăguț. Cântă „La donna e mobile”. A stat câteva zile.

25 Iunie. Hageamian. Parcă e arap. Sentimental. Mi-a scris câteva versuri la pagina 67. Spunea că are cafegerie pe Moșilor.

Dedesupt e fotografia lui Hagemian, melancolic la paroxism, cu un nas demn de chiar împăratul armenilor.

1 Iulie. Silică. Experiența n'a reușit. Mi l-a adus dar n'a vrut să stea. Păcat.

Și pomelnicul sentimental continuă întrerupt din când în când de câte-o exclamație de acelaș ordin sau de câte-o fotografie. Vasăzică Zoe Veselaru ține un adevărat jurnal al întâmplărilor sale amoroase...

Arunc cimitirul ăsta de amintiri pe aceeași măsuță de noapte de unde a căzut, strâng mai bine geamantanul și mă gândesc

sgâlțâit de friguri că și eu poate, voi avea loc de veci și-o cruce lângă Hageanian și Silică.

— Brrrrrr!

Doi pași mă despart de ușă. Dincolo e raiul. Ii fac.

Deschizătura ușii mă înghite și pe culoar încerc o cursă de galop.

Scobor scările vertiginos. Doar ușile culoarelor mă urmăresc hohotind parcă fiecare în spatele meu.

Jos nu e nimeni. Nici portar, nimic.

Așa zisul bulevard al orașului de munte e mai gol decât un buzunar de poet.

Gara e alături. Gâfăind mă opresc la un ghișeu.

Funcționarul dinăuntru își așează ochelarii și se miră.

— Când am tren pentru Sinaia?

— Peste cinci minute.

— Nu vă place localitatea? — caută printre bilete somnoros funcționarul — sau poate n'ați găsit o locuință cumsecade? Dacă nu sunt indiscret, unde ați stat?

— Vila „Mon Rêve”.

— Camera 24?

M'am sprijinit de ghișeu.

— Da de unde știți?

— Păi o singură cameră închiriază Vasia Riabțev, camera 24 și toți cari trec pe acolo stau numai câte o noapte.

Peste pleoape mi se lasă o perdea neagră.

— Care Vasia, domnule?

— Vasia, directorul pensiunii.

— Unul înalt și blond cu mustăcioară răsucită?

— Așa. Prin oraș toți știu că rusu e bolnav și gurile rele spun că nevastă-sa coana Zoe...

— Nevastă-sa?

— Da nevastă-sa, se dragostește noaptea cu pasagerul camerei 24, în timp ce Vasia, dă târcoale pe lângă ușă sau chiar stă și se bucură în cameră... Scornituri de provincie, nu-i așa domnule?... Acum dumneata știi mai bine ca mine? Nu-i așa domnule? Baliverne de cafea! Oameni răi și pe la noi ca pe ori unde...

Funcționarul mi-a întins biletul și eu am dispărut. În spate îi aud glasul

— Restul domnule! Restu' domnu'!

Nu întorc capul. Mi-e teamă.

Din munți trenul apare gâfâind.

Mă urc într'un vagon, sdroncănind geamantanul și cad pe canapea, într'un compartiment gol, frânt de oboseală.

Locomotiva își încearcă veleitățile de flautist, în peron e înfipt țănoș ca o barză, doar șeful de gară, vagoanele se urnesc, ciocnindu-se unele de altele.

Pe obraji, îmi lunecă încet boabele de sudoare. Parcă înflorește în mine călțunașul unui regret. Trebuia să mai rămân, să văd ce s'ar mai fi întâmplat. Mă uit pe fereastră. Vila „Mon Rêve”, de cărămidă roșie, cu brazi cu tot aleargă după locomotivă. Mai o privesc odată pe furiș și sar înapoi speriat.

Lungesc apoi gâtul cât pe aici să mă lovesc de semafor. La fereastra camerei 24, e un bărbat, blond, înalt, cu mustățile răsucite. Frantz Joseful meu, rusul funcționarului, chipul nedeslușit de panopticum al strigoiului din ferăstruica ușii.

Și cum stă acolo cu gâtul gol, neclintit ca un spânzurat, parcă îmi urează drum bun.

Neagu Rădulescu

NOUI PRINCIPII IN ÎNVĂȚĂMÂNT?

ORGANIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI INDUSTRIAL PENTRU BĂEȚI ȘI FETE

de GEORGE BOTA

Legea pe care ne-o aduce d. Petre Andrei, ministrul Educației Naționale, pornește dela gândul că la răspântia istorică la care ne găsim avem nevoie de o industrie națională tot mai dezvoltată și mai completă; dar mai ales dela imperioasa necesitate națională de a îndruma tineretul spre meserii și ocupațiuni practice, canalizând astfel energiile românești și creind o burghezie națională alături de masa agricolă. O țară este un organism viu, care are nevoie de toate organele și de echilibru între ele pentru a fi o realitate normală.

În Germania, azi cu o tradiție industrială, oamenii de Stat sunt preocupați de orientarea tineretului spre toate ramurile de activitate. Pedagogul Georg Kerschensteiner în faimoasa lui lucrare „Begriff de Arbeitsschul”, isvorită din preocuparea de a organiza educația și învățământul practic, spune că scopul suprem al omului este bunul suprem al Statului; de aci idea de „cetățean util”. Pentru a fi cineva cetățean util trebuie:

1. Să îndeplinească o acțiune utilă — o profesie.
2. Profesia lui să fie o funcțiune în folosul tuturor.
3. Prin această profesie să contribuie la propășirea Statului

Preocuparea pedagogului german, pomenit mai sus, este cu atât mai actuală pentru noi și de aceea noua lege de organizare de care vorbim ni se pare cardinală în evoluția neamului nostru.

Învățământul teoretic în țările libere ca și în cele subjugate a fost foarte dezvoltat în raport cu cel practic. Am putea spune că nici nu suferă comparație. În Transilvania de pildă, politica

stăpânilor, cari aveau grijă numai de ai lor, a silit elementul românesc dornic de carte să se îndrepte numai spre profesii intelectuale, sau să rămână la plug și la turme. Iar în vechiul regat, agricultura atât de dezvoltată și de mănoasă și-a trimis pruncii să se facă domni. De aci acel proletariat de intelectuali, din rândul cărora se recrutează cei mai mulți cetățeni „neutili”, cari îngreunează mersul Statului și înveninează viața socială. Se mai deschide însă o întrebare în legătură cu această problemă: Cine se va ocupa cu îndrumarea acestora spre ocupațiile practice? Ministerul Educației sau al Muncii? Ne-am pus întrebarea aceasta pentru că și-au pus-o alții; dar credem că ambele foruri au îndatorirea să colaboreze la formarea burgheziei românești. Fiindcă nu este vorba numai de o burghezie oricum, ci de o burghezie sănătoasă și trupește dar mai ales sufletește. Este lucru constatat azi că acolo unde s’au produs cangrene sociale, totul se datorește burgheziei bolnave, dezorientate, în capul căreia se zămislESC toate chimerele și utopiile. Pe noi ne-a cam ferit Dumnezeu de prea mari zdruncinări sociale, de oarece clasa agricolă a fost ferită de ideologii bolnave și fiindcă Dumnezeu este încă stăpân la sate. Ministerul Muncii, spre ferirea noastră, a înțeles și această latură a problemei și dă o deosebită atenție educației ucenicilor. Astfel se ridică pretutindeni cămine monumentale, atât de necesare mai ales pe la noi pe aici, în cari se dă nu numai adăpost, ci și creștere românească și creștinească viitorilor muncitori. Ministerul Educației Naționale la rândul său, ca patron al îndrumării tineretului, înțelege să lege școala de viață, și de interesele superioare ale Statului. Pentru a produce cetățeni utili, în sensul arătat de Kerschensteiner, trebuie ca fiecare să se ducă unde poate, unde e chemat și să dea ceva pentru societate; dar în același timp să-și coordoneze purtarea cu interesele generale. Cetățeanul util trăiește în realitățile sociale nu prin nori. Organizarea învățământului practic al tineretului trebuie dar să aibă și această preocupare.

Școlile de ucenici constituie primul fel de școli industriale, spune legiuitorul în expunerea de motive. Ele ar trebui lăsate mai mult în grija întreprinderilor. Avem azi școli de ucenici destule în grija Statului și cari ar fi suficiente, urmând bun înțeles, ca numărul lor să crească paralel cu dezvoltarea noastră industrială. Ținem însă a observa că aceste școli de ucenici, cu toată strădania valoroaselor puteri didactice, sunt școli teoretice, nu de edu-

cație cetățenească. În multe cămine, bine conduse se face mai multă educație cetățenească, națională și creștină decât în multe școli de ucenici. Astfel dacă „ucenicii sunt primele elemente active ale muncii naționale” trebuie să avem grijă de sistemul și de metoda de educație din aceste școli. Se spune cu atâta ușurință parcă „școala de ucenici” dar nu se gândește nimeni că aici s’ar putea plămădi sănătatea burgheziei naționale de mâine. Selecționarea corpului didactic, salarizarea lui, programe, etc. toate ale școlilor de ucenici sunt socotite de o categorie cu totul secundară. Preocuparea de aceste școli și cămine trebuie să treacă pe același plan cu aceea a liceelor și universităților, fără exagerare. Scriu aceste rânduri inspirat din cele văzute de mine, aici la școlile din Transilvania, unde problema se mai complică și prin elementul strein al orașelor. Vreau să accentuez că latura educativă, socială și națională nu este la înălțimea nevoilor de azi și de mâine, în școlile de ucenici. Ași cheltui mai puțin pentru licee și mai mult pentru școlile și căminele de ucenici. Acestea, aici unde ne găsim înseamnă și mai mult pentru interesele superioare ale Statului; căci mai e vorba și de cucerirea orașelor de elementul românesc.

Trecând la școlile de meserii (în loc de licee) credem că e salutară ideea de a nu merge cu specializarea prea departe. Ne trebuie lucrătorul care să pună mâna cu nădejde și să facă față nevoilor de toate zilele; ar fi absolventul primului ciclu de trei ani. Din ciclul următor vor eși meșterii specialiști și patronii, cari vor trece, așa gândește și dorește legiuitorul, în atelier și nu în slujbe de funcționari. E bine că s’a descătușat școala de meserie de firmele pretențioase de „liceu și gimnaziu”. Valuta meseriei trebuie ridicată nu prin vorbe și formule deșarte, ci prin schimbarea unei mentalități, aceea că munca manuală prețuește mai puțin decât cea intelectuală. Aici este o problemă care ar trebui să preocupe mai mult, pe cei ce au chemare de îndrumători ai tinerimei noastre.

Revenind la școlile de meserii, credem iară că bine se face că sunt scoase din calapodul uniform și sunt puse să se dezvolte conform mediului, în mod firesc, după nevoi, devenind astfel valori reale. Legiuitorul dovedește adâncă înțelegere a lucrurilor și credem că legarea acestor școli de realitățile industriale locale, va da roade frumoase și va contribui la un avânt al tineretului spre meserii.

Dar dacă la ucenici am insistat asupra laturei educative, nu putem trece și aici cu vederea această latură. Și acest lucrător, ca și cel provenit din atelierile mici, trebuie ridicat la un nivel sufletește înalt, împăcând dragostea de meserie și de profesie, cu dragostea de cultură, de neam și de interesele superioare ale Statului. Nu este suficientă îndrumarea practică și organizarea ei; ne trebuie suflet organizat și sănătos. Nu văd nimic din aceste preocupări; poate că se va complecta. Credem însă tot atât de însemnată și această latură, ca și pe cea dintâiu.

Școlile tehnice ne vor da pe conducătorii tehnici. Realizarea acestor școli va da desigur și ea roade bune și va deschide cale liberă celor ce râvnesc a se sui mai sus prin muncă și prin pricepere.

D-l ministru Petre Andrei, un bun cunoscător al legilor ce cârmuesc omenirea, a căutat să introducă acest învățământ în realitățile lui firești. De aici nevoia de colaborarea industriașilor și întreprinzătorilor la făurirea acestei legi. Noi atragem atenția asupra unor lipsuri pe cari le vedem aici cu ochii noștri și cari interesează marea problemă a burgheziei naționale... ce va fi.

Aceleași principii de înțelegere a realităților călăuzesc și reorganizarea școlilor profesionale, îmbrăcate și ele în pretențiosul nume de licee și gimnazii! Ele trebuiesc încadrate în interesele generale ale economiei naționale, ca și școlile ed meserii, ca și școlile de ucenici. Aici legiuitorul, văzând că problema nu poate fi rezolvată definitiv și că ne găsim pe un șantier de muncă mai îndelungată, prevede înființarea unui consiliu superior al învățământului profesional. Credem că el va îmbrățișa problema învățământului de ambele sexe.

Dar ceeace este îmbucurător e faptul că se „înființează” un asemenea consiliu superior, că deci se dă toată atenția cuvenită unei probleme, poate cea mai de actualitate pentru învățământul nostru.

Nu știm încă ce se va modifica la învățământul profesional. Ținem însă să accentuăm și aici, mai ales în ceeace ne privește pe cei din orașele înstrăinate, că aceste școli nu sunt decât niște școli mai mult, în afară de interesele economiei naționale, școli cari dau „absolvente”. Imi amintesc de școlile civile, cari dau, e drept, absolvente, dar fără pretenții și fără ambiții de a merge mai departe. Erau școli de educație a viitoarelor gospo-

dine și mame. Școlile profesionale de azi nu fac nici atât, căci ✓
scot femeea din gospodărie și nu o plasează măcar în atelier.

Ni e destul deocamdată că cei chemați au început serios să
se ocupe de această mare problemă.

E. Botea

RUGA PENTRU ZONA

de D. TATĂROIU

Doamne, coboară-te aevea pe pământ,
In mână cu toiagul tău sfânt
Și'ntinde dreapta în larg de moșie
Să-ți sărut urma lipită pe glie.

Vino pe zonă, unde-așteaptă îngerii tăi
Cu ochii de vultur și suflul văpăi,
Cu vrerea 'mpietruită în spusă de lege:
Ostași pentru Tine și pentru Rege.

Doamne, creștetul nostru unge-l cu mir,
Grijania cu moartea ne-o pune 'n potir,
Că glia străbună cu sânge udată
N'om da-o niciodată.

Doamne, cu mila Ta binecuvântă
Oștirea română, oaste sfântă
Ce fâlfâie 'n steaguri semnul sub care
Invinse păgânii Constantin cel Mare.

Doamne, coboară-te aevea pe pământ,
Cioc-poc cu toiagul Tău sfânt,
Să rămâi de strajă cu noi la hotară,
Că-i pentru Tine, pentru Rege și Țară.

D. Tătăroiu

DASCĂLI ARDELENI NECUNOSCUȚI: ION POPESCU

de G. G. VRABIE

Componența organică a culturii române n'a fost încă studiată în toată amploarea ei. S'au făcut afirmații cari privesc aspecte parțiale și de suprafață, rămânând ca problematica ei să fie obiectul unor viitoare cercetări; pare-mi-se că unul din cei mai originali cugetători români, d. Lucian Blaga, are gata un studiu asupra fenomenului nostru cultural.

Oricum, din simplele afirmații ce se referă la aspecte morfologice, se poate vedea că spiritul românesc — dealungul vremurilor — condiționat de indicele biologic și de ambianța mediului cosmic, a șerpuit — încorporat în forme streine — între diferite influențe: fie de o coloratură specific apusană. (Calvinismul, luteranismul, umanismul polon), fie de o alta specific balcanică sau orientală. Din contopirea tuturilor acestor elemente de viață spirituală — necesare cimentării alteia nouă, — grefate pe fondul nostru prim daco-roman, a rezultat desigur o cultură a noastră, românească, ce pendulează între acel specific balcanic, oriental și cel apusan.

Spiritul românesc, ajuns în pragul secolului al XIX-lea, după glorioase întâlniri cu slavismul, catolicismul și umanismul polon, era pe punctul de a fi întunecat și falsificat de un altul, superficial în esența lui, de cel greco-fanariotic. S'a întâmplat însă acea reacțiune de vijelios românism, care venia din Ardeal, cunoscută sub numele de *curent latinist și care în vechiul Regat a*

luat acel caracter mesianic. „O epocă de regenerare începe pentru întreaga noastră viață intelectuală când învățătorii transilvăneni vin să propage prin scrierile lor convingerile pe cari se întemează renașterea noastră dela începutul secolului trecut. Ideile pentru cari a luptat școala transilvăneană au schimbat cu desăvârșire modul nostru de a gândi și lor le datorăm multe din binefacerile de cari ne bucurăm și cu cari ne răsfățăm azi.” (Ov. Densușianu, literatura română, vol. I. p. 3.)

Intr'adevăr grecismul predomina întreaga noastră viață culturală din Principate; pe de altă parte, spiritul românesc lincezea sub acea formă streină slavonă care părea a-l fi copleșit. Momentul cultural marcat de ardeleanul George Lazăr se cerea și el s'a impus ca un fenomen general; mediul bucureștean asupra căruia activitatea dascălului ardelean a avut o influență binefăcătoare n'a fost unic și în prezentarea morfologică a culturilor noastre trebuie să se țină seamă de el. În fiecare centru românesc, cu o relativă tradiție istorică, dar mai mult spirituală, a existat în mic — pentru cei de astăzi — un George Lazăr care a dus o muncă extraordinară întru redeșteptarea și întronarea românismului în luptă cu grecismul. Dar în fiecare oraș, pe lângă acest mesia al spiritului nostru național, a existat un mediu similar celui din București, cu boeri înțelegători și iubitori de grai românesc cari au dat mână de ajutor întru salvarea ființei noastre spirituale, cu elevi cari se războiau cu elevii greci ai pensionatelor în cari creșteau așa zisele vlăstare ale aristocrației noastre.

Bârladul a fost unul din aceste centre culturale, ca fiind unul din cele mai vechi, mai mari și mai bogate orașe ale Moldovei de jos. Aici vechea școală românească cu az, buche, vede, statornicită de secole în jurul multelor biserici bârlădene, cu un număr impunător de elevi învățați de dascăli ca: Botoroga, Buduraș, Iacovache, Frumusache ș. m. a., era în floare. (v. documentele episcopului I. Antonovici). În afară de aceste, pensionatele particulare grecești și franțuzești în frunte cu a lui Popa-Stavru, erau și ele destul de populate. Și desigur că cele două tabere, cari reprezentau mentalități diferite, se războiau vijelios între ele ca și cele dela Măgureanu și Sf. Sava.

La mijlocul secolului trecut însă, adus de boerul Iorga Radu dela Dealul Mare și sprijinit de Codreni și Epureni — cari pot fi socotiți drept Goleștii Moldovei, Ion Popescu îndeplinește aceeași mesianică misiune ca și George Lazăr: de a redeștepta

și întrona spiritul românesc copleșit de slavonism și falsificat de greco-fanariotism.

Mult este a te fi născut Român

Cipariu: Acte și fragmente, p. 140

În acest ideal al Românilor transilvăneni din secolul trecut, s'a născut Ion Popescu, dascălul ardelean, care a ajuns pe plaiurile tutovene unde a jucat un rol determinant de animator și luminător al acestui ținut. La poalele munților maramureșeni, din vârful că-ora se poate vedea ținutul lui Dragoș Vodă din care a trecut dincoace pentru a întemeea Moldova, se află comuna Cias — districtul Cetatea de Peatră, unde în 1830 a văzut lumina Ion Popescu. Primele cunoștințe le capătă în satul natal, ca apoi între 1842—46 să-l găsim elev al gimnaziului din orașul apropiat — Baia Mare, unde are ca tovarăși de clasă pe Ion Dragoș Hosu, și Vasile Buteanu. În 1846—47 trece la colegiul călugărilor piariști din Cluj unde, fiind sărac, în schimbul unor mici servicii, e admis bursier.

Revoluția din 1848 îl găsește ca elev în clasa VI-a, pe care o părăsește înrolându-se în mișcare ca Landsturmführer (conducător de gloate). În ciocnirea cu armatele ungurești lângă Săcălășeni, gloatele lui Popescu sunt distruse și el cu două degete rupte și o manta ciuruită de gloanțe, pe care o va păstra până târziu, e nevoit să rătăcească pentru a nu fi prins și spânzurat. Adăpostit în casa preotului din Remetea este scăpat prin viclesug de husarii unguri și trece, ca fiecare Român, la boerii Hurmușachi din Bucovina, lagărul de concentrare al tuturor revoluționarilor dela 1848. Aici se întâlnește cu tinerii revoluționari bărlădeni: N. Codreanu, Epureanu, Iorga Radu ș. a. Iorga Radu văzând în el un om capabil, energic și plin de viață, îl ia la moșia lui ca administrator unde stă până în 1851.*) Acești câțiva ani petrecuți în viața de țară moldovenească, au fost o bogată experiență pentru el și cred hotărâtori pentru întreaga lui activitate de mai târziu. Obscurantismul în care trăia moldoveanul, primitivismul și nepriceperea cu care lucra pământul, în contrast izbitor cu transilvănenii lui, l-au impresionat puternic și dure-

*) *Augustin Paul: Între Someș și Criș,*

ios, fapt care l-a determinat să-și închine tot rostul vieții lui educărei, luminărei și îmbunătățirii soartei țăranilor.

În 20 Sept. 1851 I. Popescu a fost numit profesor la singura școală publică din Bârlad unde funcționa și clasul real al Codreanului. De acum înainte viața dascălului ardelean se confundă cu viața culturală a Capitalei Moldovei de jos. Rând pe rând ajunge dela profesor la gimnaziu la liceu și concomitent și la școala normală înființată de el. Din catedră el face un amvon al românismului.

*„Dați-mi mie instrucția publică pe un
secol și eu mă oblig a schimba lumea”
Leibnitz*

Dacă am privi mișcarea inaugurată de învățații ardeleni numai din punctul de vedere istoric și filologic, nu am căpăta decât o cunoaștere parțială și nu integrală; privită însă în întreg ansamblul ei, această mișcare de idei, am vedea că a avut repercursiuni în toate domeniile de viață spirituală și chiar practică. Dela studiile de istorie și filologie — aride de multeori, pe rând, s'a trecut la acțiuni din domenii cât mai practice și în cari puneau tot entuziasmul sufletului lor pornit pe drumul spinos al redeșteptării naționale (oratoric, ziaristică, profesorat).

Dascălul ardelean — Ion Popescu, — în bogata activitate desfășurată în vechea cetate Paloda, a avut trei obiective precise pe cari zi de zi le-au urmărit și pe cari în bună parte le-a văzut realizate: 1) luminarea poporului prin cultură, 2) Susținerea și întărirea claselor reale românești: țăranul și comerciantul, 3) redeșteptarea conștiinței românești; toate aceste laturi nu sunt decât fețe ale aceluiași suflet îndurerat de soarta neamului românesc și animat de simțiminte mesianice întru redresarea și cimentarea unui nou spirit etnic. Aceste gânduri Ion Popescu le-a putut realiza într-o oarecare măsură, datorită formației lui intelectuale dublată de acel spirit organizator, practic — caracteristic ardelenilor.

După scurtul popas petrecut la Dealul Mare, la moșia lui Iorga Radu, dascălul ardelean se fixează în Bârlad în 1851 ca profesor la singura școală publică nu numai din oraș, dar chiar din întreg județul Tutova. În puțin timp, datorită și zelului lui, numărul elevilor crește, școlile se înmulțesc, încât în 1858 poate

să ia ființă gimnaziul, iar mai târziu liceul unde acesta funcționează ca profesor de limba latină. În această situație fiind, el nu se mulțumește numai a învăța pe elevi „o limbă clasică, ci, în același timp a deștepta în ei mândria vieții unui popor mare, unic în istoria lumii. În frumuseța limbii latine, în stilul lapidar al autorilor ei, el vedea ființa poporului român”.*)

Grija constantă însă a lui Ion Popescu a fost să formeze buni educatori pentru sate, cari să le scoată din întunericul în care zăceau și să le arate drumul către lumină și prosperitate materială; pentru că spunea el, o luminare deplină a țărânimii nu se poate concepe fără o bună stare materială. De aceea și la Bârlad, în 1867, se constituie o filială a „Societății pentru învățătura poporului Român”, a cărei președinte este însuși acest ardelean întreaga lui viață. În expunerea de motive din 1870 — care-l determina să lupte pentru înființarea unei școale normale, I. Popescu își spune răspicat credința: „Suntem în urmă în toate, în urmă și în învățătură, moralitatea și cultura poporului nostru Român dela țară. Marea masă ce constituie corpul, puterea și viața României.”**) Lumină și cultură spune el și acestea nu pot pătrunde decât îmbunătățind starea materială a țăranului; mi se pare că dascălul ardelean se găsea pe drumul cel bun, pentru că și astăzi se pornește dela aceleași premize pentru realizarea visului acestuia, rămas încă neîndeplinit.

În același an în care lansa manifestul către locuitorii orașului de a-l susține la înființarea unei școale normale, dimpreună cu institutorul Montani — un alt ardelean — pornește cu căruța prin satele Tutovei pentru a ținea examen la fața locului ca astfel să poată selecționa un număr de 60 de elevi sănătoși și inteligenți, cu cari să poată începe cursurile proiectatei școlii. Într'adevăr după 4 ani, în 1874, a dat prima serie de elevi cari au și fost numiți învățători în satele tutovene, unde se resimțea o mare nevoie. Această școală normală, a treia din Principate — după București și Ploiești, a umplut un extraordinar de mare gol. Elevi din întreaga Moldovă și din sudul Basarabiei (tatăl lui V. Pârvan) veniau să-și formeze o educație de buni dascăli de sat. Alături de liceu, această școală a fost un al doilea focar de cultură, unde un Dumitrescu-Iași, un Grigore Patriciu, un So-

*) N. Petroșcu, fost elev a lui I. P., vezi Documentele publ. de I. Antonovici.

**) Școala normală, Bârlad 1870.

Iomon Haliță, Gr. V. Borgovan, Ilie Gherghel ș. m. a., pedagogi distinși, au fost suflete radiatoare de gând și faptă românească.

Ardeleanul I. Popescu n'a fost numai fondatorul Școlii normale din Bârlad, ci și un animator, un entuziast care a imprimat acestui oraș o atmosferă de un distinct intelectualism. Deosebitele lui sentimente de sinceră iubire de neam, erau dublate de acel spirit practic, realizator. Inițiind acea instituție de învățatură a poporului român, a căutat să-i imprime un caracter care aparținea numai ei și pe care în decursul anilor l-a adoptat și celelalte școli normale. Pe viitorii învățători el a căutat să-i crească într'un mediu care a fost cât mai aproape de cel din care au plecat; școala nu i-a desrădăcinat ca astfel să „formeze o nouă sectă de ciocoiși.” De aceea 1) le-a dat o hrană simplă dar substanțială, 2) i-a pus să măture și să facă focul în sobe, 3) i-a învățat lucrul manual și 4) le-a impus portul național — lucruri cari au fost adoptate de toate școlile normale din țară.

Dar, afară de aceste mijloace educative, cari formează obiectul școlii active de astăzi, excursiile au făcut un nou punct de program cari au stârnit vii discuții în întreaga opinie românească. „Școala călătorească”, „Studentimea bârlădeană”, cum era numită școala lui I. Popescu, avea prin excursii întregul scop: 1) de a veni în contact cu realități nouă — deoarece excursiile se făceau în Transilvania — pentruca astfel să-și formeze un ideal precis de acțiune, 2) de a face un învățământ practic, pentrucă profesorului bârlădean nu-i scăpa nimic fără a explica și interpreta și 3) de a cultiva sentimentele patriotice și aspirații de viitor, pregătind astfel acea generație a unirii. — Inchipueți oricine ce profundă impresie și entuziasm stârneau cei 70—80 de elevi regăteni, cari treceau granița în Transilvania, ca acolo, pe jos, în costumele lor naționale să cuture satele transilvănene: acestea le serveau de model și făceau o profundă impresie prin aspectul în care se înfățișau; — „O, Doamne! spune un elev, oare când vom ajunge să pot vedea și în scumpa mea țară, ceea ce am putut vedea în aceste sate.*)

Pornind dela realitățile moldovenești, în cari trona întunericul și indiferentismul, cu puține mijloace materiale, dar cu un

* Paloda 1882, 5 August.

extraordinar suflet și o pricepere destoinică, a reușit să creeze în Bârlad, într'un timp relativ scurt, o atmosferă de un distinct intelectualism. Pe de altă parte, nu într'un secol cât spunea Leibnitz, ci în 50 de ani, a reușit să schimbe fața satelor tutovene, într'o oarecare măsură, învățământul și luminarea poporului luând un mare avânt.

A privi mișcarea transilvăneană numai din punctul de vedere istoric și filologic, spuneam că am face judecăți parțiale și nu generale; pentru că această mișcare de idei a avut profunde repercursiuni în toate domeniile de viață ale poporului românesc. Așa, pentru Bârlad și exemplul nu este unic, dascălul Ion Popescu a fost și un pion al comerțului românesc intrat pe mâini streine.

Plecând dela realități dureroase dar adevărate, cum că în acest oraș când a venit el, în 1851, „nu erau decât 5 familii de jidani, nu erau decât 3 tinichigii (1872) iar astăzi (1882) sunt 15; era un orologier, astăzi sunt 6, toți streini, toți jidani!*) Tot comerțul „este ocupat de streini și mai ales de Evrei, cari, crescându la vatra încercărilor și experienței prin alte țări, vin aici la noi, unde găsind ignoranța, nemernicia, felurite „prejudiții” omoritoare, știu a trage beneficii din toate aceste.” Problema îi apare clar și, datorită ingeniozității ca și spiritului practic, Ion Popescu îi găsește soluția. Școalele de meserii, spune el, nu sunt practice întrucât nu dau elevului acea supleță și experiență necesară unui bun negustor sau meseriaș; de aceea preconizează să fie trimiși pe seama Comunei tineri români și săraci la meșteșuguri în străinătate, de exemplu în Ardeal, pentru ca să prindă câte o meserie.

Acest lucru este realizat în 1882 când trimite la meșteșuguri în Brașov și Cluj 60 de tineri români. În felul acesta a înțeles dascălul ardelen să facă naționalism, contribuind astfel la românizarea comerțului și meșteșugurilor bârlădene.

„Lumină, iată ce lipsește României”
Sămănătorul din Bârlad 1870, Nr. 1.

Ion Popescu, marele dascăl aruncat de vremuri pe meleagu-

*) I. P. Regulament pentru ridicarea și lăfșirea industriei între Români; Bârlad 882;

ile plaiurilor tutovene, a fost un adevărat apostol al Moldovei de jos pornit la luptă mesianică pentru luminarea și întărirea țărâniei, iar pe de altă parte la cimentarea claselor reale orășanești; nu numai atât: el a fost și un redeșteptător al conștiinței și simțimentelor românești: Ziarul „Sămănătorul” apărut în 1870,*) scris de cele mai proeminente personalități bărlădene, este cea mai evidentă dovadă. În personalitatea lui Ion Popescu era ceva structural în a se confunda cu marele probleme ce frământau epoca de renaștere românească. Avântul luptei dela 1848 — fiind atunci numai de 18 ani — a fost decisiv și a rămas ca un imponderabil de sine stătător, bine fixat pentru totdeauna în iureșul vieții lui de până la adânci bătrânețe. Acest prim moment, de luptă pentru principii și pentru românism, i-a călit firul vieții, statornicindu-l întru urmărirea și realizarea lor.

Intemeind în 1870 o tipografie cu numele simbolic de Unirea, de sub teascurile ei scoate celdintăi ziar bărlădean, în același an, cu numele de „Semănătorul”. „Luminarea și instrucțiunea poporului fiind țintirea constantă a Sămănătorului”, iată întreaga ideologie a acestui periodic, care a avut o influență binefăcătoare asupra opiniei publice. Dar pentru atingerea acestei ținte „Conștiința națională trebuie deșteptată, opinia publică luminată... Conștiința de sine și încrederea în forțele morale și materiale ale noastre.”) Această luminare însă nu se putea realiza decât prin „învățătura și biserica națională, iată făclia a cărei flacără trebuie să obținem totdeauna bine îngrijită spre a lumina calea prin mijlocul obstacolelor de tot felul.”

Și cari sunt acele obstacole?... Legea fundamentală a țării e nesocotită... Populația noastră rurală este stoarsă până la măduvă; orașele noastre pierd pe toată ziua caracterul și aspectul lor românesc. Deci aceleași probleme: întărirea claselor reale românești, comercianții și țărânii, revin pe primul plan de preocupare. Dar, în afară de acestea, o alta stă și ea pe același plan, anume: problema Românilor ardeleni... „Colo peste Carpați 3 milioane de Români sunt amenințați din moment în moment de a fi despoiați de limba lor natală, de legea lor străbună. ... Pe când streinii și susțin dreptul naționalității lor la viață și încearcă a răpi naționalitatea altor popoare, noi Ro-

*) V. și Ziarul Curentul din 23 Nov. 1935.

*) Sămănătorul 1870, Nr. 1.

mânii divizați în partide, descentrați în totul și în toate, lăsăm la o parte chestiunea naționalității, ne aprofundăm în vastul ocean al cosmopolitismului și vorbim de omenire, apărăm omenirea”.

Apărând între 1870—76, Sămănătorul bârlădean a putut fi hrana intelectuală a tinerilor generații animate de I. Popescu. Că dacă între acest ziar și Sămănătorul din București a existat vr'o legătură, nici nu mai încapе discuție, Vlăhuță fiind în acest timp elev al dascălului ardelen și asiduu cititor al periodicului lui. De fapt structura sufletească a poetului și animatorului bârlădean a fost încheată și stilizată în atmosfera orașului în care și-a petrecut copilăria și anii tinereții, atmosferă îmbibată de acel naționalism mesianic adus de sufletul ardelen.

.... Corpul profesoral dela noi, de exemplu la Iași, la Roman, la Bârlad formează focarele pasiunilor politice”. (Titu Maiorescu Discursuri vol. I p. 83, 1897.

Intr’devăr naționalismul mesianic ardelen, în vechiul Regat a luat un aspect propulsiv, de patimă vijelioasă, ceea ce l-a îndreptățit pe T. Maiorescu să facă acea interpelare în Cameră și chiar să ceară suspendarea anumitor profesori. Acesta luase a asemenea atitudine datorită și vederelor lui oarecum cosmopolite — la cari se referă și Semănătorul din Bârlad, dar era și un atac sistematic pe care îl îndreptase mai înainte contra lui Simion Bărnuțiu. — Pentru că naționalismul transilvănenilor își găsisse la Universitatea din Iași pe acest teoretician de o autoritate neînchipuit de mare și care își crease o adevărată școală printre studenți.

Toți tinerii și îndeosebi ardelenii, erau adepți ai acestui doctrinar naționalist; principiile școalei lui Simion Bărnuțiu fiind: 1) „a declara pe Principe de nul” întrucât acesta aducea o mentalitate streină ca și o serie de streini”; 2) „toți sterinii trebuiesc dați afară din Stat, așa reclamă suveranitatea poporului Român”; 3) „proprietățile actuale sunt rău repartizate”.*) Că aceste principii își căpătaseră numeroși adepți și că Ion Popescu cu colegii lui bârlădeni le animau cu o vijelioasă pasiune, sunt a bună

*) v. Discursurile lui T. Maiorescu vol. I 1897, p. 76, 77;

dovadă cuvintele lui T. Maiorescu ca și studiul „Contra Școalei lui S. Bărnăușiu”. Acești tineri însă datorită zelului pe care îl puneau în îndeplinirea misiunii de profesor, transformând catedra într'un amvon al naționalismului și culturai, făceau „onoare institutului gimnazial” după cum se exprimă însuși Maiorescu.

Dacă aruncăm o privire retrospectivă asupra celor spuse pe scurt până aici, vedem că figura acestui dascăl ardelean ne apare cu adevărat legendară. Vieța lui de 50 de ani — 1851—1901 — depusă pe altarul școalei și a culturai românești bârlădene, a fost vieța unui apostol dar și a unui titan în luptă cu necunoscutul și imposibilul. Puterea lui de muncă extraordinară susținută și de o constituție fizică robustă, cu „tală lui înaltă și voinică, capul său desvoltat, cu o frunte proeminentă și rotundă, obrazul-i brăzdat de soare și de aer”, cum ni-l descrie un fost elev al său, I. N. Petroșcu — cunoscutul critic, a fost dublată de o minte ageră și pricepută, de un spirit practic și organizator și îndeosebi de un suflet plin de cea mai curată dragoste pentru tot ce-i românesc.

În virtutea acestei structuri sufletești, dar și a activității depuse pe toate tărâmurile pentru ridicarea neamului său, ca și a întregii lui vieți plină de renunțări, de moravuri stoice și de cimplitate, I. Popescu a reușit să imprime Bârladului o vieță intelectuală superioară, de o accentuată factură mesianică. Toți cari s'au grupat în jurul lui, o serie întreagă de ardeleni în frunte cu St. Neagoe, Solomon Haliță, Stroe Belcescu, Onișor, Augustin Paul, Simion Mândrescu și ardelenizantii Codrescu, Șt. Galiu, Gr. Patriciu, etc. aveau ca ideal de a fi cum era I. Popescu.

PROF. G. G. VRABIE

POEZII

de LUCIAN EMANDI

— POEMUL CÂNTĂREȚULUI ÎNBĂTRÂNIT FĂRĂ VREME —

Mai încerc și eu câteodată să cânt
Și să prind luceferi cu plasa
În care prindeam când eram prunc fluturi,
Dar mă îndrept tot mai mult spre mormânt.

Imi place și acum să 'ndrăgesc câte-o fată
Și să merg seara cu feciorii prin sat;
Să fluer cu ei și să cânt să răsunе tăria,
Dar nu pot să mai iubesc cu adevărat niciodată.

Mă mai amăgesc și acum iernile de argint
Și toamnele triste asemenea mărilor moarte,
Și mai încerc câteodată să mai adun surâsurile lui
Dumnezeu în pumni,
Și să cred în iluzii, în iluziile cari totdeauna mă mint.

Poem

Trecem prin toamnă solitari și gravi
Și ascultăm cum plâng frunzele'n vânt;
În urma noastră plopi înalți cât niște gânduri
Fac punte între cer și 'ntre pământ.

Străbatem toamna plini de ploaie și de dor,
Și răzimând iubirea pe paseri călătoare,
Ne pogorâm în suflet întunecați și triști,
Ca să gonim din dansul și cel din urmă soare.

Pornim în toamnă pe cărări dosite
Și ne oprim adesea ca să privim 'napoi;

*Pornim prin toamnă neștiuți de nimeni,
Spre a ne pierde toți, în toamnele din noi.*

Inscripție pe o scrisoare

*Scisoarea asta pleacă prea târziu
Din toamna sufletului destrunzit și rece...
Scisoarea asta pleacă prea târziu
Și poate ar trebui să nu mai plece.*

*Dar toamna e prea tristă, și-i grea precum un gând,
Iar pasărea bolnavă nu poate să mai stee
În toamnă și în moarte, ci pleacă vrând, nevrând...
Scisoarea asta pleacă mult prea târziu, femee.*

*Un gând e greu ca vremea și 'nalt cât o durere,
Dar pot să-l port în mine și pot să-l rup în două;
Scisoarea asta însă e-o pasăre bolnavă,
Ce trebuie să plece, că 'n suflet bate vântul,
E toamnă, frig și plouă.*

Poem pentru sfârșit de iarnă

*Oare de ce nu mai vin păsările
Din țările depărtării de foc? ...
Să vină mai degrabă
Și să aducă primăverile'n cioc!*

*Să vină odată, că-i demult
De când au plecat încărcate de dor
Spre țările în cari înfloresc minuni
Și se rătăcește gândul prin domuri de nor.*

*Oare de ce nu mai învie pădurile
În cari au putrezit atâtea nevoi,
Și de ce întârzie așa de mult păsările? ...
Nu cumva s'a sfârșit veacul
Și nu se vor mai întoarce niciodată 'napoi?*

Imprimăvărare

*Primăvara se anunță-așa:
Cu un mărtișor și două vorbe dulci...*

Și de-aci 'nainte, seara când te culci
Ore 'ntregi în patu-ți te vei frământa.

Vin dela o vreme, și'n fereastra zării
Bat ca niște umbre cu aripi de soare
Pasări călătore,
Cari-aduc cu ele taina depărtării.

Tu privești în zare cum sosesc cocorii
Și frământă în minte
Vorbe de descântec, mistice cuvinte
Care să alunge din sufletu-ți nourii.

Și privești amice, îmbătat de soare
Cum se pierd cu 'ncetul norii triști și grei,
Dar nu știi că nourii ce plutesc în zare
Au rămas cu toții, pleoape de'ntunerec peste ochii mei.

Privighetoarea

Poetul sta singur în noaptea de vară,
O noapte cum el n'a mai pomenit niciodată...
Tot cerul era numai zâmbet, și afară,
In noapte, cântau o privighetoare și-o fată.

Privighetoarea cânta pentru el și pentru noaptea 'nstelată.
Fata se îngâna cu trilul privighetorii
Și cânta acu vocea ei minunată
Pentru toți tinerii din lume... pentru toți muritorii.

Poetul era tânăr, și ascultând cu fruntea plecată
Abia își mai putea stăpâni plânsul...
Măine, ce folos că vor cânta toate privighetorile pentru dânsul,
Dacă nu va mai cânta nici o fată?

Femeie...

Abia nu mai putea stăpâni plânsul...
Câți nu te-au cântat de-alungul vremii
Ca să-și potolească rana inimii și-amarul,

Câți nu te-au cântat cu ochi aprinși de doruri
Și cu fețe albe ca și varul?

Câți nu și-au legat de tine nemurierea
Și te-au scos de sub aripa vremii și-a uitării,
Câți nu te-au chemat o viață 'ntreagă...
Și la câți ai dat răspuns chemării?

Câți te-au căutat și cât de tristă e povestea lor...
Cât amar au suferit în viață de pe urma ta, cât chin,
Fiindcă frumusețea ta a fost balsam pe rana tuturor,
Numai pentru dâșii-a fost venin.

A handwritten signature in cursive script, reading "Lucian Emandi", followed by a long, horizontal, wavy line that serves as a decorative flourish.

OCTAVIAN SUMEA

— INSEMNĂRI ȘI AMINTIRI —

de ION CEPARU

II.

Fiecare om e o lume întreagă, ce cu dânsul se naște și cu dânsul moare: sub fiecare piatră zace o istorie universală.

(H. Heine, Reisebilder III. 18)

ALTĂ LUCRARE

În 1921, O. Sumea scrie, iar în anul următor tipărește în Nr. 107 al Bibliotecii populare a Asociațiunii din Sibiu, o interesantă biografie pe înțelesul tuturor a lui Ion Constantin Brătianu, „făuritorul României de ieri și pregătitorul României întregite de astăzi”, cum zice el.

În viața marelui bărbat de Stat, el găsește ceva mare, ceva profetic, ceva dumnezeesc; de aceea el începe rândurile de poimenire cu cuvintele Sfintei Scripturi: „Fost-a om trimis dela Dumnezeu, iar numele lui era Ioan” (Io. I, 6).

Deosebit de sugestiv e capitolul „Ion Brătianu și Românii din Ardeal”, reproduș în întregime de o bună parte din ziarele românești de atunci.

IN SOCIETATE

Dar O. Sumea nu e numai un îndrăgit al poeziei și al cărții; el ține nespus de mult la viață: la bucuriile, ca și la necazurile ei.

Unde-i el, și voioșia și munca sunt depline.

La o serată artistico-literară din Nucet (Sibiu) niște băeți cred că pot repeta mereu, toată seara, cele câteva cântări, învățate în cor: „Pe-al nostru steag”, „Mult e dulce și frumoasă limba ce vorbim”, „Tricolorul” ș. a. Odată, de două ori, lumea îi ascultă, pe urmă dă semne de nerăbdare. Un notar comunal din partea

locului, capul unei frumoase familii, având patru perechi tinere (flăcăi și fete) în horă, om deștept și cu bun simț, spune așa ca să audă conducătorul tinerilor coriști: „Mie îmi plac mult clăti-tele. Dar dacă nevasta mi-ar face mereu clătite și numai clătite, în cele din urmă i le-aș da în cap”.

Conducătorul corului înțelege de ce e vorba și se oprește.

Urmează, însă o liniște penibilă, nepotrivită la o serată.

Atunci vine O. Sumea și cântă cu foc, dela baerile inimei, această doină, cu totul necunoscută atunci:

Spune-mi, mândro,-adevărat:

In ce apă te-ai spălat,

De pe min' m'ai fermecat,

De-am lăsat caru 'ncărcat

Și fânațul negreblat

Și-am venit la tine'n sat

Dup'un pic de sărutat?

Dar las, las', mândruța mea,

Că și eu te-oi fermeca

De-i sta toată ziua'n prag,

Cu mătasea trasă'n ac

Și pe min' mi-i blestema,

Mândro, că știi fermeca.

Decât cuvintele, numai melodia și timbrul glasului lui sunt mai plăcute. Notarul pomenit, om deschis, ce are pe inimă, are și pe buze, nu se poate răbda să nu tâlcuească în câteva cuvinte această doină frumoasă.

Dacă vede cu cine are de a face, O. Sumea îi mai zice o doină, ca să aibă la ce se gândi notarul și toți frunțașii satelor vecine grupați în jurul lui.

Iată cântecul improvizat atunci:

Hei, voi boi de dinainte,

Că voi sunteți cei de cinste;

Hei, voi boi de la tânjală,

Că voi sunteți cei de fală;

Hei, voi boii dela rudă,

Că voi sunteți cei de trudă.

Agerul notar și cei din preajma lui își dau numai decât sea-ma, de cine e vorba în acest cântec: Cei de cinste la marele

car al neamului sunt învățați (doctorii, avocații, profesorii); cei de fală sunt fruntașii satelor (preoții, învățătorii, primarii), cei de trudă, asupra cărora apasă toate greutățile sunt țăranii.

Văzând aplausele și felicitările nesfârșite ce primește O. Sumea, conducătorul corului, deși nu are glas plăcut, nici dibăcie, începe să cânte arhicunoscutele romanțe: „Călugărul din vechiul schit și „Cu barca pe valuri”.

Ca să pună la punct această eșire muzicală nesocotită și să ridice încă odată vaza tineretului, O. Sumea cântă:

*Cine n'a fost de cându-i,
Nici acuma știu că nu-i;
Cine n'a fost niciodată,
Nu e nici de astă dată.
Nu-i frumos cine se ține,
Ci-i frumos cui îi stă bine.*

După aceste versuri ale lui, cari și cu vraja poeziei și cu a cântării arată suveranitatea talentului, nimeni nu mai îndrăznește să-și ridice glasul în seara aceea la Nucet.

IN RĂZBOIU.

Dar în marele războiu, câte nu vede, câte nu pățește.

Învățător adevărat, el ține să împărtășească și altora din comora pățaniilor și experiențelor sale. Când prietenii, mai ales consătenii și vecinii îl întreabă: „Ce să facem, dacă vine războiul și la noi? Să plecăm de acasă? Să ne luăm lumea în cap?” — „Doamne, ferește!” răspunde el. „Nimeni să nu plece de acasă! Am văzut eu destui refugiați, murind de foame; căci n'aveau cu ce se hrăni nici ei, nici vitele cu cari au plecat la drum. Dacă vă scot cu puterea de acasă și fac tranșee prin curțile și casele voastre, e altceva. Atunci trebuie să plecați, altfel nu! Cele mai multe bătaii țin câteva ceasuri, ori câteva zile, ciuruesc cu gloanțele geamuri, acoperișuri, pereți; când trag cu tunul, dărâamă și clădirile cele mai puternice; dar după aceea încetează și te poți înapoia la ale tale și tot mai găsești încă destule lucruri, mai ales hrană trebuncioasă pentru trai. Dacă pleci de acasă, riști să nu mai găsești nimic. Atunci intră în casa ta și ostași de pe front și mai ales „prieteni și vecini” de nu-ți mai lasă nici cui în perete. Ascultați ce vă spun, căci nu vă vreau răul!”

Și în adevăr, cine l-a ascultat, bine a umblat. Atâția îl po-menes-cu evlavie și recunoștință pentru aceste sfaturi înțelepte ce le-a dat.

Tot astfel, mulți și-aduc aminte de vorbele lui de pe frontul italian în primăvara anului 1918: „Băieți, să știți că s'a isprăvit războiul. Anul acesta, de bună seamă, ne aduce pacea. Pe mine unul nu mă mai vedeți pe front”.

Și așa e.

Când vin aliații cu tunurile și tancurile lor uriașe, nu mai e chip să se țină fronturile germano—austro—ungaro—bulgare. Ele se rup ca vreascurile, sub un pas de voinic. Artileria marilor aliați mută chiar munții din loc. Avioanele lor coboară până la câțiva metri deasupra capetelor lor și-i amenință cu degetul, ca învățătorul pe copiii cei răi în școală.

După câteva zile, când încep să se deștepte puterile centrale, ele văd că fiecare „ofensivă” aduce pieirea a peste o sută de mii de oameni. Regimente întregi sunt complet decimale. Din al 23-lea de honvezi, unde e înregimentat și O. Sumea, nu se înapoiază decât o mână de oameni; nici o companie; așa de mare e prăpădul. Demoralizare pretutindeni. Nu mai sunt grade, nici ordine. Fiecare face ce vrea. Acestea le vede O. Sumea cu mult înaintea altora. De aceea spune, că pe el n'o să-l mai vadă nimeni pe front.

DUPĂ RĂZBOIU

Înapoiat de pe front acasă, îl găsim în fruntea gărzii comunale.

Când unii legionari caută să se răzbune mai cu seamă asupra unor unguri cari i-au pârât pe vremuri și din pricina căror ei și familiile lor au avut să sufere bătăi, temniță și amenzi în bani, O. Sumea îi împiedică din toate puterile. „O. stăpânire trainică, luminată”. zice el, „nu poate să înceapă cu răzbunări, mai ales cu vărsări de sânge. Ne-am mânca Statul, ca ȣiganii biserica. Aveți răbdare! Cine a făcut păcate și fărădelegi, va mai face; atunci să fim cu băgare de seamă și să-i dăm pedeap-sa ce-i-se cuvine. De altfel nu uitați că

*„Răzbunarea cea mai cruntă este când dușmanul tău.
E silit a recunoaște că ești bun și dânsu-i răul!”*

Ca să strângă toate puterile într'un mănunchiu și să abată

gândurile rele consătenilor săi. O. Sumea ia o serie întreagă de inițiative frumoase: ridicarea monumentului eroilor, înființarea unei bune biblioteci școlare românești, apărarea șubredelor țărmuri ale Oltului prin felurite plantații de arbori, învățarea mai multor meșteșuguri ce pot fi o bună îndeletnicire pentru plugari în timpul iernei și uneori chiar noi izvoare de câștig.

Dar să le vedem pe rând!

MONUMENTUL EROILOR

Iată apelul lansat de O. Sumea pentru monumentul eroilor din Săcădate:

Săcădate, Noemvrie 1927.

Stimate Domn,

Vă e, de sigur, vie în memorie partea ce comuna noastră a avut în marele război din urmă.

Fără să mai vorbim de alte jertfe, amintim că, în total, de aici s'au mobilizat 224 de bărbați, dintre cari 44 au murit moarte de eroi.

Nu există front mai de seamă, unde să nu fi rămas oase de Săcădățeni.

Din Polonia până în Italia, din Galiția până în Serbia și Albania, din Bucovina până în Dobrogea, din Mărășești până în frontul dela Tisa, din Iași Moldovei până în Buda-Pesta, pretutindeni a curs cu îmbelșugare sângele generos al vitejilor noștri tineri și s'au stins 44 de vieți în floare.

Despre mărimea și greutatea acestor jertfe Vă veți putea face o idee, cetind cu luare aminte lista morților în războiul mondial din comuna noastră, listă alăturată la scrisoarea de față.

Acum, după zece ani și mai bine dela moartea lor, credem că e datoria noastră a tuturor celor rămași în viață să facem ceva trainic pentru amintirea lor.

Ne-am cugetat, deci, să ridicăm un monument frumos din strălucitoare piatră albă ca și sufletele lor înălțate din cenușiul vieții de toate zilele la gloria de eroi și de martiri și să-l așezăm la locul cel mai de cinste din comuna noastră: în fața primăriei, lângă stejarul ce va rămânea și el de pomenire, stejarul încoronării.

Nu se cere, deci, mare lucru în asemănare cu fapta lor: ia, câteva sute sau mii de lei din avutul nostru, pe care cu ajutorul lui Dumnezeu ușor le dobândim iarăși, pe când vieața lor, jertfită înainte de vreme, nimeni nu le-o poate reda.

Atâta însă, cel puțin atâta, neapărat suntem datori să facem. Altfel, n'am fi meritat ca ei să moară pentru noi.

Dacă doliul, precum zice marele nostru poet și cugetător Mihai Eminescu, este umbra ce o aruncă cei duși din lumea aceasta asupra noastră, apoi nu mai puțin adevărat este că greutatea doliului se ușurează mult prin faptele de recunoștință și de pietate, săvârșite în amintirea lor.

De încheiere, am dori să nu Vă cerem binevoitorul Dumneavoastră sprijin în alt ton și cu altă convingere, decât în tonul și cu convingerea cu care V'a cerut vreodată unul sau altul din eroii așa de bine cunoscuți de D-Voastră, sau cum V'ar cere, într'un glas, toți cei 44 de eroi pentru idealul suprem, de dragul căruia s'au jertfit: Neamul nostru românesc.

Din mult, mult; din puțin, puțin, dar cu inimă curată.

Darurile se trimit pe numele unuia din cei ce iscălesc această scrisoare: (ss) Octavian Sumea, președinte; (ss) Ilie Bucur, secretar."

Cu banii strânși dela localnici și dela fiii comunei pripășiți aiurea, abia se poate face obeliscul de piatră, să se sape numele eroilor, grilajul și straturile de flori, în fața primăriei. Mai trebuie un vultur falnic, care din înălțimea acestui stâlp de piatră să-și ia sborul, cași noua stăpânire românească din mormintele și jertfele eroilor. Prin mijlocirea unui fiu al comunei, atunci om cu rosturi la Președinția consiliului de ministri, el primește în dar și acest vultur falnic dela societatea Cultul Eroilor.

BIBLIOTECĂ ȘCOLARĂ

Tot atât de norocos e și la înzestrarea școlii cu cărți și material didactic.

„Astra”, vechea asociație culturală dela Sibiu, donează cea dintâi un număr de cărți pentru a pune temelia unei biblioteci românești.

Venind apoi domnul profesor I. Roman, directorul liceului Mihai Viteazul din București, să vadă comuna de baștină a neamului său, O. Sumea se folosește de acest prilej bine venit, că-

lăuzind pe distinsul oaspete în toate părțile, unde se mai păstrau amintiri familiare și arătând și nevoile sale școlare.

Rezultatul?

O frumoasă danie de cărți, apoi felurite alte daruri de Crăciun și de Paști, pentru copiii sărmani.

Marea lui mâhnire e că nu poate înfăptui și un alt gând bun al binefăcătorului dela București, acela de a-i trimite un băiat cuminte, care să ia bursă la concurs și s'o păstreze tot timpul, adică opt ani de zile, până când termină liceul, fiind asigurat că, în acest caz, băiatul n'are să cheltuească nimic dela părinți. Dar vorba ceea: De-ar fi mintea pe toate răzoarele, ar paște-o și măgarii. Mintea, ca și norocul, sunt flori rare și se alege cine le are.

APĂRAREA MALURILOR OLTULUI

Văzând apoi, câtă stricăciune face Oltul atât în hotarul comunei Săcădate, cât și în al celor vecine — în hotarul uneia curge chiar în trei părți — din pricina țărmurilor slabe, el se gândește să le întărească. Până să vie poruncă de sus, el pleacă și fără poruncă, cu o mână de copii harnici, și începe să planteze sălcii, răchite, plop, salcâmi și alți arbori dealungul malurilor mai amenințate. Aceste plantații sunt și acum și sunt de mare folos.

Fiecare să-și vadă de necazurile lui, zice el, satul de ale lui și Statul de ale sale. De multe ori satul poate mai mult decât Statul. Cum a fost în stare să facă două conducte de apă pentru adăpatul vitelor la capătul din sus și la capătul de jos, așa ar putea satul nostru să-și facă și un sistem de irigație, săpând canaluri pentru scurgerea apei din Olt printre ogoarele fripte vara de secetă.

Până când să fie irigația treabă bulgărească în țara noastră românească?

Dacă mai trăia, stăruia, de bună seamă, să se facă și acest lucru bun.

PENTRU MESERII

Știind bine că o meserie plătește cât o moșie, Sumea nu scapă nici un prilej de a învăța când una când alta.

Astfel se duce la curs de împletit, pentru a învăța cum se

împletesc paiele pentru pălării, nuielele pentru lese, trestia și papura pentru rogojini.

De ce să dăm bani pe lucruri cari ni le putem face noi înșine trainic și frumos, după cum ne place?

Ce mândru e el după cele dintâi împletituri bine făcute! — „De acum nu-mi mai pasă!” zice O. Sumea. „Meseria e mai bună decât dascălia. Dascăl nu pot fi decât în România, unde cunosc limba țării și mă pot înțelege cu copiii. Meșteșugar pot fi și în Africa și în America. Ori unde pot trăi pe urma lucrului mâinilor mele”.

Mare adevăr în aceste cuvinte.

Tot pentru a da pildă bună consătenilor săi, el își face și prisacă (stupină). Ce dragi îi sunt albinele, aceste găze harnice, curate, ordonate.

Avem toți ce învăța de la ele. Din revărsatul zorilor până în amurgul serii, ele zboară neobosite de pe floare pe floare, aducând nectar din depărtări de Kilometri. Și cum e stupul de curat cu toată forfota de vietăți ce este în el! Unde se adună oameni mulți, e o fumăraie și aer stricat de te cuprind ametelele. Când te apropii de prisaca cu stupi, nările și toată ființa ta se înviorază de miresmele florilor aduse de albine pe aripile lor. Chiar dacă se întâmplă să străbată un șoarece în stup, albinele îl omoară și-l învălesc cu ceară, încât nu se strică, nu dă miros de hoit.

Dar mierea și ceara lor?

Mierea ne îndulcește și ne vindecă de atâtea boli. Ceara lor ne dă lumânările și făcliile ce le ducem la Biserică.

Și apoi ordinea, buna rânduială a traiului lor?

Este stat omenesc așa de bine întocmit, cu fiecare om la locul și la rostul lui, cum e un roi de albine?

Iată de ce înțelepții nu pot da pildă în deajuns din viața albinelor și iată de ce albinăritul este una din cele mai nobile îndeletniciri omenești.

JALEA PENTRU MOARTEA LUI SUMEA

E mirarea că o podoabă de om ca acesta e jelit? Că i se simte atât de mult lipsa? Că familia lui, mai restrânsă și mai largă, e cu totul nemângâiată de pierderea lui timpurie?

Iată ce zice, între altele, un bocet al sorei Ana:

*Frate, de te-or întreba,
Că plouat-a pe aicia,
Tu să spui că n'a plouat,
Dar cu lacrimi te-am udat;
Cu lacrimi ca boabele
Și grele ca pietrele . . .*

Apoi (tot ea):

*Spune-mi, frățiorul meu,
In cătrău să pornesc eu,
Pe tine să te găesc,
Cu tin' să mă întâlnesc,
Două vorbe să-ți grăesc.
Ca să știu că te-aș găsi,
Eu lumea aș ocoli
Desculță și desbrăcată,
Neprânzită, necinată,
Numai să te văd odată.*

Altul, care arată jalea satului după învățătorul mort:

*Vin copiii dela școală,
Că le-a rămas școala goală:
N'are cine-i învăța
Și nici cine-i îndruma.*

De acolo de sus, de pe plaiurile luminoase ale dreptilor, la aceste tânguiri de jale, el răspunde creștinește cu o solie de mângâiere, pentru toți câți l-au cunoscut, l-au prețuit și l-au iubit:

*Dragul meu, ori unde-ai fi,
Când voiuri muri eu să vii
Și să-mi stai lângă mormânt
Până m'or băga 'n pământ.
La mormânt, lângă picioare,
Crește-o floare de cicoare;
La capul mormântului,
Firul rosmarinului,*

*Nădejdea creștinului,
Și spaima păgânului.
Samăn' un fir și gândește,
Aici cine odihnește!*

ION CEPARU

SFARȘIT

VIATA DIN INIMA

— ROMAN —

de PETRE BOLDUR

Seara lui Beethoven urma să ajungă celebră. Compozitorul o pregătia cu tact, acasă, precum și în tot orașul. Toată lumea, ultimul om viețuitor pe acest pământ trebuia să cunoască evenimentul. Orgoliul purtat ca o cravată țipătoare, trufia lui negricioasă ca fața-i sprincenată, se țineau de fiecare om. Câtă satisfacție simțea Beethoven la auzul numelui său și Frederic ajunse fără nicio greutate să constate. Prietenii nu se poate afirma precis care dintre ei — îl botezaseră Beethoven. Dar nu pentru că era surd — Doamne ferește — ori un compozitor de geniu, ci, pentru că dacă-l priveai atent te dumireai repede asupra asemănării lui cu titanul dela Bonn. Numele lui adevărat era Staniska. Neam de polonez, descindea oarecum dintr'o veche familie de nobili dueliști neastâmpărați. Avocat la una din nenumăratele legații din Capitală și compozitor în orele libere, își manifesta oricând pasiunea lui neîngrădită pentru muzică. Cunoștința străinătății și o cultură culeasă din ghiduri și vizite scurte făcute în muzeele de seamă ale Europei, îl avântaseră cu ajutorul societății alese în care ajunse fără greutate, într'un snobism curios, totdeauna subliniat cu trufie și vanitate. În lumea bună nu făcea sacrificii să intre. Pentru că să cucerească sufragiile artiștilor și celor cari nu-și vindeau sufletul pe moneda amăgitoare a snobismului, ajungea bietul Beethoven să facă eforturi cu adevărat chinuitoare. Intr'un salon intra în haină englezească pentru că se știa avocat și compozitor. Puțini din lumea cea rămâneau indiferenți la spusele lui. În fața golanilor cafenelei, la un bună ziua dat unui poet consacrat, sau unui pictor luat în brațe de cei bătrâni, Staniska se pierdea într'o politeță ajunsă pentru mulți proverbială. Numele lui era pentru unii o definiție corectă a simțului critic contemporan.

Emil și Bob îl strânseseră pe Beethoven de brațe.

— Avem un prieten foarte drag, pe Frederic. Putem să-l aducem? Compozitorul cu părul creț de negru și veșnic plin de umor, găsi imediat formula unei invitații speciale, care sgândări la momentul oportun în modul cel mai plăcut disponibilitatea lui Frederic.

Pregătirea pentru seara lui Beethoven, așa cum o numiau cei cari cunoșteau bine spiritul gazdei, fu într'adevăr bogată în amănunte și plină de înfrigurare. Eleganța costumului nou — primul costum confectionat din ștofă englezească — îl scoase din piele. Bob îi potrive o cravată într'un verde smarald, adevărată bijuterie atârnată de gulerul răsfrânt, ușor decoltat și moale, lung și lat ca o coleretă. Gâtul fin eșia și el ca o podoaă din cămașa de mătăasă, iar pantofii americani dela cismarul pictorului, aveau nuanțe de aramă veche bătută. Fața prelungă și brună se asocia de minune fanteziei costumului cenușiu, iar părul de abanos și sârmă întregea o siluetă cu adevărat distinsă. Vârsta și eleganța unite dădeau totuși impresia unei extravagante stăpânite cu calm și calcul. Reeșia din făptura lui Frederic gustul care ghicea întotdeauna îmbinarea estetică și proporția adecuată, gust evocator de spirit bine întocmit.

Se întâlneau după cum luară înțelegerea. Emil, în hainele lui bleu-marin de sărbătoare și pantofi de lac reedita nu fără oarecare cutremur unul din personagiile ciudate pe cari le aducea în scenă. Frumos, chiar prea frumos. „E în tine o frumusețe de otravă, spunea câteodată Bob. Tu nu învii, nu trezești la viață cu frumusețea ta; ucizi”. Pudrat, cașicum ar fi căzut cu capul într'un sac cu făină, Frederic îl curăță imediat. Bob ieșise direct dintr'un jurnal de modă american. O pălărie panama uriașă, model absolut nou, bātu ochiul lui Frederic. Eleganța lui Bob se sprijină întotdeauna pe surpriză. Apare din senin cu o haină nouă. Cu o zi înainte s'a plâns că a vândut un tablou pentru o sută de lei ca să aibă bani de masă. Pentru haine însă, Bob are a pușculiță specială. „Eleganța e singurul lucru care reușește să mă scoată din mizerie. N'ai ideie, Puiule, ce plăcere îmi dă o cravată pe care o admir în pivnița mea atunci când mă des-
) brac. Mă văd a doua zi la plimbare stârnind admirația plebei. Sunt parcă mai ușor și chiar atunci când trebuie să mă umilesc nu simt niciun fel de rușine. Sunt un prinț cerșetor, Puiule.”

Triumvirii sunară, adică drept semn al prezenței lor își fă-

cură pumnii trompete și strigară cașicum ar fi suflat în adevărate instrumente metalice, pițigăiat și prelung, în silabe:

— Bee-tho-ven!

Un servitor înmănușat deschise poarta serii care trebuia după toate cele ce s'au pregătit să ajungă de pomină. Bob și Emil râdeau, iar Frederic își lăsa sufletul să cadă în palmele pe cari le strânse imediat până ce unghiile degetelor îi intrară adânc în carne.

Staniska îi zări imediat. Ii aduse pe tustrei trăgându-i de umeri și mijloc în fundul salonului, unde un grup de ambe sexe, pestriți, făcea roată în jurul pianului cu coadă. În restul încăperilor, oaspeții, tineri și bătrâni, deosebiți prin îmbrăcăminte și ținută, făceau și ei perechi ori grupuri mai restrânse. Grupul cel mai compact și parcă cel mai viu era cel din jurul pianului. Frederic strânse câteva perechi de mâini prietenoase. Dorea nespus să nu fie nicicum despărțit de prietenii lui. Bob găsi repede un obiect de admirație. Un voal subțire și ușor ca o spumă cădea frumos colorat pe umerii rotunzi și calzi ai domnișoarei Lidia, sora amfitrionului, o creolă mică și grăsună, cu gropițe în obraji și cu perle mărunte în gură. Emil contempla ca deobiceiu, lasciv și felin, ancorarea lui Bob. Zâmbia, cașicum îi socotia pe ambii tembeli fără pereche, sau, poate, dădea în închipuirea lui nesățioasă replica unui personagiu straniu și cu totul străin literaturii dramatice. Frederic urca încet muntele minunii. Se așteptase să fie zăpăcit de o lume gălăgioasă și nu întâlnia decât mici grupuri răslețite prin saloane și odăi stând lângă măsuțe încărcate cu de-ale mâncării. Așteptase dispute serioase, ori comentarii grave în jurul problemelor la zi. Zăria pretutindeni gesturi de curtoazie și politeță ocazională, auzia glume scurte și replici cât mai reduse cari se întretăiau indiferente.

Beethoven se ocupa de toată lumea. Erau în casa lui mulți din scriitorii la modă, câțiva pictori, ziaristi, două actrițe tinere — Luna și Lucia — camarade puțin ridicole și frivole ale și mai ridicolului Emil, care se așezase, la comandă, ca un sfinx, între pulpele lor frumos arcuite, fără a le oferi măcar atenția unei prăjituri sau mandarine.

Frederic care gustase pela diferite mese fructe și depe păreți aroma într'adevăr gustoasă a câtorva piese cromatice alese cu mult rafinament, se opri în dreptul lui adresându-i-se:

— Ia brațul domnișoarelor și hai să ne plimbăm prin odăi. Sunt pe-aici fantome halucinante.

Emil se lăsă repede, convins și urni fetele din loc. Casa lui Staniska era un palat în toată puterea cuvântului. Casă boierească, clădită în vremuri de abundență, când camerile erau nenumărate, chiar și pentru servitori. Pereții odăilor pe jumătate în lemn și plafoanele purtau stucaturi grele, de mână. Candelabrele cu brațe de faianță și manșoane de cristal, agățate ca malacoafe din carii curgea lumină albă. În fiecare odaie alt tapet de mătase în culoare stinsă, cu arabescuri și motive adecuate necesităților încăperii.

Emil se încălzi bine, așa de intimă îi devenise plimbarea și casa. „Trebuie să stăm, copii. Haideți, aici e ultima cameră. Trebuie s'o vizităm și pe asta. Nu e nimeni în ea". Luna și Lucia fură gata și pentru acest ultim popas. Intrară. Nu reușiră să distingă din pragul ușii două siluete întinse pe un divan jos. Camera nu era de fel luminată. De-alături lumina ajungea slabă și confuză.

— Am deranjat pe doamnele, intonă Emil cașicum ar fi trebuit să spună corect: Ofelio, dute la mănăstire.

O voce prea cunoscută răspunse imediat:

— Dumneata ești, Emil?

Frederic avu crisparea unui vers, rumoarea acelei minuni fără pereche: „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă sufletului nostru bucuros de moarte". Niciodată o clipă nu-l însenină mai cuprinzător decât aceasta. Elisa e aici, ființă slabă, rătăcită printre destine. Nu pași înăuntru asemenea Lunei care se retrase din prag. Aștepta momentul unei victorii sălbatece. Se înălța în trupul lui vânjos sufletul unui erou luptător pentru un ideal cu adevărat nobil. Mă aflu aici pentru ca să pot să-i arăt ceva. Nu voi da înapoi dela nimic. Inima mea știe să fie demnă și e cu desăvârșire invulnerabilă acum.

Emil eși la braț cu Elisa și cu Eleonora Aliu, prietena ei șchioapă, veșnica studentă în medicină. În urma lor venia Lucia, stingheră și surprinsă de aceste două cunoștințe neprevăzute.

Într'un dicționar universal, găsi la litera „a" cuvântul acatalepsie, tradus astfel: imposibilitatea de a ajunge la o certitudine. Și tot la litera „a" — întâmplare cu adevărat ciudată — cuvântul acribologie, adică: precizare în întrebuintarea termenilor. Ambele cuvinte, asociate, traduceau fidel starea de suflet

sbătut a lui Frederic, cu voința neclintită de a găsi o eșire rațională din emoția confuză în care căzuse. În ultimă analiză nu putea fi sigur de nimic. Il împiedica oare ideia preconcepută a vârstei care stăruia organic, în structură, sau poate o boală chinuitoare ca un blestem pe veci? A fost sau nu surpriza Elisei un eveniment, ori numai mirarea cu care s'ar fi întrebat orice străin despre prezența lui aici?

Rămaseră prin întâmplare singuri în acea ultimă încăpere întunecată a casei lui Beethoven. Din salon venea o muzică dulce. Pianul articula un lied cu picuri de ploaie și inimă tristă. Piesa lui Staniska era întocmită după versurile divinului alcoolic Verlaine. „De milles des yeux je te possède et mon coeur a besoin de toi”. Staniska reluă: „Il pleut des petales des fleurs...” Vocea compozitorului pornia din gât încălzită de o sfâșiere duioasă. Cântecul nu era o lamentație seacă, ci mai mult o rugăciune spusă cu patosul nevoiei. „La flamme se courbe au vent tiède”, flacăra se'ndoaie la vântul calduț. Parcă nu mai cânta. Accentele lui Beethoven erau acum expresia sinceră a unei dureri interioare. Muzicalitatea stătea în armonia dicțiunii și în valoarea sentimentului proiectat. Unduirile înțelesului versurilor răsbăteau până la ei.

Elisa stătea mută la celălalt capăt al divanului. Frederic își recăstigase movila din vârful căreia scruta semeț lumea din el. În afară de emoția muzicii lui Staniska ei nu-și stăpânesc emoție mai puternică decât a mea. După cântecul lui Beethoven nu vor avea decât satisfacția de a mulțumi într'adevăr bucuroși amfitrionului. În mine se prelungește însă o stare de fapt, o emoție vie și stăpânită, nu înăbușită ori înecată în mîlul confuz al dorinței.

Verlaine suspină în aplauzele sgomotoase ale musafirilor.

— Frederic, vrei să aprinzi lumina mesuței din colț? Fu prima întrebare directă.

— Cu plăcere, doamnă.

Se repezi cu grabă și învârti butonul micului abat-jour. O lumină galben-roșietică se împrăștie domoală. Elisa se ridică pentruca să se razeme de soba rotundă.

— Ne cunoaștem de mult, Frederic. Poți să mă chemi pe nume. Nu vreau să mă cred mult mai bătrână ca dumneata, ar fi o vanitate și o exagerare mult prea copilărească — am împlinit acum câteva zile douzecișunu de ani — dar sunt foarte

aproape de caracterul vârstei pe care o ai. Dealtfel nici nu știu precis câți ani poți avea. Seriozitatea te arată bătrân, felul de a te purta în societate, deasemenea. Fața însă nu arată mai mult de nouăsprezece ani. Ai terminat de mulți ani liceul?

Întrebarea aștepta un răspuns precis.

— Se împlinesc doi ani. Acum două veri.

Nu roși, ca deobiceiu, când trebuia să mintă. Îl ajuta mult libertatea cu care începuseră discuția. „Nici nu am exagerat în cea ce privește un raport oarecare, mințind. Ea e mult mai tânără decât mine. O biată copilă rătăcind. Un înger căzut pe stradă. Câtă mirare arată ochii ei! Frumusețea ei nu e de femeie. O plantă în mers, algă a visului unduindu-se în fund de mare.” O privia stăruitor, ajutat de izbânda cu care trecuse peste răspuns. Rochia neagră de mătase lucioasă, ușoară, aproape străvezie, pătată cu flori de tul, flori de carne ale gâtului și brațelor, pe soba albă de faianță, în reflexele galben roșietice ale micului abat-jour, compunea o statură moale și caldă mișcând în armonia liniilor căzând natural în desenul lor. Capul acesta de marmoră a chinuit dealtfel multe ore caiete întregi ale prietenului Bob. Oare știe ea cât e de frumoasă? Poate chiar că se ajută cu frumusețea. Își făcea tot felul de socoteli punându-și întrebări lipsite de înțelesul împrejurării. În ea mai trăia încă evidentă mulțumirea ultimelor acorduri ale cântecului. I se citea pe ochi binefacerea muzicii. Muzicalitatea și vocea ei erau cunoscute ca un apanagiu al nașterii.

— A cântat foarte simțit Beethoven. Compoziția lui e minunată. Va avea un foarte frumos succes. Ar fi pentru el o îndeletnicire nimerită să compună muzică pentru psalmi.

Constatarea fu revelantă. Spiritul critic îl surprinse întâiu și pe urmă subiectul care-l determină. Fraza îi păru orbitoare în conținutul ei.

— Da, sigur, Elisa, ai dreptate. Staniska are o cugetare muzicală corespunzătoare unei asemenea teme. Dece nu încerci să-i sugerezi lucrul acesta minunat?

Zgomotul din încăperile vecine ajungea distilat până la ei. Se auzeau exclamații, râsete și din când în când aplauze scurte. Deodată, în odaia alăturată se auziră pașii înfipți în parchet ai lui Bob. Silueta americană, capul de minunat efeb blond se opri în prag.

— Urâcioșii s'au ascuns de lume. Oare le stric plictisul?

Vreau să cred că ați tăcut destul. Ce stai așa îmbufnat, micule lord? Doamnă, articulă el tăiat și grav, făcând o reverență de marchiz, sunteți insistent chemată la pian. Mulțimea așteaptă nerăbdătoare să vă depună la picioare omagii.

Se întinse apoi ca o coardă vie, plină de entuziasmul vibrației. Căută rugător și dulce în ochii stinși și în lacrimi ai Elisei,

— Știi, doamna mea, e o misiune. Mai mult decât o cerere.

Elisa zâmbi cu bunătate și închină umerii în semn de resemnare. Invoirea veni odată cu despărțirea de sobă.

— Hai, Frederic, trebuie să cântăm. Muzica e singura apă care stinge focul vieții. Imi face plăcere totuși să cânt astă seară.

Eși la la brațele prietenilor. Apariția le fu salutată cu un ropot discret de aplauze și cu câteva exclamații legate de surpriză. Elisa se despărți de tineri lângă pian. Se aplecă, parcă dintr'o veche obișnuință la urechea lui Staniska și-i suflă două cuvinte franțuzești. Apoi se prinse cu mâinile de laturea pianului. Frederic se retrase la o fereastră.

Cântecul era o șansonetă franțuzească tristă, plin de cuvintele unei crunte decepții; suggera ușor viața de fum a tavernelor din port. Femeia care le spunea cu voce groasă și întinsă, spartă uneori, ar fi trebuit să fie una din muierile tuturor marinilor, îmbrăcată asemenea actrițelor din filmele franceze moderne cari ne-au obișnuit bine cu astfel de tipuri pitorești. Întreg trupul Elisei sta rezemat acum în coate, într'o destindere calmă, naturală. Parcă vorbea și nu cânta. Între cuvinte se năștea melodia, cași subiectul cântecului. Nu era acea avântare pasionată, dirijată de controlul efectiv și teatral al minții, ca în muzica lui Staniska. Un sentiment se descărca aici ca tăria curentului dintr'o baterie. Elisa știa că nu poate greși nota esențială a cântecului. Vocea, muzicalitatea ei știau aceasta. Întreaga asistență, mută și uluită de o asemenea stăpânire, rămase încredințată ca de o valoare scenică deosebită. Frederic nu înțelesese bine câteva versuri din poezia stereotipă a cântecului. Asta nu-l tulbură însă. Căzu în extazul lui obișnuit atunci când parveni să atingă sufletul muzicei pe care o crea Elisa. Pentru el era muzica unui instrument nebănuit. Elisa cânta din inimă dintr'o inimă atinsă, lovită, poate chiar rănită de moarte. Iși alesese cântecul ca să-și arate inima. Sunetele erau și ele sparte, deșarte de conținut muzical omenesc. O durere aprinsă, sub ce-

nușa unui orgoliu. Elisa, desigur, nu a cântat întotdeauna așa. Cântecul și vocea ei au trebuit să fie odată exclamație pură de bucurie săltată la cer. Astăzi sufletul ei e căzut în această durere mută. Trebuia să termine cântecul în cuvinte de acră resemnare. Femeia pierdută se lasă cucerită de alcool și boală ca marea în imensitatea ei de furtună. Ultimul cuvânt fu prelungit într'un suspin melodios care scoborâ apoi câteva note joase. Frederic nu avu curajul să bată din palme cum făceau ceilalți la îndemnul silitor al lui Staniska, iluminat și prea viu așezat pe taburel. Compozitorul luă mâinile Elisei și le sărută într'un avânt de sinceritate curată. Arăta ca un om fericit.

Două doamne în vârstă, rude apropiate ale gazdei se grăbiră și ele poate din politeța asociată rudeniei, ori din simplă vanitate, să strângă mâna Elisei. Elisa se înclină apoi nu ca într'un salut obișnuit, ci mai degrabă din oboseală și desgust. Trecu dela pian lângă o canapea întinsă ca un acubitus pentru festinul repaosului. Se așează cerând voie lângă Adam Negru, cronicarul teatral. Se întoarse deodată către fereastra lui Frederic și zâmbi. Frederic nu înțelese acest fel de zâmbet. Il vedea ca pe un mic sfânt răstignit pe crucea lăcuită a ferestrei, ca pe un copil răsfățat de natură și îndrăzneț la cuget, avea poate ironie, sau numai considerație ocazională pentru el, Frederic nu putea încă să discearnă. De ce-mi zâmbește așa insistent, dela o asemenea distanță? Devine aproape supărătoare. Va râde și lumea de mine. Crezu că iese din încurcătură răspunzând tot cu un zâmbet. Silit desigur, desenul zâmbetului semănă mai mult cu un rictus; cu o strâmbătură nefericit reușită. Elisa râse; poate pentru prima oară Frederic o vedea râzând. Șiragul strălucitor al dinților îl străpungea și îi umilea nesiguranța în care căzuse. Ar fi fost fericit acum să aibă acreala clasică și spontană în vorbire a lui Corneliu, acremonia lui proverbială. S'ar fi repezit lângă ea. Intâiu ar fi felicitat-o într'un fel desigur prea obișnuit, apoi i-ar fi spus o frază două pe care să nu le uite toată viața.

Rămase gură cască atunci când, fără a conțeni din râsul acela copilăros și lipsit de semnificație, Elisa îi făcu un semn ușor de chemare cu mâna. Porni instinctiv, pentru ca să se oprească lângă canapea, drept și mut, ca un obiect oarecare din lemn.

— Ai fost așa de drăguț cum ascultai cântecul meu. Dece ai închis ochii, la sfârșit?

Nu putu răspunde. Cuvintele îi cădeau pe limbă și se duceau în gâtlee odată cu saliva înghițită nervos.

— Când cânt pot observa mai ușor. Cântecul e la mine un al șaselea simț. Înțeleg mai repede și mai bine cu muzica pe cei cari mă ascultă. Ți-a plăcut, Frederic?

O lumină străfulgeră imaginația în care Frederic își opria credincios totdeauna încrederea lui nesfârșită. Din bezna în care căzuse conștiința se ridică mândru un gând deschizător de drum. Pe drumul acesta hotărât bătu Frederic răspunsul.

— Da, Elisa, a fost foarte frumos. A fost ca o închipuire, / avu în cele din urmă îndrăzneala să proclame ca o sentință.

(În noapte, târziu, se întorceau acasă. Crescuse în el un dor nou de viață. Avântul căpătase a frână puternică. Seara lui Beethoven trezi în el o plăcere nouă.

— Știi, Bob, trebuie să-ți mulțumesc pentru petrecerea asta. Bob clătină capul.

— La tine a fost petrecere, Puiule?

— Mai mult, zănatecă figură. A fost un bal la care au căzut / multe măști depe obraji.

— Nu știi ce-ar înțelege Staniska din asta, cu toată inteligența și pipa lui, vorbi Bob.

↑ Emil îl prinse pe Frederic de mână și-l trase sub praful galben de lumină al unui felinar.

— Ești ciudat, copilul meu. Prind să am grijă de tine. Prea te-ai învățat mult lângă meduza aceia ambulantă.

Până la ivirea zorilor stătură de vorbă în grădina Rozelor din strada Toamnei. Tot timpul, Frederic ocoli subiectele obișnuite ale prietenilor și se mulțumi numai cu mici insinuări și răspunsuri goale de conținut menite să distragă atențiunea asupra celor ce s'au petrecut în general în seara lui Staniska. Avu sentimentul că trebuie să-i fie rușine; de Bob a fost despărțit tot timpul, iar pe Emil l-a neglijat deasemenea. Și doar ei l-au dus / acolo. Cât poate fi el de nerecunoscător! Dar — poate că, ingratitudinea lui odată judecată poate fi iertată în cele din urmă.

SCRISORI DIN BUCUREȘTI

de TEODOR SCARLAT

I.

MĂRTURISIM DE LA ÎNCEPUT, că ne-au pasionat totdeauna cărțile oamenilor de știință, cărți în cari aceștia — părăsind rigiditatea doctă și de multe ori inaccesibilă marelui public, a specialității lor — au găsit de a lor datorie să se apropie, cu dragoste și înțelegere de un material speculat mai mult de poeți: sufletul. În această privință este îndeobște cunoscută minuitățile cu care marele savant-medic american, Alexis Carell, explorează în cartea sa „Omul ființă necunoscută”, sufletul, căutând să-i explice capriciile prin funcțiile biologice, stabilind, astfel, legătura dintre corp și suflet. Un alt chirurg vestit, al cărui nume nu ne vine sub pană, tratează, la rândul-i, într-o carte recent tradusă în limba noastră și apărută la Fund. Regale, („Viață de chirurg”) o interesantă serie de probleme din cari reiese, ca și din cartea lui Alexis Carell, spiritul de jertfă, de martiraj, am putea spune, al medicului conștient de duhovniceasca lui misiune: căci pentru un asemenea medic, pacientul nu trebuie să fie nici client — așa cum se obișnuiește la noi, în majoritatea cazurilor — și nici material brut, de inconștientă experimentare. Pacientul, oricare ar fi determinantele cari îl aduc în fața medicului, trebuie primit și tratat — mai ales tratat! — cu o părintească dragoste și bunăvoință, maniere cari echipalează, de multe ori, efectul drogurilor celor mai eficace. Iată ce ar trebui să știe în primul rând, medicii noștri.

II.

DEMNA DE SEMNALAT este hotărârea d-lui Ion Marin Sadoveanu, de a iniția, printr-o serie de conferințe experimentale ținute în sala Teatrului Național — publicul amator de teatru, în literatura dramatică universală. Această activitate a Teatrului Național este cu atât mai meritoasă, cu cât se desfășoară într-o epocă de mari îngrijorări. Apropiat, pentru câteva ore, de ceea ce rămâne etern valabil în lume, arta, publicul uită grijile vieții de toate zilele, integrându-se, pentru un timp, în atmosfera marilor înfăptuiri culturale ale omenirii; iar pe de altă parte, acest public, a cărui opinie este singura valabilă în materie de teatru, își formează gustul la școala ilustrațiilor înaintași ai artei dramatice. Dealtfel conferințele experimentale ale d-lui Ion Marin Sadoveanu merg mână în mână cu o serie întreagă de spectacole, menite să instruiască publicul bucureștean în vederea marilor repertorii, pe cari direcția Teatrului Național le-a și reprezentat în parte. Amintim numele câtorva mari dramaturgi moderni, ale căror capodopere au văzut lumina rampei pe

prima noastră scenă: Luigi Pirandello, Gerhard Hauptmann, Paul Claudel, Leonida Andreo, G. B. Shaw, iar dintre marii romancieri, americanul Sinclair Lewis, cu romanul „Dodswoorth”, adaptat pentru scenă de Sidnei Howard. Toată această diversitate de subiecte și personaje care sintetizează spiritul lumii moderne a fost înfățișată publicului românesc cu o chibzuită grijă și dragoste. Conferințele experimentale ținute de d. Ion Marin Sadoveanu vin să completeze așadar, un vast program de educație teatrală pentru desăvârșirea cărui direcțiunea Teatrului Național nu precupește nimic. Iată o activitate de care trebuie să ținem seamă.

III.

„UGO FOSCOLO”, noul volum al d-lui Al. Marcu, volum în care d-sa ne prezintă pe marele poet italian cu al cărui nume este intitulat volumul, este încă o mărturie de nobila strădanie a d-lui Al. Marcu, în domeniul de cunoaștere a spiritualității mai marei noastre surori, Italia. Răbna și dragostea cu care d. Al. Marcu muncește în acest scop ne sunt nu numai pilduitoare dar și prețioase, pilduitoare pentru că sunt azi, la noi, atâtia precupeți de vorbe goale, sus puși, cari primesc lefuri, în numele marilor servicii culturale și prețioase, pentru aportul pe care îl aduc cu adevărat, culturii românești.

Adânc cunoscător al literaturii italiene, clasice și moderne, d. Alexandru Marcu este poate singurul îndreptățit să ne inițieze în aceste direcții, lucru pe care d-sa îl face cu o modestie caracteristică spiritelor de elită. Noua d-sale carte este deci în linia acestor preocupări. Unul dintre rarii heralzi ai iluziei poetice, Ugo Foscolo, trăiește în volumul cu acelaș titlu, al d-lui A. Marcu, gama întreagă a unei sbuciumate existențe, pe care autorul a înțeles-o în ce a avut ea mai esențial: pasiunea. Datorăm apreciatului scriitor Al. Marcu recunoștința noastră întreagă, pentru o bucurie de mult așteptată: noul d-sale volum „Ugo Foscolo”.

IV.

NE-AU EMOTIONAT telegramele agenției „Rador” cari anunțau, lunile trecute, succesul obținut de d. N. I. Herescu, președintele „Societății Scriitorilor România”, în Italia, cu ocazia conferințelor ținute de d-sa la Roma. Așadar, omul care ascultă cu atâta amabilitate și rezolvă la fel, păsurile tinerilor săi confrăți întru ale condeielui, camaradul cel mai apropiat sufletește de sbuciumata noastră tinerețe, vorbește la Roma — ne-am spus. Și sufletele noastre s'au simțit atunci prea pline de o legitimă mândrie: cineva dintre noi, un poet, era mesagerul, în „cetatea eternă” al elanurilor noastre tinere. Conferința d-lui N. I. Herescu, „Destinul împărațesc al poetului” a arătat intelectualilor italieni că aici, la gurile Dunării, există un popor ale cărui preocupări culturale nu se mărginesc la figurile reprezentative ale geniului autohton, ci depășesc, prin universalitatea lor, bănuitele cadre ale unui orgoliu național din care alte popoare, bat monedă. Dacă aceasta ar fi singura impresie lăsată la Roma, de conferința d-lui N. I. Herescu și încă ar fi prea mult. Căldura cu care erau însă redactate telegramele din Roma ne-a spus mai mult. Adică tocmai ceea ce dela început bănuiam: conferințele d-lui

N. I. Herescu au interesat și înflăcărat deopotrivă. Iată o propagandă neplătită de oficialitate și cu mult mai demnă — pare-ni-se — decât aceia costisitor făcută, de către marele nostru om de cultură, economie politică și de litere, Victor Alboteanu, milionar acum și pușcăriaș, undeva pe un tărâm pe care poezii cerșesc!...

V.

DUPĂ NENUMĂRATE ZĂPEZI — ba ni se pare că au fost, totuș, numărate de cineva — Capitala râde mirată acum, sub un soare voios de Primăvară aducătoare de nedefinite neliniști. În vitrinele marilor bulevarde s'a topit zăpada de naftalină și, în locul ei și al moș-crăciunilor pitici s'a răsfășă scumpele podoabe de primvară. Librăriile, morocănoase în ultima vreme, din cauza evenimentelor, s'au însuflețit și ele. Peste toate domnește un optimism agresiv de sincer, care îndeamnă la muncă și bună dispoziție. Să fie oare semnele unor timpuri bune? Cine știe?...

București — Mărțișor 1940.

Teodor Scarlat

SCRIITORI ȘI CĂRȚI

de OCTAV ȘULUȚIU

ALEXANDRU CĂLINESCU: DECLIN (1934) și MĂRI MOARTE (1937) **(Editura autorului. — Focșani.)**

Când a murit poetul Alexandru Călinescu, răpus la vârsta de 30 ani de tuberculoză, prima mea intenție a fost să scriu atunci imediat despre cele două volume de versuri tipărite pe cont propriu, la interval de trei ani distanță, în urbea provincială a Focșanilor unde s'a născut și a trăit și unde, când peripețiile carierei mele didactice m'au plimbat și pe mine un an, în 1931—32, nu l-am putut întâlni. Pe poet l-am cunoscut chiar în preajma morții sale, în 1937, la Bușteni unde firea lui delicată și maladivă se repezea să muște cu disperare din viață, risipindu-și ultimele forțe de cari ar fi avut nevoie ca să-și prelungească agonia. Mi-am abătut intenția inițială la gândul că mai curând aș putea servi memoria poetului readucând în actualitate și discuție opera lui mai târziu, pentru aceea că ne mai fiind în viață nu era vorba să-i fac un serviciu practic comentându-i opera. Din momentul în care a intrat în solemnitatea morții, un scriitor și mai ales un poet a pătruns într'o permanentă actualitate.. inactuală. O discuție asupra operii sale devine oricând posibilă, ea făcându-se sub specia eternității. De aceea am lăsat să întârzie apelul adresat mie de prietenul Mihail Chirnoagă de a scrie despre poet, în studiul său atât de interesant, „Alexaandru Călinescu poet al tristeței”, publicat întâi în revista călărășană „Pământul” în 1937, și scos mai apoi într'o micuță broșură.

Peste câteva luni se vor împlini trei ani dela moartea lui Alexandru Călinescu. Mi se pare mai potrivit momentul de a-i cinsti amintirea, reactualizându-i prin discuție o operă care și prin cantitatea ei redusă și prin discuția editării a dovedit conștiința a rostului poeziei, vocație sigură și o rară timiditate delicată. Umbrei suave a bunului poet, a cărui prezență fizică de o transparentă frumusețe masculină, de o mare discreție și melancolie în manifestări, mărturisirea esența însăși a poezie sale, îi închin rândurile ce urmează.

Am recitit și volumele lui și broșura pe care i-o consacră Mihail Chirnoagă. Sunt în acea subțire plachetă critică observații exacte și o subtilă înțelegere a poeziei lui Al. Călinescu și pentru cine vrea să o înțeleagă critic mai bun, ea este absolut necesară. Mihail Chirnoagă stabilește în mod exact influențele exercitate asupra lui Al. Călinescu, de poezia lui Baudelaire.

laire și Verlaine, ca și de aceea a lui T. Arghezi și G. Bacovia. Asupra influenței suprarealismului nu sunt de acord cu Chirnoagă deoarece el confundă imagismul cu suprarealismul. Trăsături de modernism suprarealist sunt foarte puține în poezia lui Al. Călinescu, imaginile sale bogate ieșind nu dintr-o atitudine intelectuală, deliberată, ci dintr-o fantezie sensibilă foarte întinsă. Mihail Chirnoagă mai face o analiză psihologică foarte minuțioasă a poeziei lui Al. Călinescu și concluzia sa e că poetul e un poet al tristeței, cum o spune chiar în titlu, din familia lui Bacovia. Cred că amicul Chirnoagă a trecut pe lângă originalitatea poeziei lui Călinescu neînștiințându-l, deși trebuia să o facă, tocmai asupra ei. Și tocmai acea originalitate îl diferențiază de Bacovia, cu al cărui temperament liric are de altfel destulă afinitate.

E incontestabil că găsim în poezia lui Al. Călinescu unele accente din Bacovia — ca spre ex. în „Târziu” sau „Presimțire” din „Declin”, unde pot fi făcute apropieri și de atmosferă și de idee și de vocabular chiar. Iată astfel ultimele două strofe din „Târziu”:

Ascultă cum, că în ocolul unei tăceri de ghiață, cad
— Mai triste decât amintirea — rotunde, fructele de ceară!
Ascultă țipătul de pasări ce duc seninu 'n altă țară!...
S'așterne ca un gol în urmă pustiul zilelor ce scad.

Să mergem!... Se aprind departe — pe străzi — luminile,
când fals
Incep să ningă 'ntre ferestre buchetele de crizanteme.
Să mergem! E atâta noapte ca'n crugul oarbilor blesteme.
Ne-om pierde'n parc... fanfara urcă pe treptele tăcerii — un vals.
(p. 46—47)

Dar influența lui Bacovia este la Al. Călinescu problemă de asimilare a unui poet cu care avea înrudire temperamentală. Și dacă îi spunem lui Al. Călinescu „poet al tristeței” cum îi vom spune lui Bacovia, sau lui Eminescu, sau la o sută de alți poeți cari sunt tot... poeți ai tristeței!

Al. Călinescu se diferențiază complet de Bacovia când e vorba să stabilim esența însăși a lirismului său.

Ceeace caracterizează universul moral al poeziei bacoviene e ridicarea atitudinii subiective pe un plan de generalitate și anume crearea unei viziuni cosmice de descompunere și de degradare a materiei. Bacovia nu e cântărețul propriei sale suferințe, ci cântărețul unei suferințe cosmice și universale, a unei materii care se descompune lent și sigur, ca și substanța intimă a poetului. La Bacovia propria lui boală e doar punct de plecare, atins doar în treacăt, pentru a merge apoi mai departe și a forma obiectul unei metafizice personale.

Al. Călinescu rămâne însă în propria sa subiectivitate. Pe când Bacovia își confundă eul cu materia universală, Călinescu rămâne în eul său, deosebit de materia înconjurătoare. Pe când Bacovia vede universul întreg degradat și bolnav pentru că este el însuși bolnav, Călinescu vede

universul distinct de propria sa persoană, îl vede frumos și plăcut, și regretă că se desparte de el. Călinescu rămâne în sine însuși cu descompunerea lui. Călinescu e spectatorul lucid și tragic al propriei sale boale, la care natura și cei din jur nu pot lua parte.

Poezia lui Al. Călinescu e sfâșierea lăuntrică, sbateră cu boala, lupta cu tuberculoza pe care o vede că-l invadează, îl copleșește. În poezia lui Călinescu tema constantă e tuberculoza. El vede cum se descompune și suferă, sensibilitatea lui se destramă, inteligența își presimte sfârșitul, văzut etapă cu etapă tot mai aproape. Ba chiar „Mări Moarte” — mai mult decât „Declin”, e o tragică spovedanie, o chinuită conștiință a morții, de o semnificație cu atât mai profundă cu cât e tipărită numai cu câteva luni înaintea sfârșitului poetului. Poetul se vedea murind, se vedea mort sufletește:

Sunt mlaștini de noapte sub frunte și nicio betea de râu.

Toate nădejdele-s vechi, ca apele mărilor moarte. (p. 6) și aștepta, văzând clar, dispariția materială a sa:

Da, vor veni într-o zi oameni cu haine de fum — și, culcat,

Or, să mă mute de-aici — și n'o fi pe raclă o floare, (p. 7) după ce cu câțiva ani înainte, în „Declin” scria această frumoasă „Agonie”, poezie care-l rezumă întru totul:

Nici cântec, nici speranțe... Pe drumurile toate

Imi sun prin ceață pașii și nu mai văd nimic.

I-atâta desnădejde sub ceru-acesta mic!

Departă sună-un clopot, respiră și iar bate.

Corăbiile plânse au pânzele lăsate!

Un matelot tușește, pe cheiul mort trecând...

Învinețit, strâng ochii și-ascult: din când în când

Lovesc în prispa mării rebele bărci legate.

Mă 'năbuș... ceață... toamnă... zări jilave și moarte.

Din prăbușirea surdă a cerului în gol

Cad țipete de pasări ce s'au pierdut de stol...

Și sufletu-mi tușește, se frânge și se sbate... (p. 38—39)

Astfel pe când descompunerea și suferința lui Bacovia capătă o semnificație generală, descompunerea și suferința lui Călinescu sunt strict individuale. Mai mult, Călinescu plânge și suferă cu atât mai crâncen cu cât viața pe care o părăsește el o iubește cu pasiune. Tuberculoza poetului explică dorul lui de viață, setea de a trăi, transparentă în câteva din poeziile sale, dar mai ales în această „Fugă”, din „Mări Moarte”, care ar părea ciudată prin optimismul ei vioi de contopire în natură, de chiot de viață, fără explicația boalei acesteia; poezie realizată deși ese din specificul poeziilor de deprimare și melancolie ale poetului:

De-atât belșug de rouă și florile-s mai grele!

Încep să se-oglindească albinele'n parfum,

Iar cumpăna fântânii e mai frumoasă — cum
Se pleacă peste-adâncul cu apa în inele.

S'a furișat din ierburi cărarea la picioare...
Cu săbiile trase din tecile la brâu,
Porumbul urcă dealul, iar dintr'un lan cu grâu
Doi negri îmbrățișați stau în genunchi la soare.

Cu prăștii aromate copacii peste țară
Aruncă pumni de pasări de parcă-ți dau răvaș
Că am fugit cu vara de mână, din oraș...

Nu-mi scrie... nu ai unde... stau numai pe afară (p. 36—37)

E aici o iubire a naturii, a cosmosului, care exclude ideia de descompunere universală specifică poeziei bacoviene. E o agățare de viață, care caracterizează pe tuberculos.

E adevărat că tuberculoza formează și substanța poetică a „Vecerniilor” lui Camil Baltazar. Dar pe când acolo ea era un subiect, aci e o realitate simțită. Acolo era o atitudine, pe când aici e un simțământ organic. Tuberculoza lui Camil Baltazar era ceva construit, artificial și poezia lui își trăgea valoarea din muzicalizarea exterioară a temei acesteia. La Al. Călinescu tuberculoza e suferința însăși a poetului, neteutralizată și exprimată direct, brutal, fără preocupări exterioare, formale.

Intreaga formă a sentimentelor exprimate de poet — bine analizată de Mihail Chirnoagă — capătă astfel un sens unic, o axă care le străbate, o motivare solidă. Din persecuția boalei, mereu prezentă, rezultă sensibilitatea rănită a poetului, deprimarea de care e cuprins, oboseala lui, desgustul de orice și lipsa lui de energie, uneori resemnarea lui blândă, iar alte ori renunțarea la tot. Pentru el iubirea este un refugiu. În femeie el nu vede decât un prilej de a găsi uitarea:

Mărino Mărino, dă-mi pumnul să-l duc

La gură și tusea în el să-mi usuc... (Mări Moarte, pag. 60)

La fel e pentru el un refugiu credința în Dumnezeu, ultimă nădejde, nu de viață, ci de moarte. Nu sunt de acord cu Mihail Chirnoagă care vede în poeziile religioase ale lui Călinescu a simplă influență a lui T. Arghezi. Nici de cum. Acesta nu e prezent în ele nici în idee, nici în formă, decât foarte vag. Poeziile religioase ale lui Al. Călinescu sunt în armonie cu ansamblul poeziei sale, foarte unitar. Ele reprezintă elanul disperat al unui suflet către unica resursă morală, după ce nici în iubirea de femeie nu a găsit un refugiu, și mai înainte de a cădea în depresie și renunțare absolută. Din această credință fără nădejde, dar nu mai puțin credință, iese acest frumos „Poem” din „Mări Moarte” una din cele mai realizate poezii ale lui Al. Călinescu, în care se îmbină resemnarea cu credința și cu iubirea de viață:

Ți-am plantat, Doamne, atâtea grădini — și toate
 Te-au așteptat întinzându-ți palme de flori,
 Dacă-ai fi vrut vreodată, aici, să cobori,
 Te-ar fi primit dela streșini roze urcate.

Printre crini creșcuți pân'la brâu în lumină
 Tear fi sărutat garoafele pe genunchi,
 Le-ai fi cules în sân, mănunchi după mănunchi,
 Cu mâna Ta de binecuvântare plină...

Fruntea mea, Doamne, a stat în iarbă culcată,
 Căci a vrut s'o găsești aromată când vii.
 Aprindeau lăcăriile la tâmpile făclii,
 Iar luna prin fântâni umbla desbrăcată.

Scutura cerul muguri de stele — ce'n ape
 Infloreau, amintind cositorul topit...
 Lângă vatra macilor de-ai fi dormit,
 Ți-ar fi pus olendrii ninsoare pe ploape (p. 16—17)

O consecință firească a boalei poetului e nedesăvârșirea finală, elanul frânt și răsuflarea scurtă a operii sale. Poezia sa e minoră fiindcă poetului îi lipsea forța de a o perfecția fie în idee, fie în formă. Poemele sale cuprind multe stângăcii, multe neclarități, multe imperfecțiuni, multe repetiții penibile. Aceleași imagini revin de câte trei-patru ori, așa de „uleiul stelelor”, palme de flori, „pumni de fluturi, sau pumni de pasări, sau pumni de cui buri”, sau „fotolii de zăpadă, ori fotolii largi de ninsori” și altele. Unele apucături defectuoase de expresie revin abuziv, ca spre ex. cum în loc de ca — cum apa'n fântâni, cum un iacăt închis, cum firul de iarbă, etc. etc. Unele poezii sunt stricate pentru că poetul nu are puțința de a le duce până la capăt cu aceiași intensitate, ca spre ex. „Atotputernicie” (în care un vers e extraordinar de frumos: „Te-aud cântând prin ramuri ori lunecând pe ape”) din „Mări Moarte” unde primele două strofe bune sunt sfârșite cu o a treia oribilă. Dintre imaginile neizbutite pe cari le-a produs încercarea sa de a se apropia de un modernism care nu-i era consubstanțial, desprind din „Mări Moarte”.

Crinii înalți ai luminii băteau monede în șes. (p. 47) care e atât de absurdă încât îți vine să crezi că monede e o greșeală de tipar și că mai degrabă poetul a vrut să spună metanii! și tot din acelaș volum trei imagini suprarealiste — poate singurele suprarealiste în tot volumul:

Diminețile sosiau cu funicularul soarelui...
 Difuzorul liniștii... (p. 42) și
 Afișul fizic al zării... (p. 43)

În schimb ce bogată imaginație plastică, ce dovadă de sensibilitate adâncă în multele imagini răspândite în poemele sale, din cari spicuesc pe cele mai frumoase. Din „Declin”:

Gura — sâmbure ud — (p. 17)

și tot de acolo:

In suflet amintirea —: ca floarea'ntr'un pahar ... (p. 31)

iar din „Mări Moarte”:

Eu sunt ca o toamnă târzie, tu ultimul rod (p. 13)

sau aceasta care exprimă ideea morții:

Să vii când mieii somnul tăcerii au să-mi pască (p. 22)

și în sfârșit:

Prin suflet și prin sânge — gonim spre nicăiri —

Imaginea-mi va trece ca un vârtej pe ape (p. 23)

Imaginile acestea ca și câteva poezii vrednice de a figura într-o antologie, — dintre cari, pe lângă cele citate mai sus, mai citez „Romanța”, „Album marin” și „Scrisoare”, toate din volumul „Declin”, iar din volumul „Mări Moarte”, „Poem trist”, „Nu-i simplă părere ...”, „Oraș natal”, „Stele pentru fata săracă” și „Secetă”, — stau probe că poetul Al. Călinescu a murit prea de timpuriu. El ar mai fi avut desigur ceva de spus și poate ar fi izbutit să ajungă și la o desăvârșire personală al cărei embrion se cuprinde în volumele tipărite. Dar e oșios a enunța probabilități. Un fapt e cert: că, deși el n'a reușit să scrie o poezie nouă, care să fie punct de plecare a unei noi generații lirice — dar câtor le e dat să realizeze așa ceva! — în afară de câteva poezii realizate, cele două volume ale sale, cu nuanțe personale, constituie un tot unitar. Ele se cristalizează în ce au ele ca teme și substrat sufletească în jurul boalei în care poetul se oglindește ca Narcis într-o fântână, care-l obsedează, dând astfel o poezie de profundă intensitate subiectivă, cu accente originale, dacă nu poate face o operă în întregul ei originală, pentru a exprima poetic desnădejdea lucidă a omului care se știe condamnat fără iertare și pentru care nu mai există decât așteptarea morții. Această unitate dă preț mai mare acestor poeme cari, deși minore, vor putea fi cercetate totdeauna cu interes de iubitorul de poezie românească, pentru că va găsi în ele un ton de reală sinceritate și, într-o expresie nudă și directă o nescată sensibilitate ulcerată. Drept încheiere mai citez o poezie, din „Declin”, „Risipire”, care-l exprimă pe poet în tot ceea ce are el mai specific ca nuanță personală:

Noptile mele, până la os
Mi-au ros macii mici din obraz!
Fără de pâine
Voiu fi și mâine:
Florile gândului nu-s de folos!

Noptile mele, până 'n adânc
Mi-au stors ochii! ce să mă fac?
Fără vedere

Sufletu-mi piere:

Moartea-i pe-aproape — râde pe-oblânc.

Dă-mi gura, mamă, bun pentru vămi,

Dă-mi, ca să am de trecut...

Cella — că-i bună —

Flori o să-mi pună —

Mânile cruce tu fă-mi!... (p. 56—57)

Poema nu numai că nu e dintre cele realizate ale poetului, dar cuprinde chiar stângăcii cari vădesc nedesăvârșirea din cauza efortului frânt. Ea însă cuprinde tot ceea ce e luciditatea în suferință autocontemplare a descompunerii, presimțire a sfârșitului și resemnare, cu patru ani înainte de moarte.

VLADIMIR STREINU: PAGINI DE CRITICĂ LITERARĂ (Ed. Fundațiilor Regale)

O inteligență critică plină de simțul nuanțelor, dirijată de un gust sigur, de o puternică personalitate și de o solidă cultură mai ales în direcția culturii franceze, și exprimată cu mult talent literar. Acestea formează valoarea prețioasă a criticei literare a lui Vladimir Streinu care, alături de alți colegi de aceeași vârstă sau mai tineri se străduiește a lămurii fenomenul literar și a-l califica în cazurile sale particulare. La început în „Viața literară” și în „Vitrina Literară”: mai târziu în „Gazeta” și în „Revista Fundațiilor Regale”, precum și recent în „Timpul”, Vladimir Streinu a risipat o activitate destul de bogată de cronicar literar din care culege azi cea mai prețioasă parte în aceste „Pagini de critică literară” pe cari le-am dori continuate, deoarece cronicile pe cari le-a lăsat afară din volum criticul nu sunt mai puțin prețioase decât acelea strânse acum. Cartea, sub formă de articole și cronici sau studii, cuprinde extrem de serioase sugestii, dar și multe exacte sentințe critice. Vladimir Streinu se înfățișează cititorului ca o minte ponderată, care știe să distingă între modernismul absurd și stupid deformator al artei adevărate și arta cu adevărat nouă și sinceră, sau arta realizată, între morală exterioară artei și adevărata etică estetică sau între multe din ideile critice și estetice puse în discuție în viața literară românească din ultimii douăzeci de ani.

Imi pare bine că, pe planul aprecierilor critice găsesc o verificare cu acelea ale lui Vl. Streinu și că cine ar avea curiozitatea unei comparații ar vedea că la aceleași concluzii — evident pe căi diferite sau într-o formă deosebită — ajungem amândoi, când e vorba de unele cărți ale lui T. Arghezi, de Lucian Blaga, de I. Pillat, de Emil Botta, Virgil Gheorghiu, N. Iorga, M. Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gib. I. Mihăescu, Ioachim Botez, Lucian Boz sau Ion Iovescu. E rar cazul ca doi critici să fie de acord, în critică dovedindu-se valabil un relativism care este în

esență însăși a operei de artă. Chiar în volumul de față sunt unele sentințe critice pe cari nu le pot accepta. De pildă când Vl. Streinu reduce toată arta poetică a lui T. Arghezi la simplu formalism: „Ceeace rămâne sau este forța hegeliană de expresie — d-lui Arghezi, pe care îl cumpănesc exclusiv ca geniu verbal” (p. 23). E aci o afirmație pe care o refuz și care va fi desmințită de viitorii critici ai lui Arghezi, a cărui literatură nu se poate reduce numai la o problemă de geniu exterior, formal, geniu limbajului fiind numai unul din aspectele geniului arghezian, care e mult mai complex, după cum nici V. Hugo nu poate fi redus la un simplu fenomen de vocabular. De altfel teza că T. Arghezi e un geniu pur verbal și asemănarea lui cu V. Hugo, au fost făcute de Ion Barbu, în studiul din „Ideea europeană” citat și de Vl. Streinu care nu face decât să-l reia și să-l acrediteze.

E totuși destul ca în cincizeci de cazuri dintr'o sută doi critici să convină pentru ca să fie argumentată buna lor credință și adevărul poziției lor. Este cazul în discuție.

În ce stă însă calitatea diferențială, sau specificul criticii lui Vl. Streinu? Ceeace aduce nou în critica românească acest critic e scrisul său artistic-liric aplicat la judecata critică. Înaintea lui Vl. Streinu am mai avut critici cari au scris frumos, adică am mai avut propriu zis unul, pe E. Lovinescu. Acesta a avut totdeauna un stil frumos, dar frumusețea stilului era de domeniul literar, ideologic, abstract și rămânea acolo. Stilul său, frumos ca artă, ca geometrie, ca perfecție abstractă, nu făcea dintr'un temperament de poet liric ci dintr'unul de ideolog artist. Urmasul său direct e Pompiliu Constantinescu, care și el urmărește un scris perfect, dar un scris abstract și critic perfect, în care când intervine o imaginație, ea este de sorginte pur intelectuală.

Vladimir Streinu e un critic, dar e înaintea de toate un poet. Cazul său poate fi apropiat numai de acela al lui — Perpessicius care, poet și el, e și un critic cu un scris frumos. Totuși ei doi fac o critică deosebită. Vladimir Streinu a fost și el un poet și nu unul ratat. Deși minoră, din poezia lui se desprind câteva bucăți cari nu vor putea lipsi din nicio antologie. E regretabil chiar că n'a continuat să scrie poezie ci și-a vărsat toate disponibilitățile sale lirice în proza lui critică. Însăși concepția sa despre critică e critica gen literar, adică o critică scrisă frumos pentruca să exprime prin frumos esența frumosului artei:

„Scrisul artistic are, pe lângă funcția critică, ceea ce a urmărit această cercetare să dovedească în principal și stilistică, ceea ce recunosc chiar aici cari îl resping, o funcție mai nobilă.” (p. 301) și

„Până acum am susținut teza, dacă teză poate fi numit un adevăr, a scrisului artistic în critica literară”. (p. 300)

Așa dar Vl. Streinu e un susținător al scrisului artistic în critica literară, scris pe care-l practică în mod strălucitor. Aci însă Vl. Streinu comite eroarea de a transforma în principiu general ceea ce este o caracteristică proprie. Că s'a întâmplat ca și E. Lovinescu și Pompiliu Constantinescu și Perpessicius și Vladimir Streinu să scrie frumos, nu e un argument ca toți criticii să scrie astfel. Scrisul frumos nu poate fi impus ca o condiție „sine qua non” a criticii. Critica literară caută esența adevă-

rului critic. Aceasta poate fi exprimată frumos sau altfel adecvat numai. Că un critic scrie frumos e un merit în plus după cum nu e o lipsă pentru altul că nu e un artist. În orice caz judecata critică se poate formula tot atât de bine în mod abstract, logic sau didactic, ca și în mod artistic, liric. Calitatea personală a unui scris artistic nu trebuie transformată în teorie cu valabilitate generală. Dar nu-l voi combate pe Vl. Streinu pe un teren unde este la el acasă. Voi recunoaște că el face o critică de formule lirice, izbutind să enunțe prin ele în mod fericit sentințe critice cari lămuresc admirabil originalitatea literară a unui scriitor sau altul.

Pentru a exemplifica voi cita câteva din fericitele formule liric-critice, prin cari Vladimir Streinu reușește să definească substanța operelor despre cari vorbește. Discutând despre situația lui G. Bacovia în poezia românească iată ce imagineă extraordinar de sugestivă găsește:

„Dacă ar avea cineva fantezia să-l imagineze pe d. Bacovia în parada de ritmuri tradiționale ar obține impresia mersului de om beat înconlonat, fără să știe cum, într'o defilare de 10 Mai” (p. 61) sau:

„Lirismul abstract, la dreptul vorbind, este antilirism, simplu exercițiu de înot pe uscat” (p. 91).

Iată cum îl categorisește cu o imagine pe N. Iorga, cât de plastic, numindu-l:

„Briareu, făptură centimană a Culturii” (p. 138) sau

„D. M. D. Ralea este un amant fierbinte pentru idei, un „docte en volupté” al ideilor, niciodată însă un soț necăjit al vreuneia”. (p. 262)

Cartea lui Lucian Boz este „un dicționar în fierbere” (p. 280)

Dar ce formidabil e acest pasagiu despre care îndrăznesc să afirm că va trăi în literatura noastră atâta cât se va discuta despre E. Lovinescu și în care Vl. Streinu descrie preocuparea formalistă a criticului, pasaj pe care-l citez ca pe o pagină clasică a criticei românești, așa cum e clasică bunăoară pagina scrisă de La Brunjere despre Corneille și Racine:

„Frazele d-lui Lovinescu, în general, au linii de purități elenice; sunt statui, poate reci ca acestea, însă al căror echilibru nu a putut ieși decât dintr'o întârziere voluptuoasă a mâinilor în modelaj: sunt și bărbătești dar și feminine, energice dar și lichide. Il văd pe d. E. Lovinescu, în amorul său de fraze, la o masă circulară de olar; mâinile sale frământă argila plastică și, cu muzica roșii în urechi, meșterul deodată contemplă, ridicându-i-se din palme coapsa unei amfore, pulpa unui vas de flori, săni de bibelouri; îl văd pe d. Lovinescu netezind cu pasiune ulcioare, ulcele de preț, vase ornamentale — dar cu atâta uitare de sine și „de tot” încât câte odată, neobservând că argila s'a sfârșit degetele, fugăresc sensuale, forme fictive, alcătuiesc din deprindere despotică în văzduh arhitecturi nevăzute, pe cari le îmbrățișează și le lustruște cu mecanica în contratimp a mâinilor de mare olar.” (p. 167—168)

Vladimir Streinu se dovedește astfel un poet în aceeași măsură în care e și un critic. Căci dacă n'a izbutit să realizeze în poezie o operă de o mare valoare personală, ceea ce n'a putut închide în forma versului a închis în originala sa formulă critică unde poetul și criticul se îmbină în chip perfect întru definirea individualismelor literare.

Aceasta nu însemnează însă că Vl. Streinu e un poet rătăcit în cri-

tică. Ar fi o absurditate a o susține. El e un critic autentic prin finețea intuiției sale ca și prin puterea de abstracție pe care o închide în critica sa. Căci el nu se folosește numai de formula lirică, pe care în definitiv nu a descoperit-o el, ci au mai întrebuițat-o și alții — ceea ce Vladimir Streinu o recunoaște arătând ca exemplu pe un Titu Maiorescu, cel mai puțin poet dintre critici — originalitatea sa constând în aceea că dă o extensiune acestei formule-imagini, transformând-o în metodă.

Vladimir Streinu izbuteste totodată să formuleze și deadreptul critic, adică în mod raționalist, abstract esența operii literare. Căci iată ce definiții abstracte și critic valabile, de o rară perfecțiune formală, dă el în sentințele sale. Voi consemna întâi fericita formulă de „polițism psihologic” (p. 153) aplicată metodei romanului „Donna Alba” de Gib. I. Mihăescu și voi cita apoi pasajul în care critica lui Streinu, vorbind despre versul lui Ion Pillat din „Satul meu” face trecerea între formula lirică și aceea a încercuirii în abstracții a operei:

„versul e lucrat și rareori jâșnit, tropul — construit și dezvoltat, compunerea — învinsă, artă perfectă în sfârșit, a unui talent înverșunat fără crispare, armonios fără vrajă și limitat fiindcă e perfect.” (p. 76) sau pasajul în care definește arta portretistică a lui E. Lovinescu, care:

„își trage puterea din exclusivismul cu care d-sa izolează amănuntul caracteristic al unei fizionomii, fie aceasta morală sau nu, exclusivism prin care apoi îngroașă metodic același amănunt, în jurul căruia se dispensează a mai organiza portretul în întregime” (p. 242)

Sau pasajul unde conturează personalitatea lui Titu Maiorescu așa cum reiese din vol. I al „Insemnărilor zilnice”:

„Nimic altceva nu impresionează cu o putere mai neobișnuită din „Insemnările” școlarului dela Theresianum, decât luciditatea autoscopică, modalitatea critică a inteligenței lui, fie că se exercită sub forma supravegherii de sine din interes introspectiv, cum am văzut, sau ca metodă de edificare a caracterului propriu, — fie că postulează cu mare claritate anumite principii, de care în lecturile de viitor va ține seamă pe toată durata magistraturii sale critice; iar în amândouă formele de manifestare critică mai este apariția extraordinar de timpurie, în întregime, a facultății intelective, ceea ce rămâne cu totul în afară le comun.” (p. 228)

În volumul lui VI. Streinu sunt două părți distincte: una de critică aplicată, deci de sentințe căutând a exprima originalitatea operelor individuale; alta de teorie sau de ridicări la sinteze. Dacă în majoritatea cazurilor suntem de acord cu concluziile primei părți, nu putem fi cu toate generalitățile estetice ale sale, în primul rând cu scopul pe care-l propune VI. Streinu criticei însăși.

După el critica trebuie să surprindă tonul unic, nota strict individuală a unei opere de artă — sau de literatură: „...a tinde la individual și nu la general, a formula particularitatea neclasificabilă, a expune ceea ce scoate pe un scriitor din orice lege și nu legea care îl cuprinde, ar trebui să fie preocuparea de competență a criticei literare” (p. 312) și „...datoria unicului cade limitativ în sarcina criticei literare” (p. 312). Suntem de aceeași părere cu o mică deosebire: ceea ce după VI. Streinu e o notă, un ton care se poate reduce la o formulă, este, după părerea mea un complex

care nu poate fi încercuit decât numai printr'o formulă. Datoria criticii e de a arăta cum se desprinde originalitatea individuală dintr'un complex întreg al cărui fiecare element luat în parte nu-i aparține ci e general. Dar arta nu e amănunt sau o caracteristică unică, ci e organizarea acelui complex în care se găsesc amestecate elementele generale cu cele particulare. Pe Vl. Streinu îl interesează numai ceea ce, în acest complex, e nota nouă unică. Dar nu numai aceasta constituie valoarea întregului, ci tot ceea ce în acel complex concurează ca să scoată în valoare acea notă. Și mai mult: acea notă unică, nouă, poate să nu fie decât o nouă organizare a unui complex în care toate elementele să fie... vechi, sau generale! De aci rezultă; că cercetarea psihologică a unei opere literare nu e de loc neglijabilă cum o socotește Vl. Streinu, nici inutilă, ea avându-și rostul în stabilirea fizionomiei unice a complexului care e acea operă. De aci rezultă și aceea că o adevărată critică nu poate fi numai o fericită formulare care să definească o notă unică, ci un studiu care să prezinte sintetic întregul complex al unei opere, până în ultimele sale consecințe.

E posibilă acea critică? Vl. Streinu nu o crede posibilă. El mărturisește prea des convingerea sa în relativismul criticii literare, pentru a putea practica studiul critic. Insemnează aceasta că critica sa nu ar avea o valoare? Nici de cum! Vl. Streinu face „un fel” de critică literară și aceasta e o contribuție prețioasă la înțelegerea criticii a literaturii. Critica literară a lui Vladimir Streinu cuprinde exacte sentințe, definiții și sugestii critice și e, mai ales, expresia unei personalități artistice și lirice cu o originală configurație spirituală și cu o formă originală și care, fără să fi realizat o exegeză critică sintetică, unitară și completă, e însă un moment binevenit al acestei critice și nu va putea fi niciodată de aci înainte ocolit pentru indispensabilele ei remarcări critice și istoric-literare.

MIHAIL CHIRNOAGĂ: LOGODNA.

(Colecția „Universul Literar”)

Îmi pare bine că pot vorbi în același loc unde acum patru ani recenzam volumul de nuvele „Carte de dragoste”, al, pe atunci, foarte tânărului încă Mihail Chirnoagă, despre primul său roman care aduce ilustrarea unui scriitor de interesant și autentică posibilități și care e totodată rodul unei îndelungate munci, a unei răbdătoare elaborări și pătimiri deasupra hârtiei și a unei fericite evoluții interioare.

Mihail Chirnoagă e puțin cunoscut cititorilor celor mulți. Spirit viu și cu multiple preocupări de literatură, ideologie și critică, el colaborează de șase ori șapte ani deja, în revistele literare românești din provincie. În 1934 întovărășindu-se cu Nicolae Cantonieru — un talent secerat prea repede de o boală necruțătoare și care nu l-a lăsat să tipărească decât un volum de nuvele „Întâmplări omenesti” și să lase în urmă un manuscris netipărit — au editat împreună revista „Frize”, la Brașov, continuată după moartea inițiatorului, numai de pasiunea literară a lui Mihail Chirnoagă, care, ne mai putând scoate revista, a transformat firma în editură, editând

pe banii săi volume de poezie ale tinerilor camarazi, e drept și cu participarea financiară a unui alt exemplar de pasiune literară dezinteresată, poetul George Vaida, Mihail Chirnoagă a scris nuvele, dar și articole ideologice sau de critică literară, arătând că-l ispitește nu numai beletristica, ci și mecanismul intim al tehnicii și al ideologiei estetice. În toate a pus o cultură de bună speță, informație exactă, gust precis și calități de expresie, în toate introducând mai ales acea superbă pasiune pentru cuvântul scris care l-a dus să-și sacrifice și banii pentru a tipări pe alții. E un semn sigur de vocație, pe care numai modestia și cumpătarea le-au împiedicat de a deveni notorii. Mihail Chirnoagă a scris în „Frize”, „Familia”, „Pământul”, „Athenaeum”, „Insemnări ieșene”, „Front literar”, „Jurnalul literar” și în ultimul timp și în „Universul literar”. Tot el a scos într-o plachetă un articol critic unde analizează în mod remarcabil poezia tânărului poet, decedat în 1937, sub titlul „Alexandru Călinescu, poet al tristetei.”

Am insistat atâta în prezentarea scriitorului deoarece volumul său de acum cinci ani, „Carte de dragoste”, s'a pierdut în ignorarea publicului și a criticii și nu nejustificat, el reprezentând numai primele dibuiri ale unui talent ce se întrezărea totuși deosebit, dar care lupta încă cu expresia și în tainele căruia observația realistă se asocia hibrid cu lirismul adolescent.

Nici în „Logodna” scriitorul nu aduce rezultatul ultim al laborioaselor sale pregătiri formale. Mihail Chirnoagă e dintre aceia care se luptă cu stilul și cu limbajul, făcând eforturi uriașe spre a le stăpâni. El nu a ajuns încă la capătul acestora și tocmai scrisul romanului său e ceea ce îmi place mai puțin. Nu e nicio îndoială că dela „Carte de dragoste” a străbătut un drum enorm și progresiv. Aproape tot lirismul, de proastă calitate, de acolo, a fost lepădat. Am spus aproape tot, deoarece vagi urme de lirism, tot mai sunt și aici, fără însă a fi supărătoare.

Ceeace e jenant în stilul său sunt unele neglijențe și anume înainte de orice repetarea obsesivă a unor anumiți termeni, fapt relevat de C. Fântâneru într-o recenzie din „Universul literar” unde citează ca exemplu de câte ori devine cuvântul „deliciu”, sub toate formele sale morfologice. Dar trecând peste aceasta ce ar dovedi o oarecare sărăcie de vocabular, mai e în stilul lui Chirnoagă o exagerată întrebuințare a neologismelor. El știe că nu eu sunt primul care să lupt contra acestora, mai ales că însumi am fost acuzat a fi obuzat de ele. Totuși sunt anumite neologisme supărătoare pentru că inutile, noțiunea pentru care sunt luate avându-și corespondent suficient în limba română. Așa nu înțeleg de ce Chirnoagă scrie „acroșat” sau „solitudine” — pentru a nu da decât două mostre — în loc de „agățat” ori de „singurătate”. Trecând însă și peste această obiecție secundară, mă voi opri la ultima, purtând asupra a două trăsături ale scrisului său, care ar fi de dorit să dispare pe viitor și anume două trăsături contradictorii și e ciudat cum ele se găsesc în cadrul aceluiași scris, evident alternativ. Căci scrisul lui Chirnoagă e când sentimental, bombastic și exagerat ca un scris de adolescent, mai rar, când, mai des, dimpotrivă sec până la abstracție, în termeni aproape gazetărești.

Din observarea stilului din „Logodna” ajung la concluzia că scriitorul n'a ajuns la un echilibru în expresie, pendulând între contrarii și aceasta din cauză că în loc să caute exprimarea cea mai

simplă, el alcargă după una originală și aceasta e greșeala multor altor scriitori. Originali e dat puținora să fie în scris, simpli însă ar putea fi, cu folos pentru opera lor, mulți. Il sfătuiesc pe Chirnoagă să tindă spre acea simplitate pe care în unele părți din cartea sa arată că o poate atinge, probabil acolo unde a uitat să gonească după originalitate. Mai ales că pentru roman, și mai ales așa cum îl înțelege Chirnoagă, nu se poate recomanda decât stilul de o absolută simplitate.

Însă, spre a încheia această certare formalistă, voi aprecia sbuciumul lui Chirnoagă în căutarea expresiei pentru că el e mărturia elaborații pe viu și a unui temperament de scriitor ce se caută pe sine și-l voi prefera închistării într-o formă perfectă, pentru că din studiul actual al scrisului său mai putem aștepta surprize, din stilul său de acum urmând să iasă forma perfectă a romanelor sale de mâine. Îmi pare bine chiar că el nu scrie perfect dela prima sa carte. Ea nu e cuvântul ultim al unui scriitor care poate și are tot timpul să ajungă la desăvârșire, ci promisiunea frumoasă a fructului, e cuprinsă în actuala lui floare.

Nam să fac proces lui Chirnoagă pentru titlul romanului, care nu mi se pare prea legat de conținut, despre o „logodnă” propriu zisă nefiind vorba decât în ultimele trei pagini ale cărții. Autorul putea găsi evident un titlu mai nimerit, dar asta are o importanță secundară. Căci romanul lui Chirnoagă e plin de viață și de verism psihologic. Roman psihologic bun și totodată realist, dovedind în ambele cazuri o imaginație exactă a realității și a tipurilor umane, „Logodna” cuprinde în aceeași măsură analiză psihologică de nuanțe, dar și acțiune susținută.

M. Chirnoagă e un bun psiholog. Eroii săi trăesc și sunt analizați cu pricepere și subtilitate și voi sublinia mai ales talentul cu care autorul individualizează femeile în cartea sa. Căci romanul său e mai mult unul de femei decât de bărbați! Ce-i drept și bărbații sunt văzuți în ceea ce ei au distinctiv și deosebitor și Andrei și Ion Pantelimon, mai ales acesta din urmă. Dar se pare că scriitorul are o mai esențială intuiție a sufletului feminin către a cărui ciudată și specifica complexitate lasă să se întrevadă o preferință și o simpatie spontană. În „Logodna” asistăm la o serie de tragedii de dragoste, provocate în sufletul unor femei, de neînțelegerea, nesinceritatea sau brutalitatea masculină. Fanny, Olga, Arhiana și chiar Ella Moruzan sunt victimele puterii lor de dăruire și ale nestatorniciei bărbaților cari le iau și le lasă după capriciul momentan. Pare că din cartea aceasta reiese că bărbatul e mai capricios decât femeia, capriciul său fiind de ordin mai mult trupeș decât sufletesc. Toate aceste femei cari trăesc intens, simt și suferă, sunt admirabil creionate și nu seamănă niciuna cu alta. Autorul a schițat câteva noi siluete feminine în literatura noastră atât de săracă în tipuri literare în general și de femei în speță, Olga, Adriana, Miriam, Ella și Tamara Tanev, fiecare reușind să fie altceva.

Îmi place romanul lui Chirnoagă pentru că el n'are eroine sau eroi principali, toți eroii fiind pe acelaș plan de însemnătate și dacă e un erou principal acesta este de fapt viața, iubirea sau fapta însăși. Romanul el viu fiindcă e plin de fapte. El nu poate fi rezumat pentru că faptele nu sunt strict legate într'un subiect. Cartea e compusă contrapunctic, după metoda

huxleyană, ba chiar, în câteva pasagii, tot după o formulă huxleyană, faptele nu se succed cronologic, povestindu-se fragmente din trecut. Romanul are o compoziție liberă, fluă, care place, el urmărind linia vieții și nu aceea a unei organizări artificiale. Ceeace îi lipsește este amploarea, metoda contrapunctică pretându-se la întinderi mai mari de spațiu și timp „Logodna” aplicând-o în mic. Compoziția aceasta nu-l lipsește de unitate, fiindcă ea dacă nu e exterioară, este pe dinăuntru una care ne dispensează de cea aparentă. Poate că autorul și-ar fi putut desvălui mai precis intenția, sau ideia, care se strecoară în roman mai mult învăluit și care pare a fi aceea că o alianță între bărbat și femeie nu e posibilă dacă se reduce la actul trupesc, ea trebuind să ducă la „logodnă”, adică la unirea a două suflete mai întâi. Acesta e sensul hotărârii lui Ștefan Moruzan care refuză să impună Miriamei aceiași tristă soartă pe care au avut să o îndure surorile sale (Refuză instinctiv, deoarece el nu e informat asupra tragediei Olgăi și Adrianei.) Poate că e bine că autorul a lăsat în vag ideia sa. În orice caz romanul nu e terminat. El nu poate fi judecat deplin decât după ce va fi terminat întregul ciclu al cărui început îl constituie.

Ceeace mă reține momentan e bogăția vieții care circulă ca un flux puternic în carte și nutil ritmului faptelor. Autorul știe să analizeze sentimentele eroilor săi, dar știe să redea și epic faptele. Astfel ce riguroasă e povestirea atentatului de cale ferate și a neizbutirii lui, aceea a concertului Adrianei sau a salvării Olgăi dela sinucidere de către Tamara Tanev. Sunt momente de roman pur epic, admirabile, uneori cu o puternică atmosferă rusească, mai ales în scenele de conspirație ale adunărilor comuniste. datorită poate și celor câteva personaje rusești. Tamara Tanev și Petca Petrov, acesta din urmă din păcate numai ușor schițat.

Romanul mai poate fi înțeles și ca un tablou sufletesc al generației încă tinere astăzi, adolescente întârziate, ceeace-l înrudește în atmosferă și chiar ca idee generală cu romanele lui Mircea Eliade „Întoarcerea din Rai” sau „Huliganii”. În sbuciumul, în sinceritatea, în cântarea vieții și a faptei, în neliniștea, în dispoibilitatea, în suferința, în dezordinea și dezorientarea, în goana după certitudini, în toate aceste trăsături ale eroilor lui Chirnoagă și mai ales ale lui Ion Pantelimon, acea tulbure figură de frământat interior, recunosc liniile spirituale și sentimentale ale generației tinere de imediat după război, pe care descriindu-le M. Chirnoagă tinde să devină și un romancier al generației noastre. Romanul său este romanul nostru.

Mihail Chirnoagă poate să devină un bun romancier. Până atunci „Logodna”, cu toate stângăciile stilistice, este o carte interesantă, substanțială și vrednică de atenție.

ȘERBAN CIOCULESCU: VIAȚA LUI I. L. CARAGIALE.

(Ed. Fundațiilor Regale.)

Din strălucita trinitate de creatori de frumos literar, Mihai Eminescu, Ion Creangă și I. L. Caragiale, adevărații începători ai literaturii românești, tot ce s'a scris înainte de ei fiind sau băjbăială sau realizare sporadică, primii doi au avut norocul să-și găsească biograful, care, fără să le romanțeze viața să le-o evoce însă cu mult talent stilistic, conturându-le

și fizionomia sufletească și totodată realizând o sinteză din toate datele istorice privitoare la existența lor. Biograful lor s'a nimerit să fie unul și același, G. Călinescu, care în „Viața lui Mihai Eminescu” și în „Viața lui Ion Creangă” a dat — în ciuda oricui caută să obiecteze pe chestie de mărunțișuri sau de virgule — două cărți de temelie istoriei literare românești, cărți care până acum n'au putut — și încă mult timp nu vor putea — fi înlocuite. Că interpretarea dată de G. Călinescu psihologiei lui Eminescu sau celei a lui Creangă întrunește sau nu adeziunea întregii critice, n'are importanță. Poate G. Călinescu nu a dat interpretarea cea mai exactă, dar a dat una personală și în orice caz nu a falsificat viața celor doi scriitori care poate fi oricând, interpretată, de oricine, oricât de personal, cu condiția să o facă cu același talent cu care a făcut-o G. Călinescu. Orice obiecție s'ar putea aduce celor două biografii scrise de G. Călinescu, ele cad în fața puterii de evocare cu talent făcută, a celor două vieți, precum și în fața exactității datelor biografice prezentate. Aceste două calități fiind recunoscute, chestiunea că G. Călinescu vede în Eminescu și în Creangă altceva decât vede un critic sau altul e secundară, deoarece interpretarea criticilor e totdeauna alta fie din spirit de contradicție, fie din cauza diferențierilor individuale, fie din calitatea însăși a obiectului, opera și viața unor mari scriitori fiind în mod egal de divers interpretabile.

I. L. Caragiale n'a avut norocul acesta, prelungându-i-se și după moarte soarta fără de noroc pe care și-o prezenta el însuși. (Adevărul e că nenea Iancu, dacă a luptat cu greutăți într-o vreme, a și știut să se descurce și până la urmă nu a avut mai puțin răsplata multor mizerii îndurate, când după rezolvarea favorabilă a moștenirii Momuloaci — a cărei plească cum alt decât noroc se poate numi! — s'a putut retrage la Berlin să-și petreacă ultimii ani în comoda postură de rentier. Iar dacă nenea Iancu a fost „fără noroc” cum îi plăcea să spună, ce ar fi trebuit să spună Eminescu?! Și chiar dacă multă vreme l-a păscut nenorocul, acesta s'a datorat înainte de orice firii sale boeme, de om necugetat și dezorganizat financiarmente. Nu e mai puțin adevărat însă că omul a fost și un actor căruia i-a plăcut să pozeze într'un anumit fel, așa că afirmația lui că a fost un om fără noroc nu poate fi și o exagerare în care singur nu cerdea, sau o butadă aruncată galeriei.) Soarta de după moarte însă, îmi pare a fi mai nenorocită decât aceea din viață, căci viața lui este de două ori în timp de doi ani obiectul unor cărți ratate.

Despre viața romanțată scrisă de B. Iordan și Lucian Predescu acum doi ani nici nu se poate discuta. E o carte sub critică și din punctul de vedere al informației literare și din acela al scrisului și din acela al înțelegerii psihologiei scriitorului. Ea mișună de date false, de greșeli de limbă sau de stil și este bazată pe o eronată interpretare a psihologiei lui I. L. Caragiale, nefiind vorba de o interpretare personală așa cum o dădea G. Călinescu pentru psihologia lui Eminescu sau Creangă, ci una care corespunde cu adevărul ce rezultă din toate datele vieții scriitorului.

A doua parte ce i se consacră lui I. L. Caragiale de către inteligența și neobositul cercetător istoric-literar care este Șerban Cioculescu, merită întreaga atenție și a cititorului și a criticei, rămânând însă un eșec, în alt sens, evident, decât încercarea jalnică de care am vorbit mai sus.

E fără îndoială că „Viața lui I. L. Caragiale”, înfățișată azi de Șerban Cioculescu, însumează o muncă titanică. Ea este o „sumă” de informații prețioase asupra scriitorului și criticul n’a neglijat nici cele mai mici și mai neînsemnate date în legătură cu viața aceluia, adunând între paginile cărții rețeta de iaurt pe care i-o trimite un oarecare dr. Cornel Iancu, sau putinica de lapte acru pe care i-o trimite G. Coșbuc, dela Viena, prin bunăvoința d-lui George Moroianu — specificat: atașatul nostru comercial de acolo — și chiar dintre scrisorile adresate marelui nostru scriitor unele absolut fără nicio semnificație pentru viața sa, căci ce lumină poate arunca asupra ei scrisoarea arhitectului N. Gabrielescu în care se vorbește despre restaurarea mănăstirii Curtea de Argeș și despre poeziile lui Rosny despre opera lui Leconte du Nouÿ! În această exagerare a felului de a înțelege istoria literară îl văd pe Șerban Cioculescu cel mai vrednic urmaș al lui Gh. Bogdan-Duică, acel fanatic exclusivist al amănuntului, dar neînstare de sinteză, despre care I. Bianu spunea că pentru a descoperi și semna un fir de nisip e în stare să arunce în aer stânci întregi! Am impresia că asemeni lui Gh. Bogdan-Duică și Șerban Cioculescu a dinamitat stânca tare a ceea ce trebuia să fie viața lui Caragiale, pentru a descoperi o... putinică de lapte acru!

Deoarece toată pietatea colectoare de date a lui Șerban Cioculescu rămâne difuzată în mărunțișuri, neizbutind să se înalțe la proporțiile unui monument amplu și bine construit, Șerban Cioculescu nu a reconstituit viața lui I. L. Caragiale, ci a adunat numai materialul necesar acestei reconstituiri, care abia acum așteptăm să fie îndeplinită. Nu o viață a lui Caragiale a scris Ș. Cioculescu, ci o prețioasă carte de contribuții istorico-literare și critice, la viața aceluia. E păcat că așteptând să ne dea un edificiu, arhitectura lui Șerban Cioculescu s’a oprit la adunarea într-o carte a tuturor materialelor necesare construcției, necontopite nesintetizate și printre cari se găsesc și cărămizi vrednice de aruncat la gunoi.

N’aș vrea să cred că lui Șerban Cioculescu i-ar lipsi darul sintezei, dar n’aș putea afirma cu precizie nici contrariul. El n’a dovedit încă nici că-l are, nici că nu-l are. Foiletoanele sale critice sau studiile de până acum nu-i puteau conține, sau nu-l cereau, nici prin proporție, nici prin obiectivul lor. Noua sa lucrare, cartea aceasta implică o viziune arhitectonică, și nu e decât un bazar de amănunte. Nu putem ține seamă de argumentul criticului, care pretinde că s’a grăbit să dea la tipar o lucrare neîncheată, de teama de a nu fi surprins de evenimentele în curs. Senza însăși e o acuză. Șerban Cioculescu e un critic care nu cruță pe nimeni legându-se numai de amănunte, exeget predilect al chițibușurilor istoricofilologice-gramaticale. Neînchegarea cărții sale nu e datorită însă grabei, ci unui defect organic, de construcție, de ansamblu. Eșecul său nu e unul de detalii, ci unul de sinteză. Nu era permis să publice o carte lipsită de osatură, mai ales că aceasta e o impietate față de chiar memoria spiritului caragialian, atât de scupulos preocupat de desăvârșirea amănuntelor nu din alte motive, decât din pasiunea desăvârșirii întregului în stil ca și în compoziție.

Șerban Cioculescu nu prezintă viața lui Caragiale în desfășurarea ei cronologică, ci o împarte în felii unde succesiunea istorică e frântă sau

amestecată, ceeace dă loc la multe supărătoare repetiții de fapte sau observații, al reveniri obositoare și în același timp e cea mai gravă lovitură dată unității cărții ca și urmăririi psihologiei eroului. Capitolele nu se succed armonios, după etapele vieții lui Caragiale ci în ordine arbitrară. Caragiale ziarist putând foarte bine fi pus în înaintea lui Caragiale om politic sau director de teatru, fără ca prin aceasta să se piardă interesul cărții.

Poate că nici asta n'ar fi avut mare însemnătate, dacă lipsa de unitate exterioară, în dispunerea materialului, ar fi fost compensată cu unitatea internă. Aceasta trebuia să vină din construcția progresivă a figurii normale a lui Caragiale, care să crească și să se desprindă din carte în mod firesc. Ori tocmai aici e marea lipsă a cărții: Caragiale nu se conturează în carte cu vigoarea sintetică și complexă a unei personalități. Psihologia sa e risipită, copleșită de date și fapte, sau remarcată fragmentar, ici-colo, în câteva observații critice, inteligente însă sporadice și nelegate de o idee centrală. Așa că până la urmă cititorul a citit despre Caragiale fără să-l fi întâlnit niciodată întreg, deși: s'a vorbit despre el pe 450 de pagini și deși în „Creion”, capitolul final, în cinci pagini, autorul îi schițează în abstract linile sufletești, exacte ce-i drept dar insuficiente. Figura lui Caragiale se poate deduce din această carte, se poate înțelege critic, dar ea nu e încheată.

Lui Șerban Cioculescu îi lipsește darul scrisului artistic și ceva mai mult, puterea de evocare, nelegată în mod necesar de talentul literar epic, așa cum s'ar putea crede, căci N. Iorga, spre ex. fără a avea talent de romancier, are o formidabilă putere de a evoca figurile istorice. Pe Caragiale nu l-a intuit Ș. Cioculescu, ci l-a înțeles, nu l-a simțit, ci l-a observat și de aceea nu l-a putut reda complex și viu, ci l-a explicat, fărămițându-l și prezentându-ni-l ca într'un tablou futurist unde ochiul e făcut sub genunchiu, buricul în cot, piciorul sub umăr și capul sub talpa piciorului. Bine înțeleasă, psihologia lui Caragiale este însă descompusă și răspândită și aci e marele eșec al cărții.

Critic foarte sever când e vorba de alții, Șerban Cioculescu îl execută în „Revista Fundațiilor Regale” din Aprilie 1940, pe D. Almaș, pe multe pagini, legându-se de multe mărunțișuri și etalând o vastă cunoștință istorică. Sunt frumoase toate cele supuse de Ș. Cioculescu acolo, dar un fapt rămâne: că „Miron Costin” al lui D. Almaș e o carte bună, în ciuda oricăror obiecții de detaliu, pentru că Miron Costin e viu, trăiește, e sintetic intuit și construit, pe când Caragiale al criticului nostru nici nu există, cartea sa nefiind viața unui scriitor ci material bun adunat pentru scrierea vieții aceluia scriitor.

Ca să nu fiu greșit înțeles voi preciza că nu așteptam dela Ș. Cioculescu talent literar, scrisul său abstract, rațional și sec n'a pretins niciodată la calitățile plastice și colorate ale beletristicii, la ale cărei imagini n'a recurs nicicând. Mai mult, adversar înverșunat al ideii critice ca gen literar, el a combătut-o până la a fi suspectat că-și apără propria cauză. Nu! Nu o carte „literară” așteptăm dela Ș. Cioculescu, ci una „sintetică”. Evocarea unei personalități nu trebuie să fie necesarmente literară, sau romanțată. Ea poate fi foarte bine ideologică, critică, dar intuită, construită, complectă. E dela sine înțeles că dacă nu așteptăm o carte cu merite beletristice, dela

Ș. Cioculescu, așteptam cu atât mai puțin o romanțare, deși viața lui Caragiale se pretează de minune la aceasta, el fiind un tip, în viață, literar, formidabil tip, care-și întrece cu mult eroii. Dar nu ceeace au făcut pentru Eminescu, E. Lovinescu în „Mite” și Cezar Petrescu în „Romanul lui Eminescu” i se putea cere lui Ș. Cioculescu, deși ar fi de dorit să se abordeze viața lui Caragiale și în acest fel. Puteam însă să-i prătim să scrie ceeace a făcut G. Călinescu atunci când a scris nu viața romanțată, ci biografia istoric-literară înfățișată, a lui Eminescu ori Creangă. Să sperăm că la o a doua ediție, autorul își va rescrie integral opera, căutând să înlăture cu conștiinciozitatea profesională a criticului care nu cruță pe alții, ceeace în prefață atribue grabei.

N-ași fi drept însă dacă n'aș mărturisi că e o comoară istoric și critic literară cartea sa. O comoară ce-i drept nu în monedă mare și cu acoperire aur, ci în aceea divizionată și depreciată a vremurilor noastre. O comoară valoroasă, pentru alții. Căci Ș. Cioculescu, adunând și punând la punct toate datele istorice, interpretându-le critic, înlăturând falsuri și inexactități debitate până azi pe socoteala marelui scriitor de biografii ca Octav Minar, a pus la îndemâna celui care are vrea să scrie acum viața lui Caragiale tot materialul de care are nevoie.

De altă parte mai trebuie să-i fim recunoscători lui Ș. Cioculescu pentru cinstea cu care-și prezintă eroul. Criticul nu cade în păcatul idolatrizării necontrolate a scriitorului care apare foarte trist în ipoteza lui de sus. Nu pot identifica decât două sau trei momente unde Ș. Cioculescu încearcă să scuze pe Caragiale, dovedind ceva cam exagerat exces de zel. Astfel atitudinea lui Caragiale față de prietenii săi, de Al. Vlahuță mai ales, sau marea infamie comisă față de Mihai Eminescu, nu sunt atât de explicabile cum caută să le scoată Ș. Cioculescu care caută să le dea alt mobil psihologic decât acela al marei răutăți, a marei golănii a scriitorului.

Căci aceste fapte ca și multe altele relatate de istoricul său, dovedesc că stofa morală a omului Caragiale nu era cu mult deosebită de aceea a eroilor săi, ci dimpotrivă, mai sinistă, ea își trăda originea din bunicul bucătar grec — argumentele lui Ș. Cioculescu că ar fi fost albanez nu sunt puternice, nu sunt concludente, și chiar dacă ar fi, ce importanță ar avea! — la curtea lui Caragea.

Egoist și rău, crud până la neomenie, cum o spune chiar Ș. Cioculescu în „Creion”, — pentru a se contrazice mai târziu afirmând că era bun!!! — lipsit de scrupule, dezordonat în viața sa intimă și financiară. boem în sensul rău al cuvântului în sufletul lui Caragiale se echilibrează marile sale calități de scriitor, și multe trăsături ciudat de frumoase ca om, cu altele, atât de oribile, încât portretul său moral iese foarte păgubit! Evident, nu e vorba de a judeca și de a condamna. Nu este permis însă nici a falsifica. Caragiale a fost așa cum a fost, plin de contradicții în sufletul sfâșiat de unele apucături odioase, dar aceasta nu scade valoarea mare a operii sale.

Valoarea de mare scriitor nu i-o scade nici constatarea de inaderență a sa la sufletul românesc pe care N. Davidescu a făcut-o în atât de inteligent documentatul său studiu apărut în 1935 în „Cuvântul liber” și în „Familia”. Am bucuria că, împreună cu Vladimir Streinu, am avut curajul

de a da dreptate atunci lui N. Davidescu, fără a prevedea concluzia eronată a acestuia, de care m'am desolidarizat și anume că inaderența lui Caragiale micșorează valoarea operii lui. Iar Vladimir Streinu a și combătut această concluzie, recunoscând însă cinstit punctul de plecare. Conformarea satirică a scriitorului — precizată și de mine într'un studiu polemic din „Vreamea” din 1935, intitulat între Molière și Caragiale și pe care Ș. Cioculescu ale cărui afirmații greșite le comentam, l-a lăsat fără răspuns, dar constat cu satisfacție că în cartea sa nu mai își menține punctul de vedere din 1935 insistând asupra spiritului satiric și nu comic al scriitorului — explică în deajuns, și scuză multe părți ale operii sale. Impotriva lui N. Davidescu a sărit ca ars Ș. Cioculescu clarificându-l printre „detractorii” marelui satiric. Mie mi se pare că a spune că I. L. Caragiale n'a înțeles în adânc și complet sufletul românesc, și că s'a oprit numai la deformările sale sociale, precum și a dovedi că autorul și-a tratat cu răutate eroii, nu înseamnă a scădea valoarea operii sale. El a fost un mare satiric și un mare creator de proză artistică și critica adusă de el societății și tipurilor românești își are întemeierea, indiferent din ce mobil psihologic pornea. Deci e inutil să negăm un adevăr din teama că el ar putea dăuna unui alt adevăr, de cu totul alt ordin. A judeca psihologia lui Caragiale înseamnă a-l explica pe el și opera lui nu însă și a prețui sau deprecia pe aceasta din urmă.

Totuși repet, Ș. Cioculescu recunoaște laturile negre ale psihologiei lui Caragiale, când îi pune epitetul de egoist, crud până la neomenie rău platnic, sau când după anumite relatări de faptă declară că se oprește de a le califica.

Căci cum se poate califica un om care după o prietenie de zece ani cu Titu Maiorescu, ed pe urma cărui a avut numai foloase morale, dar și materiale și căruia el personal nu i-a adus niciun serviciu, trece, din ranchiună de interes personal nesatisfăcut la o uluitoare ingrățitudine manifestată prin atacuri josnice. Dar ce să mai spunem despre acelaș om, care într'un proces pentru o moștenire de 10.000 lei își reneagă pe rând tatăl și apoi mama! Acest om e Caragiale și atitudinea sa e cu adevărat incalificabilă.

Încheind, trebuie să spun că Ș. Cioculescu ne-a dat istoria literară și critică a vieții lui Caragiale sub forma fragmentară a prezentării de fișe și documente, inteligent comentate, netezind drumul viitoarei biografii, romanțate sau neromanțate, pe care o mai așteptăm și pe care, dacă adevărul nu-l supără pe criticul nostru și vechi prieten, și dacă-l primește, ar putea-o da tot el, la o altă ediție, mai cu grijă lucrată. Până atunci păstrăm toată stima pentru munca sa și toată tristețea pentru nerealizarea operii sale.

TEODOR SCORȚESCU: CONCINA PRĂDATĂ.

(Ed. Fundațiilor Regale.)

Trebuie să-mi mărturisesc dela început nedumerirea față cu admirația exagerată pe care în cronicile din „Revista Fundațiilor Regale” și din „Viața românească” au exprimat-o Mircea Eliade și Mihail Sebastian, pentru „Con-

cina prădată". Citind adeziunea lor, cu foarte puține rezerve, la acest roman, m'am grăbit să-l citesc, pentru a mă trezi după aceea cu o decepție. Într-adevăr, obișnuit să-i cunosc pe M. Sebastian și Mircea Eliade apreciatori ai unei literaturi de mai profundă și mai complexă esență sufletească, ai unei literaturi de conținut, de problematică și de viziune, îi surprind în flagrantă contradicție cu gestul lor, lăudabil până acum, dar, de astă dată cel puțin, deficient.

„Concina prădată” e o carte scrisă foarte frumos, dar foarte superficială. E scrisă frumos, adică fluent, geometric, simplu, cu o mare artă a naturaleței în expresie, cu o ușurință ce ascunde orice efort de expresie și aer, mai ales irigată, o atitudine de ironie, de dispreț, de cinism în fața vieții și a eroilor chiar. Eroul — și toți ceilalți eroi ai cărții, văzuți prin optica și povestirea acestuia, sunt asemeni lui — este un cinic. El vede lucid superficialitatea și desfrâul societății din jurul său, se complăce totuși în ea, ducând o viață de petreceri și destrăbălare pe care în același timp o bicește cu un superior dispreț și cu subtilă ironie. Dar...

Dar m'am obișnuit de un timp să privesc cărțile după un criteriu, poate burghez, dar nu indiferent, poate plat, dar nu inesențial și anume: valoarea unei cărți o văd în funcție de ceea ce rămâne după lectura ei. Cu cât și cu ce — sau invers — te alegi, esteticeste și totodată psihologiceste, după ce ai lăsat din mână o carte, iată o problemă care nu e de disprețuit deoarece este problema însăși a sensului literaturii, care nu e tocmai atât de gratuit pe cât se vede. Căci ea pune alternativa: este literatura o distracție agreabilă, sau o necesitate de viață în substanțialitatea vieții exprimată estetic? Dacă răspunsul la prima parte a întrebării e da și la a doua nu, atunci „Concina prădată” este o carte desăvârșită, dacă însă răspunsul e invers, atunci e o carte ratată. Căci toată cartea aceasta e un joc, dar un joc copilăros și superficial, un joc lipsit de orice idee sau semnificație umană mai adâncă. Ea este o spumă inconsistentă de șampanie, care s'a evaporat în momentul chiar al turnării lichidului în pahar. Cu ultima pagină a ei închisă, tot ce ai citit s'a risipit, s'a evaporat, s'a redus la neant. Cititorul nu rămâne cu nimic și ea și după citirea unui roman dedectiv, peste un timp nu va mai păstra în amintire niciun fapt și nicio figură a vreunui erou din roman.

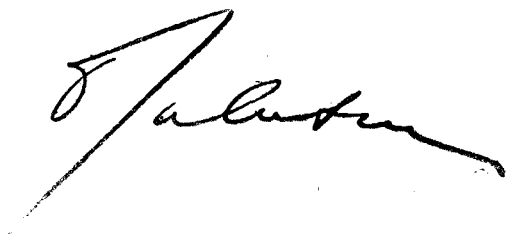
Dacă-l judec atât de aspru pe Teodor Scorțescu, e pentru că totuși el e un scriitor, un autentic scriitor și prin conștiința formală de care dă o strălucită dovadă, dar și prin simțul său de observație închis în multe fapte și gesturi ale eroilor săi. Dar toate faptele și observațiile cărții sale se pierd în vânt după lectură, pentru că le lipsește organizarea în jurul unei idei sau închegarea pe linia unei semnificații estetice — nici măcar titlul cărții neavând nicio legătură cu conținutul! — și pentru că nici personagiile n'au o viață complexă, aprofundată ci sunt simple fantome ale unei imaginații care le trage sforile. Totul e văzut pe deasupra, în treacăt, în fugă chiar, fără temeinicie și fără consistență. Eroii sunt siluete de fum, a căror îmbrățișare în imaginație te lasă cu brațele goale. Nici Vodîș, nici Mircea, nici Laura, nici Leana, nici Marta, nici Ghencea, nici Bitz., nici Luiza, nici toată galeria de nenumărate alte personaje n'au nicio individualitate bine determinată, nicio adâncime de viață suficientă pentru a-

proecta dincolo de carte. Ei au câteva trăsături deosebitoare, insuficiente pentru a-i pune pe picioarele proprii. Ei trăesc până la urmă în comentariul eroului, care nici el nu e în deajuns de adâncit. Mai multă consistență sufletească au Sylvia Vodiș și Vornicel, ei doi fiind mai individualizați, mai complecși, fără a putea însă depăși cadrul unor simple scheme.

Și totuși e în această carte multă vioiciune, multă mișcare, multă viață. nu în eroi, ci în fragmente de fapte, schițate sumar, este multă ironie și o prezență a comentariului cinic al autorului în descrierea vieții de boemă și luxură a Iașului antebelic, acestea toate de reală calitate scriitoricească, încât simți ciudă fiind silit să recunoști că, până la urmă, cu asemenea calități cartea e totuși ratată.

Poate că văd acum ceeace e totuși fermecător și aparent valoros în „Concina prădată”, ceeace e strălucitor dar neîndestulător spre a face din ea o operă realizată: ea e scrisă cu vervă și cu savoare. Iar aceste două calități nu reușesc să o salveze din superficialitatea, din insubstanțialitatea, din lipsa ei de contur, de idee, de viziune.

Regret că această carte care place la o lectură rapidă, însă decepționează la o atentă analiză, care atrage în primul moment, dar respinge după o corectare critică mai îndelungă, nu mă poate face să consemn decât eşecul categoric al unui scriitor cu reale și mari posibilități, care în „Popii” a debutat frumos și care, deși nu s’a realizat încă pe sine într’o operă solidă, dacă a știut să aștepte atât de cumpătat până să dea o a doua carte, mai poate fi așteptat, până când în viitoare opere să înlăture o nereușită, poate întâmplătoare și neconcludentă.

N O T E

IDEI — OAMENI — FAPTE

CRONICA EVENIMENTELOR

Și iar a fost șters un Stat de pe harta Europei. Danemarca nu mai există de cât în grija proteguitoare a Germaniei. După Austria, Cehoslovacia, apoi Polonia cucerită în 19 zile, iar în noaptea de 9 Aprilie, în zorii zilei, după o scurtă rezistență de câteva clipe numai, cauzând doar moartea câtorva soldați grăniceri, Danemarca s'a supus, lăsându-se... „proteguită”. Rege, guvern, națiune, întreaga armătură a unui stat pacinic, harnic și cinstit organizat? Ce contează, „Poporul care nu știe să lupte, nu merită să trăiască” e dictonul categoric din declarația dlui Hitler, purtând ecou din Supraomul nitscheian.

Dar nu a fost deajuns ocuparea Danemarcei. În aceeași noapte, trupele germane au debarcat și în Norvegia, în porturile Narvik, Bergen, Stavanger, Christiansand și Oslo. Aci însă se cunoștea dictonul de mai sus. Norvegienii nu s'a lăsat convinși de binefacerile protecțiunii. La orele 5 dimineața când se înmăna guvernului și regelui Haakon memoriul ultimatum prin care se cerea Norvegiei să se supună căci altfel va fi nimicită, armatele germane debarcau în fiordurile în cari se pregătise amănunțit ocuparea. Turiștii au jucat un rol capital și aci ca și în Austria și Cehoslovacia, ca și în Polonia și în Danemarca. Mateloți

improvizați ai vaselor de comerț păstrau ținuta marinarului luptător în colț tănuit al vasului. Iar la semnalul dat, și-au jucat rolul. Câteva sute de soldați au reușit să ocupe capitala țării. În fiord însă vasele de războiu norvegiene s'au dus la fund de gât cu cele mai frumoase unități germane, pe când regele Haakon și guvernul său porneau în pibegie prin ghețarii polari.

Germanii motivează atacul fulgertor contra țărilor nordice prin necesitatea de a nu lăsa pe aliați să le-o ia înainte. Sâmburele acestor operațiuni se găsește în nevoia ca prăpădul apocaliptic al luptelor să se deslănțuiască pe teritoriu străin. Și mugurul pare a fi în atacarea vasului Aitmark în fiordul norvegian. Pentru blocada aplicată de aliați era necesară închiderea apelor teritoriale norvegiene, navigației germane. Erau trișați. Tot efortul lor era zădărnicit. Marea Nordului rămânea brăzdată de vasele germane prin apele teritoriale ale Norvegiei. Și cu ele, era asigurată aprovizionarea Germaniei cu minereul atât de necesar din nordul Scandinaviei.

Într-o noapte aliații au minat în patru puncte coasta de Vest a Scandinaviei. A doua zi Germania a ocupat Danemarca și a debarcat în porturile norvegiene. Prin aceasta s'a angajat și prima luptă navală care a fost extrem de crâncenă și scump plătită.

prin scufundarea celor mai puternice unități ale ambelor amiralități. Au participat la acest prim contact al flotei, după cât relatează telegramele, peste 250 unități navale din ambele rabere și peste 1000 de avioane. Marea Nordului, strâmtorile Skager Rac și Categatt au devenit cimitire imbelșugate alimentate cu trupuri omenești și cu vase mutilate.

Dacă în Danemarca treburile au mers ușor pentru Germania nu tot așa fost și în Norvegia. Aci a dat de rezistență. Națiunea această paeinică s'a opinit într'un efort eroic, după primele clipe de demoralizare și deprimare. Rezistența norvegienilor a stricat oarecari socoteli. Fapt e că ea a dat posibilitate aliaților să încerce un efort care se va putea aprecia mai târziu. În șase zile s'a organizat și debarcat în Norvegia un corp expediționar bine echipat.

Azi în Scandinavia avem teatrul adevărat al războiului anglo-franco-german. Crâncen război: de exterminare. Nemilos război care va metamorfoza Europa mâine.

Evenimentele dela Nord au avut repercursiuni și în bazinul dunărean. Și aci s'a fremătat. Balcanii au avut un exemplu în cea ce pătinesc statele nordice, dezbinare și dezarmare. De aceea pare a se fi recules. Primul efect l-am văzut în înțelegerea tuturor statelor riverane, asupra măsurilor pentru poliția Dunării. Măsuri radicale. Din pățania altora de ce să nu tragem foloase? Statele mici, de ce să nu se unească pentru a nu deveni jucării în mâna puterilor cari nu urmăresc decât interesele lor?

România a întins cinstit mâna vecinilor săi. Vor răspunde la fel?

Așteptăm. Până atunci la Nord e prăpăd. Pe uscat, pe mare, sub ape și în văzduh, moartea pustiește.

M. Samarineanu.

SATUL ȘI CASA LUI COȘBUC

Aproape de Năsăud, în țara grănicerilor de altădată, se ascunde sfios între catene carpatice, satul în care a apărut în lume unul dintre cei mai expresivi poeți ai etosului românesc, nemurătorul George Coșbuc. Plecând dela Năsăud spre soare apune, ajungi la o vale care fuge gălăgioasă, rostogolindu-se printre stânci în unde cristaline. Inaintând spre izvorul acestei văi romantice, ce curge între două dealuri împădurite, dai de satul lui Coșbuc. De departe îți atrage atenția ronțăitul unei mori primitive. E moara în jurul căreia se juca în anii copilăriei zglobii, poetul țăranimii, moara cântată atât de frumos de Coșbuc:

Stăteam de vorbă eu și gloata
La roata morii ne uitam
Și de 'nzadar ne frământam
Că de-adevăr noi tot nu dam
Dece se'nvârte roata?

(Roata morii)

Dela moară începe satul străbătut de Valea Sălăuții și e înconjurat de dealuri împădurite „cum încinge mândra brăul”. Căsuțele spoite și artistice în sărăcia lor, sunt grupate în jurul unei bisericuțe, cu turnuleful țuguat între ploi... De pe strada principală se vede lunca satului, unde se încinge hora Dumineca și în zile de sărbători, unde stătea adesea și băiatul popii din „Hordou”, poetul satului, care învăța flăcăii chiuituri inedite. Drept în mijlocul satului e vechea casă parohială în care a văzut lumina zilei George Coșbuc, la 8 Septembrie 1866. Lângă casă străjuiesc doi ploi bătrâni. O placă de marmoră albă lămurește trecătorul: „Aci s'a născut marele meșter al graiului românesc, poetul George Coșbuc:

O luptă e viața, deci te luptă
Cu dragoste de ea, cu dor,
Orcare ar fi sfârșitul luptei,

Să mori luptând căci ești dator.

Camera dinspre stradă e rezervată unui Muzeu Coșbuc, în care să se păstreze fotografii, scrisori, manuscrise și alte obiecte în legătură cu viața și opera lui Coșbuc. Ar trebui să se deschidă și un registru, în care să semneze toți vizitatorii... În câțiva ani am avea semnăturile tuturor figurilor culturale. Casa părintelui Sebastian Coșbuc din Hordou (azi Coșbuc după numele poetului), a devenit un loc de pelerinaj cultural. În 1925, cu ocazia desvelirii bustului lui Coșbuc, în fața liceului din Năsăud, satul și casa poetului au fost vizitate de toți participanții, de reprezentanții tuturor instituțiilor și societăților culturale din țară. Implinindu-se în 1928, zece ani de când Coșbuc a plecat dintre noi, s'a făcut al doilea pelerinaj, în stil tot așa de mare. Toți elevii școalelor năsăudene, ne-am dus în satul lui Coșbuc. Am asistat la parastasul oficiat de un sobor de preoți „pentru odihna sufletului răposatului rob al lui Dumnezeu George”. Serbarea s'a desfășurat în curtea școlii primare ce poartă numele poetului. E important de remarcat că poetul a învățat az — buche — vede-le, la această școală sătească. Tot aci a compus cea dintâi poezie dedicată dascălului Tănăsucă, amicul părintelui Sebastian Coșbuc și cântărețul lui, la biserica din sat. Cele dintâi versuri ale lui Coșbuc sunt următoarele:

Când Tănăsucă începe să cânte
mai marilor vovezozi,
Toți câinii încep a bate din cozi

În ele satirizează glasul nu tocmai artistic, al cantorului din sat, a dascălului Tănăsucă.

Lângă casa poetului trece un drum umbrit de plop, ce duce la moară. Privind drumul cu plop și casa bătrână, mi-au venit în minte frumoasele versuri:

În vaduri ape repezi curg
Și vuet dau în cale,
Iar nopți în umedul amurg,
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei împletesc
Cărări ce duc la moară,
Acolo, mamă, te zărește
Pe tîncîntr'o căscioară. (Mama)

Realitatea proiectează în unde și mai luminoase, exactitatea imaginilor din satul poetului.

Asupra satului cu liniște de mănăstire și cu vieață patriarhală, locuit de descendenții „cătanelor negre”, a bravilor grăniceri elogiați de scriptele celor trecute vremi, există o schiță monografică, scrisă cu mult suflet de dl Tiberiu Morariu, profesor la Universitatea din Cluj. Există apoi, o serie nesfârșită de articole resirate prin toate revistele și ziarele românești și stăine. Satul unui sărutat al Muzelor, e destinat nemuririi, chiar prin faptul că a dat Panteonului marilor inspirați, un suflet nou, o candelă nestinsă a artei lui Homer.

MIHAI UȚĂ — PASCAL. *București,*
Ed. Casei Școalelor.

Dl Mihai Uță, profesor la Universitatea din Iași, cunoscut prin studiile despre Descartes și Auguste Comte, ne dă o monografie a lui Blaise Pascal. Filosofia lui Pascal, fecundă prin profunzime și spirit profund metafizic, preocupă în mare măsură filosofia românească contemporană. E regretabil că nu avem o tălmăcire a scrierilor lui Pascal. Sperăm că le vom avea. Psihologia oamenilor cari încearcă să stabilească coeficientul de inteligență al oamenilor mari, după datele relative la copilăria lor, a stabilit că Pascal avea coeficientul de inteligență 200, era cea mai remarcabilă inteligență a tuturor vremurilor, un spirit eminamente filosofic și matematic. Filosofia

lui Pascal e studiată de dl Uță în cadrul general al epocii în care apare. Fortunat Strowski ne-a prezentat epoca lui Pascal, pe baza informațiilor istorice. Dl Uță ne arată preocupările secolului al XVII și în cadrul spiritualității franceze din acest veac, se ocupă și de figura prometeică a lui Pascal. Se ocupă de evoluția intelectuală a acestui filosof, insistând în special asupra influenței Janseniste, a celebrei vetre spirituale de la Port Royal. Henri Bremond, cunoscutul istoric al misticii franceze neagă rolul jansenismului, în opera lui Pascal. Credem că dl Uță a accentuat în mod fericit rolul jansenismului. Cartea d-sale fixează doctrina lui Pascal și lucrările sale fizico-matematice, într'un stil simplu, aproape popular. Nu are aparat critic în josul paginii, nici nu ne dă indicațiuni bibliografice, dar cu toate acestea poate fi citită cu mult folos de oricine. Autorul ne-a dat o monografie foarte reușită a vieții și a operei lui Pascal.

ȘTEFAN BEZDECHI.
NICOLAUS OLAHUS.

Primul umanist de origină română

În satul Aninoasa din Gorjul Olteniei, s'a înlăcrat anul trecut o editură în care s'au publicat peste 20 de lucrări filosofico-teologice, făcându-ne cunoscute multe mistere orientale, aproape noi în erudiția noastră. În seria tipăriturilor ce poartă emblema simbolică Ram (probabil de origine indiană), apare și o monografie extrem de importantă, a unei figuri epocale din secolul al XVI-a. În trecut Transilvaniei, multe energii românești, s'au pierdut între unguri. Unii au devenit valori culturale sau politice. În secolul al XVI-a au fost pierduți pentru elementul românesc umaniștii Nicolae Olahul și Mihail Vălașul (al doilea era bihorcan). Dl Bezdechi, profesor

de limba elenă la Universitatea din Cluj, studiază viața și opera lui Olahus. Precum mitropolitul Petru Movilă a creat o epocă nouă în istoria ortodoxiei rusești, tot așa Nicolaus Olahus e un mare deschizător de drumuri, în istoria catolicismului unguresc. Olahus se naște la 10 Ianuarie 1495 în Sibiu, din părinți români, coboritor după tată din neamul lui Draculea (Draculae Voyvodae), iar după mamă din neamul regelui Matia. Prin muncă nepregetată și prin talent deosebit, urcă până la cel mai înalt grad ecleziastic la acela de Mitropolit Primat al Ungariei.

A scris câteva cărți polemice împotriva protestanților, un volum istorico-etnografic despre Ungaria și numeroase poezii și epistole. Era în corespondență cu umaniștii epocii sale (Erasmus de Rotterdam, Nauniuss, Danus, Hubertus, etc.) A scris în latinește, fiindcă aceasta era limba culturală a epocii sale. Poate fi considerat un distins reprezentant al geniului românesc din sec. XVI, dar un geniu românesc trecut în altă țară.

VOLBURĂ POIANĂ NĂSTURĂȘ:

ȚARA NOASTRĂ. Poezii.

În capitala Banatului s'a întemeiat sub egida Astrei, o editură care își propune să tipărească diverse lucrări ale scriitorilor bănățeni. Revista „Luceafărul” devine tribuna noii mișcări literare din Banat.

Noua editură și-a inaugurat activitatea cu un volum de versuri al d-lui Volbură Poiană-Năsturaș. Titlul volumului — Țara Noastră — se justifică prin numeroasele aspecte ale realității românești. În 11 capitole găsim accente numeroase despre diverse aspecte ale pământului și ale sufletului nostru.

Începe cu satul „Zăriște cosmică și conștiință a destinului emanat de veș-

nicie" (Lucian Blaga). La capul satului stă de veghe o troiță:

Din scăpărări de bardă și de lună
I-am aurit scheletul de stejar
Și unde drumurile se adună
Am pus o mărturie la hotar.

Din sat, de acasă din Moldova scum-
pelor amintiri, ne duce mai departe,
în luncă:

În vis de vară
Pe drum de țară
Lunca e'n mers
Singură pare
Ea în mișcare
La univers.

În luncă e sbor și cântec — iată ce
ne prezintă în capitolul al treilea. Po-
vestește în graiu frumos, lucruri minu-
tate despre pasări:

O sburătoare sub arțar
De astăzi dimineață țipă:
C'o piatră un copil hoinar
I-a rupt sârmaei o aripă.
Și cum din ramuri se desprind
Tăcute frunze legănate
O'ngroapă toamna troenind
Deasupra frunzele uscate.

La dl Volbură Poiană-Năsturaș darul
de povestitor se întâlnește cu cel de
făuritor de versuri, amintindu-ne cla-
sica formulă a Artei Poetice. Ars pic-
tura poesis — Descrierea este un ele-
ment constitutiv al lirei. — Cred
mai interesant pastelul cu care se des-
chide seria poeziilor despre Balcic:

Și ca un pom sub ramuri, mă adum-
brește veacul.

O stea s'acafă'n vârful de minaret cu
firul

Covârșitor de aur și raza ei se'ntinde
Pe muchi de stânci, pe ramuri cu ac de
argint se prinde,

Să nu ajungă'n ceruri, când bate'ncet
zefirul,

Se uită lung Balcicul cu stelele în mare
Stau bărcile ancorate de-o veșnicie
parcă

Pe când se duce luna să doarmă în-
tr'o barcă,

Vin cerurile negre în valuri să coboare

Lira poetului nostru, vibrează și sub
emoția religioasă. În ciclul „Pașii Dom-
nului” ne dă o serie de poezii reli-
gioase, în cari cântă cu entuziasm de
creștin pios. Reproduce un singur exem-
plu, în care ne prezintă în aureolă de
raze și de soare, crucea ce veghează
în turla bisericești:

Așa te văd: în vârf de turn sfințită
Mai albă ca zăpada și lumina:
Iar toamna când e palidă grădina;
De plânge frunza toată irosită.
Tu parcă ești o flacără ușoară —
Un inger pogorit din largul slavei
Ușor oprit la marginea Dumbravei
S'asculte pasul toamnei cum coboară,
Iosif E. Naghiu.

DESTRĂMARE de AL. MIRONESCU.

Ed. Fundațiilor Regale.

Este vorba de viața unui copil cre-
scut în zbuciumul marelui război. E-
roul romanului ar trebui deci să fie
Șerban, luat din clasele primare și dus
până la eliberarea din armată. Numai
că povestea este încărcată cu o întreagă
galerie de portrete și episoade mai
mult sau mai puțin legate cu firul po-
vestei principale.

Șerban este un copil precoce mai
ales din punct de vedere sexual. De
mic copilului îi plăcea să doarmă lân-
gă picioarele Mariței care „îmbia mâna
copilului să se urce, încărcată de por-
niri firești, cât mai sus, cât mai sus”.
Autorul îl poartă chiar prin mahalaua
imundă a felinarului roșu, acumă când
e mic și apoi când va avea 15 ani. Scu-
tim aceste pagini de un naturalism
abject și nu mai cităm. Naturalismul
este o nuanță cultivată în literatură
și poate să ne aducă frumosul în față.
Naturalismul cântat cu disprețul sim-

țului moral și estetic, împletit cu cele mai scârboase trivialități este ieftin, ușor și la îndemâna oricui. Autorul simte deliciul unei voluptăți căutând scene, chiar fără legătură, ca să ne dea trivialul și scârbosul. De mic, Șerban are relații sexuale, pe cari autorul le expune. Dar câte ar fi de expus! Romancierul vrea parcă să ne arate „că copiii știu cum se iubesc oamenii”. Mai târziu îl vedem în patul Margaretei și al altor servitoare, femei etc. Trivialitatea supără chiar și pe autor, căci pe alocurea nu mai scrie cuvântul scârbos întreg ci numai inițialele: c... b... etc.

Talentul scriitorului este evident, ne dă portrete admirabile, de pildă acela al doamnei Zamfirescu, un tip cu accentuată duplicitate. Păcat că talentul se servește de un material urât mirositor, fără a fi măcar nevoie. Sunt pagini cu „bălegar”, cu mirosuri fetide, cu scârboșenii neînsemnate (episodul câinelui otrăvit). Citiți la pagina 306 ultimele rânduri și spuneți cât a câștigat literatura prin trivialitatea pe care o găsiți acolo.

Nu cerem artei să se pună cu orice preț în serviciul moralei. Fiecare e liber să conceapă frumosul cum crede. Dar este un nou punct de vedere din care ne permitem să judecăm: Trăim timpuri de înalte preocupări de regenerare și redresare sufletească. Literatura sănătoasă își va spune cuvântul ei; dar și-l va spune și cea bolnavă. Avem destulă de aceasta ca să ne mai dea și d. Mironescu o lucrare sub nivel. Ceeace e mai trist e că aceste impresii fiind comunicate unei persoane cunoscutoare în literatură și stăpână pe principiile estetice literare, mi-a spus că într'adevăr se scrie multă pornografie, dar ce să-i faci? Acest stil e la modă și place!

Literatură efină!

TUNDA de MAURA PRIGOR

Ed. Cartea Românească

Un volumaș de nuvele și schițe cu subiecte aproape numai din dogoarea Dobrogei. Dobrogea... Vedemii nedesluite de colibe răvășite printre coline de lut galben și salcâmi ofiliți de vânt... etc.” ne vorbește prefața autoarei. Mărturisim că prefața e mai limpede decât opera însăși. Maura Prigor are talent, stil și concepție; pentru ce dar ține să fie la modă și să ne dea pagini „nedesluite”. Vrea să se alăture bandei halucinaților, cari caută întinericul cu lumânarea și cari țin cu orice preț să scrie fără înțeles!? Sunt în acest volumaș pagini frumoase, cari ne dau admirabil culoritul sălbatic și atmosfera vieții de zbucium pescăresc; dar sunt și pagini voite de hermetism în proză.

OAMENI ȘI ASPECTE DIN ISTORIA AROMANILOR de STERIE DIAMANDI

Ed. Cugetarea

Despre lucrările d-lui Diamandi am mai vorbit în revista noastră. Volumul de față, cu o bogată documentare istorico-geografică, este o prețioasă contribuție la povestea vieții dramatice a unui popor rupt din trupul nostru.

Trezirea lor la conștiința națională s'a făcut treptat, cei mai bogați mai ales suferind de grecomanie. Și cei diutăiu cari s'au trezit au fost, spune d. Diamandi, macedonenii stabiliți în fosta Austro-Ungarie. Poporul însă, poporul de păstori își spunea limpede când era întrebă: Ce sunteți voi? — *Him Rumâni!* Renașterea națională în Macedonia românească a ținut mult și cei de aici au jucat un mare rol în această renaștere. Dumitru Bolintineanu, Elliade Rădulescu, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, I. Brătianu, Ion Ghica, Tache Ionescu etc., toți au fă-

cut ce au putut pentru readucerea, prin școală mai ales, a acestor frați la simțămintele lor firești.

Căsim aici jertfa de sânge a armănilor, valoarea lor culturală și pentru noi și pentru greci, figuri reprezentative (Andrei Șaguna, I. Coletti, M. Boiagi, Dimitrie Cazacovici). Dar mai ales este frumoasă epoca renașterii, epoca lui Apostol Mărgărit.

Pentru cel ce-și iubește neamul și vrea să cunoască povestea lui întregă, cartea d-lui Sterie Diamandi, scrisă frumos, este plină de interes susținut până la sfârșit.

GEO BOGZA:

ȚĂRI DE PIATRĂ, DE FOC ȘI DE PĂMÂNT.

Ed. Fundațiile Regale

D. Ion Simionescu afirmă de multe ori că nu ne cunoaștem în amănunte frumusețile legendare ale țării. Cu atât mai mult s'ar putea afirma aceasta, despre aspectul cu totul inedit al vieții diverselor regiuni și mai ales ale diverselor unități sociale.

Tratatele științifice ne prezintă realitatea fizică și socială sub aspectul ei static. Cititorul e mânat de imboldul de a cunoaște și aspectul dinamic al realității. Din acest punct de vedere literatura apare ca act de cunoaștere, prezentând cititorilor multe fapte necunoscute din lumea pe care o studiază. În seria acestor cărți literare cari au și rolul de a ne face să cunoaștem lucruri cu totul noi, se înșiră și cartea recentă a d-lui Geo Bogza intitulată atât de măiestrit — Țări de piatră, de foc și de pământ. — Titlul enigmatic ne a sugerat multe lucruri și e aproape imposibil să ghicim despre ce ne vorbește. Citind cartea înțelegem ușor tâlcul titlului. Autorul ne prezintă frumos în formă literară, aspecte din țară și din viață. Vorbind mai filosofic, am spune că d. Geo Bogza ne prezintă aspecte ontologice. Țara de

piatră e Țara Moșilor și ne descrie aspecte interesante din viața Moșilor și în special a minerilor dela Roșia Montană. Țara de foc e Cadrilaterul. O numește țară de foc sub presiunea incendiilor din ultimii ani. Țara de pământ e Basarabia. Autorul descrie cu mult talent mizeriile Chișinăului, viața nenorocită a suburbiilor acestui oraș și multe aspecte sociale ale vieții basarabene. Cartea mai are un capitol nepomenit în titlu. E țara de ape, Delta Dunării, cu viețile romantice ale marinarilor și ale excursioniștilor.

Opera d-lui Bogza, e o serie de reportagii, cu informațiuni inedite.

IMPĂRATUL MARCU AURELIU
FILOSOFUL de MATEI GR. PEU-
CESCU. — *Ed. „Bucovina” București.*

Îmi amintesc de d. Peucescu decând că pe băncile liceului Lazăr și mai apoi ale Universității. Un admirator al culturii greco-romane și pe urmă preocupat de studiile filozofice. Ne-a dat lucrări de valoare (*Le combat de la Conscience; Mouvement et Pensée; Une nouvelle conception de Monisme Spiritualiste.* etc.)

Lucrarea pe care a publicat-o acum d. Peucescu umple un gol. Personalitatea marelui împărat — filozof, stoic, aproape creștin, poate servi ca model de muncă, de voință, de majestate sufletească și de bun simț tineretului nostru. Dl. Matei Gr. Peucescu, ne dă un portret complet și o filozofie clar conturată, așezându-l pe Marcus Aurelius la locul pe care și l-a cucerit în istoria culturii omenesci.

Capitolele: Sufletul și Insușirile sufletului... sunt monumente, nu de psihologie, cum ne-am aștepta, ci de înălțime de cugetare, de preocupare de desăvârșirea omului. Tipărită în condiții bune, cu îngrijirea și forma pe care i-a dat-o autorul, lucrarea merită atenția tuturor iubitorilor de cultură.

G. Bota

CĂRȚI MAGHIARE DIN TRANSILVANIA

TABÉRY GÉZA: *SZEBENI VIHAR*.

Ed. Grafica, Oradea.

D. Tabéry Géza este unul dintre cei mai talentați prozatori unguri contemporani. Cum însă azi nu este suficient ca un scriitor să aibă talent, ci trebuie să știe să facă și compromisuri, d-sa a fost și este în continuu nedreptățit atât de colegii săi, cât și de critica „oficială” ungară.

Ceeace caracterizează pe d. Tabéry Géza ca prozator mai presus de orice este curajul de a ne prezenta omul fără nici-o stilizare, cu calități și defecte cu tot, așa cum îl cunoaștem din viața reală.

În „Szebeni Vihar”, d-sa a reeditat povestirile publicate în decurs de douăzeci de ani în diferite reviste și ziare din Transilvania. Găsim aici peripețiile și reminiscențele vieții de ostaș din vechiul războiu mondial alături de scrierile literatului matur, care pătrunde în cele mai ascunse resorturi ale gândirii și sufletului omenesc.

Polurile printre cari oscilează fantazia, ideile și personagiile bizare ale d-lui Tabéry, îi schițează două nuvele, cari ni se par cele mai caracteristice. Plutonierul de aprovizionare Frank Fritz care, întorcându-se de pe front, într-un restaurant modest dela periferia Sibiului golește nepăsător unul după altul, țapii cu bere, împreună cu prietenul său Gold, cântând cu cunoscuta monotonie săsească:

„Für Hlinterland” — nu „für Vaterland”. Doar nu era să se omoare de entuziasm pentru Ungaria un sas, ai cărui strămoși în șaptesute de ani nu au învățat bine ungurește și care a avut prilejul să cunoască adânc infernul războiului.

Frank Fritz, saturat de bere, se îndreaptă spre casă, urmat de nevasta

sa (umbra vieții sale) și de prietenul Gold. Pe drum îl cuceresc virtuțile militare. Scoate sabia să taie becul dela un colț de stradă și îl rănește pe bunul său prieten Gold.

Acasă își aduce aminte că în Ga-liția, unde aveau obiceiul să alunge plictiseala vieții de front tot cu alcool, odată își înfipse sabia în cadavrul unui cal. Ce se va întâmpla dacă rana prietenului Gold se infectează?

Se duce la el să-l prevină. Gold îl primește rece. Violent schimb de cuvinte. Până când la sfârșit, prietenul rănit scoate și el un briceag ca să-și ia revanșa.

În ochii plutonierului Frank Fritz care, în viața civilă, este măcelar, se întunecă lumea. Smulge briceagul din mâna lui Gold și i-l înfinge în abdomen. Apoi se prăbușește ca o cârpă la picioarele victimei. Vecinii îl găsesc peste câteva ore gemând într-o desăvârșită inconștiență, sugând sângele victimei de care l-a legat o prietenie de mai multe decenii...

Ce realism bizar! D. Tabéry pare să fi avut în tinerețe o vădită preferință pentru pornirile antisociale ale omului.

În a doua jumătate a carierei sale de romancier, predomină însă nostalgia după o armonie și un pacifism care, în urma condeiului d-sale, devine convingător și simpatice.

Disprețul pentru oameni ce se desprinde din primele lucrări ale d-lui Tabéry, filtrat mai târziu, prin experiența bărbatului matur, se transformă într-o discretă și pe alocurea chiar înduioșată compătimire pentru oameni.

Acest nou fel de a vedea atinge culmi nebănuite în povestirea „Model de zeu”, care ni se pare cea mai caracteristică bucată din volum. Matei,

un om simplu, angajat de un sculptor cu șanse de mare artist, să-i servească de model pentru un zeu din mitologia antică, nu poate convinge pe dulgherul chemat să-i facă pedestalul cuvenit, de subtilitatea rolului de „model de zeu”. Întâmplarea face ca dulgherul să-i arunce o privire ironică tocmai în momentul când el își scaldă sufletul în valurile calde ale acestui sentiment de superioritate neînțeleasă.

Privirea ironică a dulgherului îi străpunge inima. Se prăbușește mort pe podea.

Bucățile recitate în „Szebeni Vihar” au fost scrise la mari răstimpuri și totmai deaceia sunt de valori inegale. Marchează însă un talent de mare anvergură.

IMRE SÁNDOR: SZINHÁZ.

Ed. Grafica, Oradea.

Simpaticul Imre Alexandru, care de mai bine de douăzeci de ani supraviețuiește culisele mișcării dramatice ungare din România, cu zâmbet blând pe buze, este unul dintre cei mai apreciați regizori unguri.

Cu toate că în ultimul timp duce o viață foarte retrasă, nimeni nu-i contestă meritele în consolidarea teatrului unguresc dela noi, teatru care în viața unei minorități etnice îndeplinește o funcțiune spirituală și culturală vitală.

Ne-am obișnuit ca eforturile spirituale și culturale ungare din România să fie susținute de evreimea din orașele transilvănene. Este deci firesc că după ruptura ce s'a produs cu câțiva ani în urmă între această evreime și restul maghiarimei dela noi, teatrul unguresc a intrat în decadentă. Cu drept cuvânt se întreabă d. Janovics Eugen în prefață: „Pe cine mai interesează oare teatrul aici în Transilvania unde nimeni nu exercită presiunea sa proprie?”

D. Imre supune unei temeinice analize fazele prin cari a trecut teatrul în ultimele trei decenii, dela trupele ambulante la reprezentațiile în aer liber, raportate la situația minorității ungare din România, scoțând în relief contradicția ce există între străduința teatrului de a atinge cât mai înalte culmi artistice și între situația financiară precară în care se sbate burghezia europeană dela războiu încoace.

D. Imre găsește că niciun teatru particular nu este în stare să învingă această contradicție.

Societatea ungară din Transilvania în primii ani de unire și-a făcut datoria cu prisosință față de teatrul unguresc. Aproape în toate orașele din Transilvania a constituit societăți pentru subvenționarea lui, iar primăriile municipiilor respective și-au dat contribuția cu o lealitate care trebuie să fie apreciată și recunoscută de compatrioții noștri minoritari.

Ar fi o greșală ca decadența teatrului ungar din Transilvania să fie atribuită unor cauze inexistente. Dar un teatru neprotejat de stat, în situația actuală, nu poate învinge concurența diletanților, a cinematografului și a coreografiei.

Criza teatrului nu este un fenomen local. Ea se accentuează în toată Europa. Și poate că d. Imre are dreptate când o atribuie condițiunilor sociale vitrege.

În anul 1939 autorul a fost invitat ca, împreună cu contele Bánffy Nicolae, președintele comunității ungare din România, să organizeze la Seghedin reprezentarea în aer liber a câtorva piese reprezentative. — Acolo a stat de vorbă cu un spectator cult asupra valorii artistice a teatrului în aer liber. Dialogul publicat în volumul de față conchide că teatrul în

aer liber pune în mișcare pe o scară mai largă interesul mulțimei.

D. Imre stăruiește ca să se organizeze și în Transilvania reprezentații în aer liber. Nu știm dacă cele câteva reprezentații de acest gen ce s'au ținut la Cluj și Oradea cu câțiva ani în urmă, nu au dovedit oare că publicul nostru nu poate suporta cheltuielile imense ale acestor reprezentații?

D. Imre are cuvinte aspre la adresa capitaliștilor cari fac afaceri din teatrul care ar trebui să rămână întotdeauna artă pură. Credem însă că teatrele particulare nu se vor putea debarasa niciodată de acest inconvenient.

Susține că teatrul trebuie să îndeplinească o funcțiune în societate, dar este pesimist în ceea ce privește viitorul.

În ultimă analiză, cartea d-lui Imre — în care sunt adunate o serie de conferințe și articole deja cunoscute — este o contribuție prețioasă la cunoașterea teatrului, din care unele capitole ar trebui traduse și în limbele străine.

RADÓ ÁRPÁD: VIHAROS NAPOK

În „Zile furtunoase” d. Radó Árpád a reeditat reportajele publicate în diferitele ziare dela Oradea. Sunt instantee prin cari sensibilitatea unui ziarist de rasă a înregistrat micile tragedii omenesti pe cari le întâmpină zilnic în alergăturile sale de recunoaștere.

D. Radó este un ziarist de rară sensibilitate și un pacifist încorijibil. Nu vede decât numai partea frumoasă din viață. Îi repugnă dinamismul, lupta și evoluția, fără de cari lumea ar fi un cavou imens.

Dela această aversiune burgheză față de tot ce în viața este mișcare și într'adevăr „viață”, până la pesimism este numai un pas. Autorul pare a fi fericit că o scrisoare adresată unui oarecare student francez pândit de milioane

de ochi germani poate fi încheiată astfel:

„Simt cu precizie că totul este în zadar și fără de speranță.”

În timpul când volumul d-lui Radó se află sub tipar, l-am întâlnit într-o zi la Oradea. Era în căutarea unui titlu expresiv pentru această carte care, pare-ni-se, este primul său volum. După ce ne-a recapitulat pe scurt conținutul volumului, nedumerit ne-a întrebat:

„Zile furtunoase ar fi potrivit?”

Nu ne-am pronunțat atunci. Azi putem spune că nu este. Obsedații păcii eterne și ai imobilității burgheze pentru ce fac oare eforturi să privească totul prin prizma „furtunei” și a dinamismului?

Nu trebuie să se creadă că d. Radó care, cu câțiva ani în urmă, vroia să învețe românește și să se angajeze la un ziar românesc din București, răstălmăcește părerile sale proprii. În Transilvania există o categorie (s'ar putea spune: o clasă) de intelectuali minoritari crescuți în spiritul unui europeanism fals, cari nu au curajul să se încadreze fără rezerve în disciplina spirituală a noului curent naționalist ce cucerește Europa.

Nimeni nu le cere imposibilul. Dar credem că este momentul în care trebuie să vadă și ei că „filozofia” lor negativă este perimată și că istoria își urmează cursul depășind ironic pe cei cari încearcă să i se opună.

Pacifismul exagerat al d-lui Radó este o moștenire nenorocită a veacului trecut. Secolul al XX-lea este secolul vitezei, al eforturilor eroice și al mișcării continue.

Alexandru Olteanu

CITIȚI:

„Noua Gazeta de Vest”

REVISTA REVISTELOR

ROMÂNEȘTE

LUMINA, Anul III, no. 1—4. E revista liceului român din Grebena (Grecia) redactată de elevi și de conducătorii școlii. Depășește cadrul preocupărilor școlarești, fiind singurul organ de publicitate pentru cei de peste hotare. Și e bine că nu se limitează la aceste preocupări. Felicităm pe d. director Ciumeti, că a realizat un gând cu care am pornit și noi atunci când am înființat acest liceu. Un singur regret. Că revista din cauza greutăților materiale, nu poate apare regulat. De altfel aceasta este suferința mai tuturor revistelor nesubvenționate.

Numărul de față ne aduce material foarte bogat. Articolul de fond semnat de fostul director al Școlii Superioare de Comerț din Salonic, azi profesor universitar la București și membru al Academiei Române, eruditul T. Capidan, ne dă relațiuni de un interes deosebit asupra românilor din Albania. L-am ascultat la Radio și ne-a făcut mare plăcere recitându-l în „Lumina”. În Albania avem un număr de 100.000 români, față de cei 800.000 cetățeni cari formează populația țării. Fostul rege Zogu, a apărut pentru prima oară, în calitate de conducător al albanezilor, sub ocupația austrieșilor, la început ofițer, apoi ministru, președinte de consiliu, președinte al republicii albaneze ca la urmă să se încoroneze rege. Mișcarea națională albaneză a pornit și a fost susținută și ajutată materialicește și moral, la București. Poporul albanez a trăit într-o stare de inferioritate față de toate popoarele din fosta Turcie. Albanezii se găseau în această stare fiindcă nu aveau un stat înrudit care să le susțină inte-

resele. La București au înființat prima societate culturală în retortele căreia se stimula naționalismul. Purta numele de „Drita”. Aceasta, în 1881. Și tot la București au apărut primele ziare și reviste albaneze. Apoi, stimulate de București, au luat ființă alte societăți culturale albaneze, în America și în Egipt. Ca să se vadă cât a ajutat România pe albanezi spre a-și canaliza viața națională e destul să spunem că primul președinte al „Dritei” a fost V. A. Ureche.

Sprîjinul aceasta care li se acorda de români, părea că încheagă o legătură strânsă albano-română. Ei își și formulaseră un crez pentru luptă comună, cristalizat prin această asigurare: „Albano-românii sunt ca doi frați într-o tulpină, căci noi, albanezii, nu facem nicio deosebire între națiunile surori albaneză și macedoneană, ci lucrăm pentru interesul uneia ca și pentru interesul alteia”. Cum s’au purtat mai târziu când s’au văzut organizați la ei acasă? Ne-au închis toate școalele românești, chiar și cele în cari, mare parte din cărturarii lor învățaseră să citească.

D. T. Capidan arată apoi rolul pe care l-au jucat și-l joacă românii macedoneni în Albania, unde întregul comerț și mai toate meseriile sunt în mîna lor. Soarta acestor români nu ne poate fi indiferentă deci.

Un articol foarte interesant publică, și d. Valeriu Papahagi, intitulat „Învățați Aromâni în sec. al XVIII” și frumoase poezii d. Nuși Tulliu în dialect. Numărul acesta, prin bogăția materialului și prin importanța problemelor cari sunt discutate, reprezintă un succes.

HOTARUL. Anul VII. No. 1—3 pe Ianuarie-Mai. Ne bucură sincer apariția acestei reviste arădane, chiar dacă a fost nevoită să apară în număr întreg, dela început. Aducea cu fiecare caet probleme locale cari nu interesau numai pe istoriei sau pe regionalistii cari dela o vreme au ajuns să devie beneficiari. Ci aducea și prospecte de preocupare actuală. Fără „stele”, prin zel și muncă, paginile „Hotarului” au fost totdeauna parcurse cu plăcere. Alături de condeie cunoscute, consacrate, nume noi, promițătoare.

Ii dorim sfârșit, calvarului. Și drum luminos, de bunăînțelegere între intelectualii arădani.

În numărul acesta avem o lămurire în articolul prim, intitulat: „Suntem datori o tălmăcire”. E și amărăciune și o leacă de acid agresiv, în rândurile acestei lămuriri. Sperăm că cu această nuanță de agresivitate s’au lichidat toate adversitățile. Și că cei cari au alt drum să meargă sănătoși. Din articolul lămurire desprindem programul revistei. După ce afirmă... „dacă vom reuși ca de fiecare dată să vă punem sub ochi o floare a gândului nostru, să știți că ea va fi culeasă din meleagurile Aradului, spre deosebire de cele cari înfloresc dincolo de hotarele lui”. Regionaliști? „Primim, mai bine, să ni se zică încrustați în trecut, decât să fim priviți ca în drum spre ținte pline de necunoscut”. Apoi încheie: „Și dacă niciunul dintre noi nu se va dovedi descoperitor de noi stele, nu vedem greșeala celor cari se bucură de splendoarea celor prea bine cunoscute”...

Suntăm pe aceeași linie. Numărul de față ne aduce versuri frumoase de bi-nedotatul de zei Al. Negură; Stropi din cascada vieții, cugetări, unele foarte bune, semnate de Gh. Moțiu; Omul de lut, semnată de V. Sămărtineanu; apoi Aurel Martin, Dimitrie Danciu,

Aug. Rubenescu și cronica rimată cu mult mai slabă ca de obicei, de Pan.

AFIRMAREA Nr. 4—5. Aprilie-Mai. Satu-Mare. Drum frumos a parcurs în cinci ani revista sătmăreană condusă cu hărnicie de Const. Gh. Popescu și Octavian Ruleanu. Pornită modest, așa cum se pornesc toate treburile bune, stimulată de organizația locală a „Astrei”, a urcat an de an câte o treaptă. Are orizont mai larg, fiindcă nu se limitează numai la recolta literară locală. De multe ori e secetă într-o regiune. Lași foametea să se întindă, ori aduci grâu din Argentina?

Pe aceste țărâmburi unde ne găsim noi, avem nevoie de stimulare. Ne trebuie carte de import, pentru a umple goluri din trecut. Carte de import... să fim mai expliciti, carte românească de pe ogorul general al neamului, nu adusă de peste frontieră. Epoca importului de natura aceasta, credem că a încetat, odată cu contingentarea...

„Afirmarea” se găsește pe drumul bun al scrisului românesc deci. Numărul de față, după articolul reprodus din Revista Fundațiilor Regale, „Românismul” semnat de C. Rădulescu Motru, conține o serie de poezii din cari reținem „Țara de topaz” a dlui Ion Țolescu Văleni din care nu ne putem opri să nu reproducem:

*Munții, cneji, pe umeri grei cu zarea
Duc pe frunzi văzduhul de safire.*

și „Rondelul Morții” dlui Em. Papazissu care, deși ne evocă pe Al. Macedonski”, e totuși personal:

*Nu știm cum'e și'n ce fel vine
Dar vine fără s'o-așteptăm...
Ne'nspăimântăm, ne întrebăm:
O fi un rău, o fi un bine?...*

câtă simplitate pentru exprimarea unei nedumeriri din domeniul metafizicei, și câtă claritate... și continuă:

*Cu haosul o confundăm,
I-atribuim puteri divine...
Nu știm cum e și'n ce fel vine,
Dar vine fără s'o-așteptăm.*

Restul poeziilor cam obscure, cu multă zgură încă. Am vrea ca poeții tineri să se debaraseze de balastul îngreunător al tendințelor de import sau la modă. Poezia trebuie să tâșnească sincer și personal.

Lucian Brețan ne fixează figura lui Seneșan Vasile. E frumoasă legătura pe care o face. Dar, o observație: „național-patriotic”. Găsim această imperechere de cuvinte și ne sună curios. E ceva caracteristic ardelenesc. Ar trebui să dispară, căci îngreunează fraza. Și pe dl. Ion Șugariu am vrea să-l vedem mai limpezit în scrisul dsale. Il urmărim fiindcă am avut totdeauna impresia că va putea să ne spună ceva, în scrisul literar bine înțeles. Abordează probleme interesante. Numai că trebuie cristalizat ceea ce spune. L-am văzut și în numărul trecut al „Afirmării” discutând adevăruri în jurul poeziei și a poezilor. Numai că ceea ce spunea era spus cam stângaci și cam încărcat. Și ce simplu ne e portul...

MAGHIARE

PASZTORTÜZ. (An. XXVI. Nr. 2 și 3 Februarie și Martie 1940) contribuie la serbarea aniversării de cincisute de ani dela nașterea regelui Matei Corvin, care a pornit dela Cluj, din familia micului „nobil valah” devenit o mândrie a creștinătății, pentru ca să dea Ungariei o strălucire nevăzută.

Matei Corvin este prezentat, cu drept cuvânt, unul dintre cei mai

mari regi pe cari i-a cunoscut istoria Europei centrale.

Se zice că în sufletul regelui Matei care, în amintirea poporului simbolizează dreptatea, trăia imaginea unui mare imperiu centroleuropean, în care popoarele mici de aici ar fi trebuit să se unească pentru a se apăra împotriva imperialismului vecinilor prea puternici.

Această părere nu este încă suficient dovedită. Dacă însă este adevărat că regele Matei s'a gândit la un astfel de imperiu, atunci acest fapt este o dovadă că latinitatea centroleuropeană și balcanică este unica bază, pe care se poate clădi pacea durabilă a popoarelor dunărene.

Revista publică un pasagiu din „Chronica” lui Heltai Gaspar, care ar trebui tradusă în întregime în românește. În tot cazul însă ar trebui cercetată temeinic de istoricii noștri.

D. Francisc Fekete semnează o foarte interesantă dare de seamă despre „psychodiagnoza” medicului elvețian: Hermann Rorschach, mort în 1922 în vârstă de treizeci și opt de ani.

După metoda medicului Rorschach persoanele, cari urmează să fie studiate din punct de vedere psihologic, li se pune în față o hârtie cu pete de cerneală de diferite culori și forme fanteziste. Ele trebuie să spună ce anume reprezintă aceste figuri. Și din răspunsul lor se trag anumite concluziuni cu privire la construcția lor sufletească.

Pacientul, care răspunde prompt, dar revine asupra răspunsului, este nehotărât și pripit. Cel care întâi cântărește și numai după o meditație îndelungată se pronunță, este prudent și serios.

Cei cari își imaginează figurile respective, într-o stare statică, sunt melancolici, pesimiști. Optimiștii le atribuie veleități dinamice.

După d. Fekete această experiență s'ar putea aplica cu mare succes în școlile primare pentru identificarea caracterului copiilor.

KORUNK (An. 15, Nr. 2—3. Februarie și Martie 1940.) D. Zoltan Szabó ne dă o scurtă, dar nu prea obiectivă caracterizare a rutenilor, locuitori din Ucraina Carpatică, cari, în zilele noastre, se numesc „ucranieni carpatici”. Iar ungurii le spun, în mod absolut arbitrar: „ruși unguri” (magyar-oroszok).

D. Szabó nu se poate emancipa de sub influența istoriografiei contemporane ungare, care contestă individualitatea etnică și dreptul de a avea o conștiință națională proprie, tuturor popoarelor, cari odată au trăit sub dominațiunea ungară.

Dacă contestă autenticitatea afirmațiunii lui Anonimus Belae Regis Notavius că vre-o trei mii de arcași ucraineni (ruteni) ar fi intrat în Ungaria de mai târziu împreună cu ungurii descălăcători.

După părerea d-sale o bună parte din regiunea, care azi se numeste „Ucraina Carpatică” (ungurește: Kárpátalja), în secolul al XIII-lea s'a numit „Krajna” (U-Craina) nu ca provincie, ci ca o unitate administrativă de graniță.

În 1649 o parte din preoții ucraineni s'au unit cu biserica Romei.

Însăși poporul ucrainean (rutean) a fost întotdeauna iubitor de libertate. A luat parte la toate mișcările revoluționare din Nordul Ungariei. Principele Rakóczy le-a atribuit calitatea de „gens fidelissima”, iar figura guvernatorului Kossuth și azi trăiește în poezia populară ucraineană (ruteană).

„Granița ungaro-sovietică — închee d. Szabó — a creat o situație nouă. Chestiunea ruteană a devenit una dintre cele mai acute („égető”) probleme ale Ungariei și a înviat problema autonomiei”.

„Părerea oficialității ungare se împarte în chestiunea ruteană. Unii accelerează o politică de asimilare totală, iar alții înțeleg să soluționeze problema prin concesiuni parțiale și prin favorizarea claselor conducătoare..”

„Ucraina Carpatică (Kárpátalja) abia de un an a încetat să fie o trambulină în politica mondială și azi din nou se află în punctul de intersecție a două lumi. Cu prilejul întrevederii Csáky-Ciano presa mondială a discutat în prima linie chestiunea graniței ungaro-sovietice ceea ce accelerează soluționarea chestiunii rutene.”

Alexandru Olteanu

A APĂRUT:

N. VASCHIDE

SOMNUL ȘI VISELE

trad. de ION SAMARINEANU

cu o prefață de C. RĂDULESCU-MOTRU

EDITURA CUGETAREA

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE

DELA EDITURA FUNDAȚIEI PENTRU LITERATURA ȘI ARTA REGELE CAROL II.

- Mihail Saldoveanu* — Opere, Vol. I, Lei 200.
Mihail Sebastian — Accidentul, roman, Lei 80.
Mihail Fărcășanu — Monarhia Socială, Lei 100.
Peter Fleming — O călătorie dela Peking la Cașmir, Lei 60.
G. Brătianu — O enigmă și un miracol istoric: poporul român, Lei 60.
M. Konteschmeller — Radioelectricitatea, Lei 100.
Horia Dumitrescu — Elemente de anatomie umană, Vol. I, Lei 140.
Octav Onicescu și *G. Mihoc* — Calculul Probabilităților, Lei 60.

DELA EDITURA CUGETAREA

- Petre Georgescu-Delafras* — Întărirea și ridicarea neamului, Lei 25.
Coca Farago — Vulturul Albastru, nuvele, Lei 40.
Nicolae Timiș — Cântece de cristal, Lei 70.

DELA EDITURA UNIVERSUL LITERAR

- Radu Gyr* — Corabia cu tufămici, Lei 40.
Ion Biberi — Bruegel, ciudatul, Lei 40.
Ladmiss Andreescu — În țara cerului, nuvele, Lei 50.
Virgil Cărianopol — Scară la cer, poezii, Lei 50.
Ion A. Bucur — La maluri de liniști, versuri, Lei 40.
Emil Vora — Fântânile tăcerii, versuri, Lei 40.

DELA DIFERITE EDITURI

- Mihail Lungianu* — Licăriri în besună, nuvele și schițe, Lei 50.
Dumitru Corbea — Nu sânt cântareț de stele, versuri, Lei 40.
Ionel Neamtzu — Orașul Nordic, roman, Lei 60.
Andrei Veress — Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și
Țării-Românești, Vol. XI, Lei 400.
Pearl Buck — Patriotul, trad. de Jul. Giurgea, Lei 140.
G. B. Shaw — Casa inimilor sfărâmate, Trad. Dragos Protopopescu.
Aurel Brăescu — Alimentația. O știință nouă? Lei 100.